

Lumină Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY
CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
ȘI PAVEL

AN XXIV/ Nr.4
OCTOMBRIE – DECEMBRIE 2019
NEW YORK

Lumină Lină • Gracious Light, An XXIV/ Nr.4, 2019 New York

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993
www.romanian-institute-ny.org

Președinte:

Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:

14-22 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista *Lumină Lină* este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editorilor (ARPE).

Lumină Lină. Gracious Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index and TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef S.U.A.: M. N. RUSU, vichiro7@hotmail.com

Redactor șef România: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Redactori: SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE

Fotoreporter: ALEX MARMARA

Consilieri editoriali: DAN ANGHELESCU, GELLU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC,

AUREL ȘTEFANACHI, MUGURAȘ MARIA VNUCK, DAVID VNUCK

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Ceurile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Belgia, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Spania, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XXIV/ Nr. 4

Octombrie - Decembrie 2019

TEOLOGIE

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Nașterea Domnului sau cum Dumnezeu îl slujește pe om 5

Ziurel de ziuă (Radu Gyr) 7

Praznic luminos, Astăzi s-a născut Hristos 8

MARCEL MIRON, De ziua Cuvântului, Copac rănit 9

STUDII

DR. VASILE MĂRCULEȚ, Considerații privind situația și statutul

Bisericii Ortodoxe din Transilvania în secolul al XV-lea 11

MIHAELA ALBU, *Lasciate ogni Speranza* 28

Cucerire? 29

ESEU

VICTOR RAVINI, Matematica la Ion Creangă 31

ALEXANDRU CAZACU, *Topos, Stop cadru de iarnă* 34

DAN ANGHELESCU

Exilul vs. Utopia - Derapajele rațiunii în Europa postbelică 35

ADRIANA WEIMER

Drum de stele, Eminescu – poezia nemuririi, Un cer de cuvinte . 44

ELISABETA BOGĂȚAN, *Carne frumoasă* 45

Drumuri 46

EMINESCIANA

MARIAN NENCESCU, Ion C. Rogojanu, un eminescofil generos .. 47

ANGELA BACIU, *Cerșetorul, max și solange* 49

MARIN MOSCU, *Iubindu-L pe Domnul, iubesti aproapele!* 50

Spre seara vieții 50

DOCUMENTE ȘI MĂRTURII

M. N. RUSU, Ochiul sacru la „Nichita cel Stănescu” 51

PROZĂ

FLAVIA TOPAN, Conversații cu maestrul 57

CORNEL BALABAN *Rondelul toamnei, Rondel* 59

NICOLAE NISTOR, *Placenta, Zborul final, Tata era frumos* 60

GEORGE BĂJENARU, *Floare de pace, Viața pe scurt* 61

GHEORGHE PUIU RĂDUCAN, *Trenul nebun, Cortegiul* 62

CĂRȚI ÎN AGORA

IOAN N. ROȘCA

O creație poetică la confluența cu celelalte valori spirituale

Perihoreze de Theodor Damian 63

TUDOR NEDELCEA, O remarcabilă exegeză teologică

*Teologi daco-romani de seamă în Cetatea Eternă. Lucrarea
mărturisitoare a Sfinților Ioan Cassian, Dionisie Exiguul și Ioan
Maxențiu* de Ioniță Apostolache 66

ADRIAN DINU RACHIERU

Mihai Merticaru - un împătimit al sonetului 70

DANA OPRÎȚĂ, Dincolo de liniște

Cartea neiertăciunilor de Roxana Pavnotescu 72

ANIVERSĂRI

ROXANA PAVNOTESCU, Retrospectiva Nichita – anii 1967 77

MARIANA FLOAREA, Domniei Sale, Domnului M. N. Rusu
utopica 79

DOREL COSMA, *Cunoaștere, La Lourdes, Malul tăcerii* 80

MENUȚ MAXIMINIAN

Primăvară în Transilvania, Seri de iarnă, E iarnă iar, Prag 81

SAPIENȚIA

ALINA CHICET, Sapienția 82

UNIVERSALIA

LIVIU PENDEFUNDA, <i>Metamorphoses, Depths</i>	83
ANDREI DAMIAN, <i>Where's the Beat?!</i>	84

PROZO-POEMA

IOAN GÂF-DEAC, Desferecarea de neînari pare	85
FOTOALBUM	87

ANTOLOGIA DE CENACLU

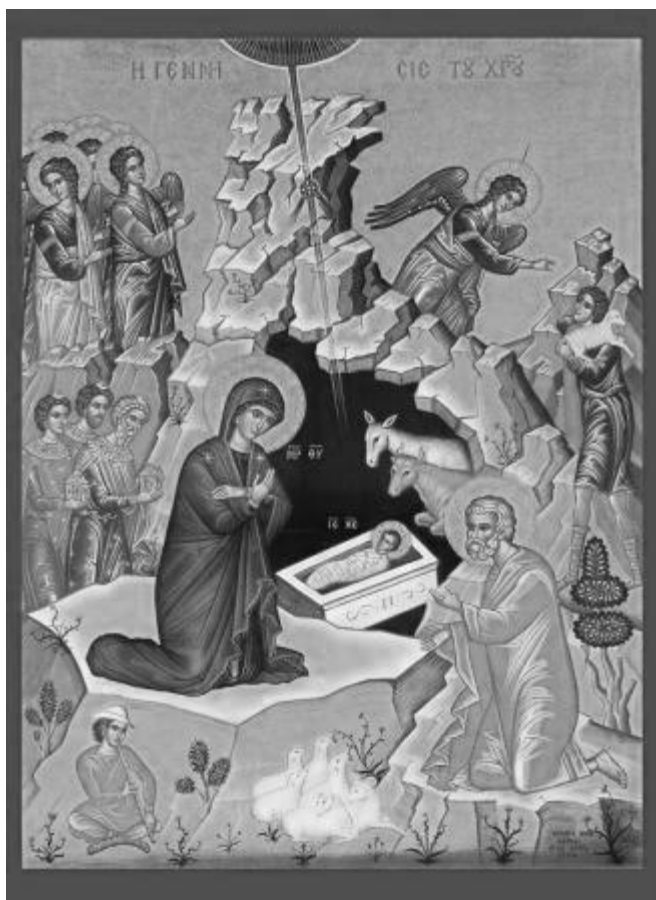
<i>Eminescu (acrostih), Pe / trecere</i> de Victor Marola	101
---	-----

RECENZII

MIHAELA MALEA STROE	
<i>Duhovnicul – 100 de ani cu Părintele Justin</i>	
<i>100 de portrete de Cristina Nichituș Roncea</i>	103

REPORTAJE

M. N. RUSU, Onomastica lui Nichita la biserica Sf. Ap. Petru și Pavel din Astoria, New York	105
IANA TÂRNĂVEAN Cultură românească în marea urbe americană - două scriitoare româno-americane la cenaclul „Eminescu”	106
TANȚA TĂNĂSESCU, Împlinirea unui veac de existență a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR). Impresionanta manifestare consacrată celebrării evenimentului desfășurat la 26 septembrie în Sala de spectacole a Radiodifuziunii Române.	110
IANA TÂRNĂVEAN Conducători de vârf ai Uniunii ziariștilor profesioniști din România la cenaclul literar „M. Eminescu” din New York	113
ELENA CĂLUGĂRU-BACIU, Alex Amalia Călin la București	118
GALERIA „SPIRITUS”	119
RETROSPECTIVA TRIMESTRIALĂ	121
ANUNȚURI	123

***Cu ocazia Sf. Sărbători a Nașterii Domnului
și a Noului An 2020***

***Institutul și Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel urează celor
din Consiliul și Comitetul Bisericii, tuturor membrilor,
participanților la slujbe și la celelalte activități spirituale și
culturale, sprijinatorilor, întregii comunități românești și
tuturor cititorilor, noi realizări în viața de zi cu zi, sănătate,
bucurie și binecuvântarea lui Dumnezeu înmulțită în Noul
An 2020 și în anii care vin.***

PR. PROF. UNIV. DR. THEODOR DAMIAN

Nașterea Domnului sau cum Dumnezeu îl slujește pe om

Nașterea Domnului este cel mai mare dar făcut de Dumnezeu omenirii pentru că așa începe mântuirea noastră întru El și în Biserică. Iar mântuirea prin venirea unui răscumpărător a fost promisă chiar de la căderea protopărinților în păcat. Faptul că mântuirea se împlinește în Biserica al cărei cap Iisus este i-a făcut pe Sf. Părinți să afirme că lumea a fost creată în vederea Bisericii.

Proorocii Vechiului Testament au întreținut ideea de mântuire în conștiința poporului ales, mai precis a unui mântuitor sau răscumpărător, și mai precis, a unui mântuitor slujitor, rob al lui Dumnezeu, *Jebed Jahve*, cum ne încredințează proorocul Isaia.

Deci este vorba de un răscumpărător care mântuiește prin dubla slujire: a lui Dumnezeu și a omului.

Că Domnul Hristos a fost slujitorul Părintelui Său se vede din multe din atitudinile sale, dar și din declarații exacte pe această temă.

Înainte de patima Sa, Iisus afirmă în fața Tatălui ceresc: „Lucrul pe care Mi l-ai dat să-l fac, l-am săvârșit” (Ioan 17, 4). De asemenea, despre faptul că s-a supus poruncilor Tatălui, zice: „Și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămân întru iubirea Lui” (Ioan 15, 10).

Că Iisus a fost slujitorul omului se vede cu prisosință atunci când a spus: „Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci să slujească El și să-și dea sufletul răscumpărare pentru mulți” (Matei 20, 28). Iar calitatea Sa de slujitor a fost arătată în mod concret atunci când la cina cea de taină a spălat picioarele ucenicilor Săi, și evident, în multe alte împrejurări.

Că Nașterea Domnului și toată viața și misiunea Sa între oameni arată în mod culminant faptul că, și felul cum Dumnezeu îl slujește pe om, se vede chiar de la evenimentul Bunei Vestiri, unde Sf. Fecioara Maria, vorbind cu îngerul Domnului, anticipând condiția de rob a Fiului pe care urma să-L nască, a spus: „Iată roaba Domnului” (Luca 1, 38).

Nașterea Domnului a adus cu sine o schimbare fundamentală în condiția existențială a omului și anume ieșirea acestuia din ordinar și intrarea lui în extraordinar. Acest lucru este afirmat cu tărie de Sf. Atanasie cel Mare, care, la întrebarea: Pentru ce Dumnezeu s-a făcut om? a răspuns în termeni paradoxali: pentru ca omul să devină dumnezeu! Această devenire se face în Iisus Hristos Cel ce s-a născut exact pentru împlinirea acestui scop.

Un exemplu al acestui tip de extraordinară tranziție îl găsim în vestea bună pe care Iisus le-o dă Sf. Apostoli, atunci când îi anunță că ei nu mai sunt robi, ci prieteni: „Nu vă mai numesc slugi, ci prieteni” (Ioan 15, 15). Cu

alte cuvinte Iisus se face rob ca pe robi să-I ridice din condiția de robie la treapta extraordinară a prieteniei cu Dumnezeu.

Această tranziție de la starea de rob la cea de „dumnezeu” (Sf. Atanasie cel Mare) este însă condiționată de iubirea necondiționată de Dumnezeu și de aproapele și de urmarea lui Hristos.

„Aceasta este porunca Mea: Să vă iubiți unul pe altul (Ioan 15, 12), le zice Domnul, și continuă: „Voi sunteți prietenii Mei *dacă* (s.m.) faceți ce v-am poruncit” (Ioan 15, 14).

Toată existența Domnului Hristos pe pământ s-a consumat în condiția de rob, de slujitor: nașterea în ieslea din Betleemul Iudeii, anonimatul copilăriei și al adolescenței, activitatea publică desfășurată în totală și permanentă modestie, critica extrem de dură la adresa fățarniciei și aroganței fariseilor, uciderea Lui ca un rob, ca un tâlhar prin răstignire, cea mai umilitoare moarte, cum rezumă interesant Sf. Ap. Pavel în epistola către Filipeni: „S-a deșertat pe Sine chip de rob luând, făcându-se asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-se ca un om, s-a smerit pe Sine ascultător făcându-se până la moarte, și încă moarte pe cruce” (2, 78).

Din toate acestea înțelegem că Nașterea Domnului, „începutul mântuirii noastre”, cum rostim în cântările sărbătorii, ne-a deschis porțile Împărăției care ne-a fost menită de la facerea lumii.

* * *

Iisus Hristos s-a născut ca un Dumnezeu slujitor descoperindu-ne o ipostază a dumnezeirii necunoscută lumii până atunci.

El a venit în lume să învețe și să arate că adevărata iubire este cea slujitoare și că în aceasta constă vocația noastră existențială și adevărata bucurie de a fi.

Cu această bucurie, copleșiți de marele dar al Întrupării Fiului lui Dumnezeu în istorie, Îl întâmpinăm pe Domnul nostru, în aceste zile de praznic, cântând împreună cu îngerii: „Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu, și pe pământ pace, întru oameni bunăvoie.”

Ziurel de ziuă

*Tot mai arde cerul sus,
ziurel de ziuă,
peste ieslea lui Iisus,
ziurel de ziuă.*

*Vitleeme, colț de rai,
ziurel de ziuă,
îngeri palizi încă ai?
Ziurel de ziuă.*

*Alb și fraged Vitleem,
ziurel de ziuă,
în ce vis să te mai chem?
ziurel de ziuă.*

*Steaua sfântă de Crăciun,
ziurel de ziuă,
din ce praf s-o mai adun?
ziurel de ziuă.*

*Lacrimi mari pe cer s-aprind
ziurel de ziuă,
prin tristeți de foc colind,
ziurel de ziuă.*

*Pentru-nsângeratul mag,
ziurel de ziuă,
pune, Doamne, spini pe prag,
ziurel de ziuă.*

*Și acoperă cu lut,
ziurel de ziuă,
Vitleemul meu pierdut,
ziurel de ziuă*

Radu Gyr

Praznic luminos

*Praznic luminos, strălucind frumos
Astăzi ne-a sosit și ne-a-nveselit,
Că Mântuitorul și Izbăvitorul
Cu trup s-a născut, cu trup s-a născut.*

*Raiul cel închis, azi iar s-a deschis,
Șarpelui cumplit capul s-a zdrobit
Și strămoșii iară, din Sfânta Fecioară
Iar s-au înnoit, iar s-au înnoit.*

*Îngerii cântau, păstori fluierau,
Magii se-nchinau, toți se bucurau.
Dar Irod era că se tulbura
De nașterea Sa, de nașterea Sa.*

*El îl căuta, voind morții-a-L da,
Iar Pruncul Iisus din țară s-a dus.
Fie lăudat, binecuvântat,
În veacuri amin, în veacuri amin.*

Astăzi s-a născut Hristos

*Astăzi s-a născut Hristos
Mesia chip luminos
Lăudați și cântați
Și vă bucurați!*

*Mititel înfășășel
În scutec de bumbăcel
Lăudați și cântați
Și vă bucurați*

*Neaua ninge
Nu-L atinge
Vântul bate
Nu-L răzbate
Lăudați și cântați
Și vă bucurați!*

*Și de-acum
Până-n vecie
Mila Domnului să fie
Lăudați și cântați
Și vă bucurați!*

De ziua Cuvântului

*La început
Cuvântul
s-a scris singur
de către sine
cu cerneală de foc.*

*Când oamenii au învățat să scrie
cuvintele s-au îmbrăcat
în toate culorile.*

*Către asfințit
redescoperim cuvintele scrise
cu cerneală de foc
și ne regăsim
în lectură sacră
din Cartea vieții.*

Copac rănit

Călugărului Mina

*Bate toaca la schit
ciocănițurile scot dopurile de cerumen
din urechile bolnave
să se audă
imnele serii.*

*Către Tine strig Doamne
auzi-mă
și spune-mi despre călugărul Mina
care căuta pușcăria
cu lumânarea aprinsă.*

*La schitul din inima zdrobită
tocmai a sosit Nicolae
evreul rătăcitor
călător printe stelele
și lumile în surpare.*

*Și-am privit
porumbelul botezului
trimisul lui Hristos
sărind în jurul cristelniței improvizate
o cană cu „apă viermănoasă”
limpezită de „Duhul rapid”
cel prezent în închisori.*

Bughi, bughi, bang!
Rohia
Rohia
fată fecioară
deschide-ți ochiul
cu sprâncene de cetini
și cântă din clopote de aramă
că vine nănașul sfântului tău
drumețul Mina
nebunul pentru Hristos
cel neascultat
necrezut
și îngropat de atâtea ori
în ochiul lui Dumnezeu.

Bughi, bughi, bang!
Câți în Hristos v-ați botezat
prin jilave
periprave
râpile robilor
nebuniile piteștilor
și rămnicenilor sărați
în brazdele peste brazdele
din câmpiile durerii
în Hristos v-ați și-mbrăcat
prin parola veșniciei
înviere rourând.

Bughi, bughi, bang!
Nu voia să plece în rai!
Cu sudoare și lacrimi
a coborât raiul în gulagurile comuniste.

Acolo și-a construit mănăstirea
în temniță
iar paznicii torționari
păzeau schitul pe dinafară.

Printre martiri și sfinți
un călugăr îmbrăcat în zeghe
scoate din inimă
fîrimituri de lumină
semne vizibile
pe cărarea lui Hristos.

DR. VASILE MĂRCULEȚ

Considerații privind situația și statutul Bisericii Ortodoxe din Transilvania în secolul al XV-lea

Regarding the Situation and Status of the Orthodox Church from Transylvania in the 15th Century

At the end of the eighth decade of the 14th century the Orthodox Church from Transylvania was organized as an archiepiscopate. During the second half of the 15th century the historical sources register the following high priests of the Orthodox Church from Transylvania: metropolitan Ioannes de Caffa (1456), archbishop Iovanychik / Ioanicius de Nandoralbensis (1479), most likely, the one and the same with Ioannes de Caffa, and archbishop Daniil (aprox. 1481/1482-aprox. 1503/1505). In the first half of the following century are mentioned bishops Markos / Marcus / Marcu (aprox. 1503/1505-aprox. 1516), Danciu (1516-1533), Anastasie (aprox. 1534-aprox. 1537), „*bishop of Vad and Feleac*”, and Petru (aprox. 1537-aprox. 1550), invested at Bucharest. At the beginning of the 16th century the Orthodox diocese from Transylvania was downgraded to the rank of bishopric.

Key words: Transylvania, Feleac, Macarius, Marcus, Daniil, Ioannes, Ivanychik, Danciu.

Organizată ca arhiepiscopie, Biserica Ortodoxă din Transilvania s-a aflat timp de circa două decenii, dinainte de 1 septembrie 1386 și până după mai 1401, în administrarea mitropolitului Ungrovlahiei, în calitatea lui de exarh patriarhal, investit cu titlul de „exarh al întregii părți ungurești și al plaiurilor”¹. În tot acest timp ea a fost lipsită de un arhiereu propriu.

¹ Franz Miklosich, Ios. Müller, *Acta Patriarchatus Constantinopolitani, MCCCXV-MCCCII*, vol. II, Vindobonae, 1862, p. 494, nr. DCXLVII; *Fontes Histoariae Daco-Romanae*, vol. IV, edit. H. Mihăescu et alii, București, 1982, pp. 266-267, nr. XLV, 63, pp. 312-313, nr. XLIX, 1.

Biserica Ortodoxă din Transilvania în secolul al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea

După mai 1401, formula „exarh al întregii părți ungurești și al Plaiurilor” dispăre din titulatura mitropoliților munteni pentru o lungă perioadă de timp. Arhieriei Bisericii Țării Românești din această perioadă, cei al căror nume ni-a s-a transmis, respectiv grecii Ieremias (c. 1403-a. 1412), pe care-l cunoaștem doar ca „mitropolit al Ungrovlahiei”², și Euthymios (1412), care, în două scrisori, din mai și octombrie 1412, se intitulază „arhiepiscop și mitropolit a toată Ungrovlahia”³, nu mai au formula de „exarh al întregii părți ungurești și al Plaiurilor” în titlurile lor. Nu este însă mai puțin adevărat faptul că după 1401 actele patriarhale încetează, astfel că titlurile deținute de arhieriei sufragani Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol ne rămân necunoscute.

În ceea ce privește situația Bisericii Ortodoxe din Transilvania, până în a doua jumătate a secolului al XV-lea lipsesc orice informații privitoare la organizarea ecleziastică de rit ortodox din regiunile intracarpătice. Credem însă că aceasta s-a păstrat. Nu știm însă dacă ea și-a primit propriul arhieriu sau a rămas în continuare în administrarea mitropoliților Ungrovlahiei.

De altfel, cu o singură excepție, înșiși arhieriei Ungrovlahiei, care au păstorit între 1412 și 1464, ne rămân necunoscuți. Excepția o reprezintă un mitropolit Macarie, menționat în 1442 în pomelnicul Mănăstirii Cotmeana și în cel al Schitului Topolnița⁴.

Primele știri referitoare la mitropolitul Macarie al Ungrovlahiei sunt cuprinse în corespondența atribuită lui Ștefan cel Mare cu arhiepiscopul Dorotheos de la Ohrida din 1456/1457 sau 1466. Aceasta constă în două scrisori, controversate însă, una atribuită domnului Moldovei, cealaltă, respectiv răspunsul la prima, atribuită arhiepiscopului de la Ohrida. Ambele

² Nicolas Oikonomides, *Actes de Dionisiou. Texte*, Paris, 1968, p. 50, nr. 3; Cf. Vasile Mărculeț, „Ieremias – un mitropolit ignorat al Ungrovlahiei de la începutul secolului al XV-lea”, *Tyragetia. Istorie, Muzeologie*, serie nouă, VIII [XXIII] (2), 2014, pp. 51-54; Idem, Vasile Mărculeț, „Organizare ecleziastică și implicații bizantine în Transilvania în secolul al XIV-lea și la începutul secolului al XV-lea”, în *Sargetia. Acta Musei Devensis*, s.n., V (XLI), 2014, p. 138 (în continuare: „Organizare ecleziastică”).

³ Vitalien Laurent, „Contributions à l’histoire des relations de l’Église byzantine avec l’Église roumaine au début du XV-e siècle”, *Académie Roumaine. Bulletin de la Section Historique*, XXVI (2), 1945, p. 170 (în continuare: „Des relations de l’Église byzantine avec l’Église roumaine”); N. Șerbănescu, „Titulatura mitropoliților”, p. 699; Nicolae Șerbănescu, „Mitropoliții Ungrovlahiei”, *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVII (7-10), 1959, p. 740, n. 91.

⁴ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, București, 1930, p. 319.

epistole sunt însă considerate false de o serie de istorici⁵. La polul opus se situează poziția istoricului Alexandru Elian, care admite și susține că scrisorile în cauză conțin o serie de aspecte de veridicitate⁶.

Răspunzând unei scrisori atribuite lui Ștefan cel Mare, din aprilie 1456 sau, mai sigur, din 1457, prin care acesta îi solicita să trimită pe cineva pentru a hirotonisi un mitropolit în Moldova⁷, în scrisoarea atribuită lui, din octombrie 1456 sau 1457, arhiereul de la Ohrida inserează o știre importantă referitoare la situația Bisericii muntene. Potrivit acestei epistole, arhieriscopul de Ohrida îl îndemna pe domn să facă apel la „mitropolitul Ungrovlahiei, fratele și împreună slujitorul nostru kyr Macarie, fiindcă și el este sub oblăduirea noastră”⁸.

Așa cum am precizat, unii istorici consideră false respectivele scrisori, deoarece informațiile cuprinse în conținutul lor nu corespund realităților politice și religioase existente în Moldova în momentul emiterii. Dacă în ceea ce privește Moldova putem admite ca veridice opiniile exprimate, nu vedem niciun motiv pentru care autorul sau autorii scrisorilor nu ar fi putut reda o serie de realități ale momentului, existente în cadrul Bisericii Țării Românești. Mitropolitul Macarie, din scrisoarea amintită, ar putea fi una și aceeași persoană cu arhiereul menționat în 1442 în pomelnicul Mănăstirii Cotmeana și în cel al Schitului Topolnița. În acest caz, păstoria lui Macarie în fruntea Bisericii Ungrovlahiei, ar putea fi datată între ante 1442 și post 1456.

Existența unor legături între Biserica Ungrovlahiei și Arhiepiscopia de Ohrida, la începutul secolului al XVI-lea, este sugerată, indirect, și de un pasaj din lucrarea *Viața Sfântului Nifon*, realizată de Gavriil, protos-ul Sfântului Munte Athos, prin 1517-1521. Referindu-se la situația Bisericii orientale după Conciliul unionist de la Ferrara-Florența (1438-1439), acesta consemnează „că într-aceia vreme toate laturile și cetățile și satele era fugite de la bisericile Țarigradului pentru al optulea săbor, care vrură să-l facă la Florința latinii cei deșerți de minte. Deci toate bisericile pravoslavnicilor să tocmia ce la marea Biserică a Iustinianii cei mari, care este în țara Ohridului”⁹.

⁵ Ioan Bogdan, „Documente false atribuite lui Ștefan cel Mare”, *Buletinul Comisiei Istorice a României*, 1, 1915, pp. 106-122.

⁶ Alexandru Elian, „Legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Patriarhia de Constantinopol și cu celelalte Biserici ortodoxe (de la întemeiere până la 1800)”, *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVII (7-10), 1959, p. 910.

⁷ Ioan Bogdan, *Documente false atribuite lui Ștefan cel Mare*, pp. 136-137, nr. I; *Documente privitoare la istoria României. Veacul XIV, XV, A. Moldova*, vol. I (1384-1475), București, 1954, pp. 418-419, nr. 9.

⁸ *Ibidem*, pp. 137-138, nr. II; *Ibidem*, p. 420, nr. 11.

⁹ „Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului, care au strălucit între multe patemi și ispite în Țarigrad și în Țara Muntenască, scrisă de chir Gavriil Protul adecă mai marele Sfetagorei”, *Literatura română veche (1402-1647)*,

Ruptura survenită în raporturile Bisericii Ungrovlahiei cu Patriarhia Ecumenică este confirmată de însuși titlul arhierelui muntean Euthymios, care și-l asumă parțial pe cel al patriarhului ecumenic. Potrivit opiniei exprimate de Niculae Șerbănescu, „din această titulatură se constată, pentru prima dată, folosirea titlului de «arhiepiscop» de către ierarhii ungrovlahi, ceea ce pe atunci era în uz numai pentru patriarhul ecumenic din Constantinopol”¹⁰. Modificarea survenită în titulatura mitropolitului Ungrovlahiei fusese semnalată anterior de Vitalien Laurent, care conchidea că „această titulatură ambițioasă este perfect anormală, niciun mitropolit de același prim rang, ca cel de Thessalonik, nu făcuse simultan uz de titlul de arhiepiscop. Astfel, cum ea se prezintă, semnătura lui Euthymios imită în prima ei parte pe cea a patriarhului de Constantinopol. Este cea a unui șef de Biserică și a putut avea curs în utilizarea internă”¹¹.

Când s-a produs ruptura dintre Biserica Ungrovlahiei și Patriarhia Ecumenică de Constantinopol nu putem preciza cu exactitate. Considerăm însă că în mai 1412 ea era un fapt împlinit.

În ceea ce privește contextul în care s-a produs ruptura, suntem de părere ca acesta trebuie pus în relație directă cu tensionarea gravă a relațiilor politice dintre Țara Românească și Imperiul Bizantin ca urmare a poziționării celor două state în tabere adverse în timpul luptelor pentru putere din Imperiul Otoman, dintre fiii sultanului Bayezît I, desfășurate între 1403 și 1413. Mircea cel Bătrân, domnul Țării Românești, i-a susținut, inclusiv militar, pe pretendenții la tronul sultanilor, inițial pe Musa Çelebi, devenit emir de Edirne (1411-1413), iar ulterior pe Mustafa (1415-1416) și pe șeicul Bedr-ed-Din (1416). Autoritățile imperiale bizantine s-au poziționat de partea adversarilor acestora, sprijinindu-l, inițial, pe Süleymân, emir de Edirne (1403-1411), apoi pe viitorul sultan, Mehmed I (1413-1421)¹².

Din considerente eminamente politice, Mircea și-a căsătorit fiica, sau una dintre fiicele sale, dacă vor fi fost mai multe, cu Musa Çelebi¹³. Actul

introducere, ediție îngrijită și note de G. Mihăilă și D. Zamfirescu, vol. I, București, 1969, p. 69 (în continuare: „Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon”).

¹⁰ Niculae Șerbănescu, „Mitropoliții Ungrovlahiei”, p. 740.

¹¹ Vitalien Laurent, „Des relations de l’Église byzantine avec l’Église roumaine”, p. 170, n. 1.

¹² Doukas, *Decline and Fall of Byzantium to the Ottoman Turks*. An Annotated of “Historia Turco-Byzantina” by H.J. Magoulias, Detroit, 1975, XVIII.2, XIX.1, XIX.10-13, XX.1, XXII.3-5; Cf. Petre P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, București, 2000, pp. 371-399; Cf. Dimitris J. Kastritsis, *The Sons of Bayezid. Empire Building and Representation in the Ottoman Civil War of 1402-1413*, Leiden-Boston, 2007, pp. 135-194.

¹³ *Cronici turcești privind Țările Române*. Extrase, vol. I. Sec. XV-mijlocul sec. XVII, vol. îngrijit de M. Guboglu și M. Mehmed, București, 1966, p. 115; Johannes Leunclavius, *Historiae Musulmanae Turcorum, de Monumentis ipsorum exscriptae, Libri XVIII*, Francofurti, MDXCI, col. 433.

politic al domnului muntean a fost însă aspru criticat și condamnat de patriarhul ecumenic¹⁴.

Tensionarea gravă a relațiilor politice munteano-bizantine s-a reflectat, fără îndoială și în plan religios ducând la ruptura dintre Biserica Ungrovlahiei și Patriarhia Ecumenică. Asumarea, chiar și numai parțială, de către mitropolitul Ungrovlahiei a titlului patriarhal este elecventă din punctul nostru de vedere.

Situația tensionată și confuză din cadrul Bisericii Ortodoxe după Conciliul unionist de la Ferrara-Florența (1438-1439) a complicat situația. În spațiul Europei orientale, care-l include și pe cel românesc, efectele actului unirii au diferite. În timp ce „la nivelul Imperiului Bizantin și al statelor care orbitau în sfera sa de influență (între acestea se numărau Moldova și Țara Românească) urmările acestui act politico-religios sunt bine cunoscute, în sensul că această unire nu a avut consecințe practice și evidente. Diferit, spațiul transilvănean, conectat la acea dată – ca parte componentă a Regatului Maghiar – la realitățile geopolitice central-europene, s-a dovedit a fi însă mult mai receptiv”¹⁵.

Foarte probabil, în contextul arătat, încă din prima jumătate a secolului al XV-lea, Biserica Ortodoxă din Transilvania a fost scoasă de sub jurisdicția și administrarea mitropolitului Ungrovlahiei. Deosebit de importantă din acest punct de vedere este o decizie a papei Eugenius IV, care la 10 martie 1436, în perioada pregătirii convocării Conciliului unionist de la Ferrara-Florența, emitea o bulă pentru un anume „Gregorius Archiepiscopus Moldoblachie”, prin care punea sub jurisdicția lui pe toți „Valacos, Vulgaros et Moldovlachos in Regno seu confinibus Ungarie in presenciarum existents”¹⁶.

Decizia papei Eugenius IV a fost de o importanță majoră, considera recent Ioan-Aurel Pop. Potrivit concluziei sale, „pentru prima oară, Roma admitea oficial, în aria sa de competență din Transilvania și Ungaria, exercitarea unei autorități răsăritene asupra românilor bizantini de acolo”¹⁷.

Cine a fost acest *Gregorius Archiepiscopus Moldoblachie* nu știm. Singurele informații despre el sunt cele cuprinse în bula lui Eugenius IV, din

¹⁴ Petre P. Panaitescu, *op. cit.*, pp. 373-374.

¹⁵ Florin Dobrei, „Mitropolitul Ioan (de Caffa) / Ioanichie (de „Nandor”) al Transilvaniei – întregiri biografice și interpretative”, *Revista Teologică*, s.n., XXVI (96), 1, 2014, p. 60.

¹⁶ Caesaris S.R.E. Card. Baronii, *Annales ecclesiastici*, t. 28: 1424-1453, Barri-Ducis, MDCCCLXXIV, p. 220, nr. 27.

¹⁷ Ioan-Aurel Pop, „Tradiția istorică a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului”, *Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului la 90 de ani (1921-2011)*, Cluj-Napoca, 2012, p. 38 (în continuare: Tradiția istorică”).

10 martie 1436, și dintr-un salvconduct pe care i-l pune la dispoziție același pontif cu o zi mai devreme¹⁸.

Cu privire la identificarea lui s-au exprimat de-a lungul timpului, numeroși istorici. Reținem din rândul acestora pe Gheorghe Șincai, Neofit Scriban, Melchisedec Ștefănescu, Carol Auner, Nicolae Dobrescu, Ștefan C. Alexe, Ioan-Aurel Pop și alții¹⁹.

Recent, autorii unei monografii, analizând bula papală din 10 martie 1436, ne oferă într-o notă de subsol chiar o scurtă evoluție a situației lui *Gregorius Archiepiscopus Moldoblachie* după investirea papală. Conform opiniei exprimate, „Grigorie a fost ulterior depus de Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, contestatul – pe plan intern și extern – domn al Moldovei, Iliș I (care-l și trimisese pe Grigorie la papă), neputându-l apăra”²⁰.

Din punctul nostru de vedere, calitatea de mitropolit al Moldovei a ierarhului în discuție, trebuie exclusă. Mitropoliții Moldovei din secolul al XV-lea sunt bine cunoscuți, iar un arhiereu cu acest nume nu se numără printre ei. Considerăm însă că în *Gregorius* trebuie să identificăm un ierarh ortodox, probabil chiar originar din Moldova, trecut la catolicism. Cunoaștem din *Memoriile* marelui ecleziarh al Bisericii din Constantinopol, Sylvestros Syropoulos, că, cu două decenii înainte, respectiv în 1416, la moartea mitropolitului Iosif, autoritățile din Moldova au trimis spre numirea în funcție un ierarh local, al cărui nume nu-l cunoaștem, care, însă, a fost primit cu multă ostilitate de patriarhul ecumenic Euthymios II, care i-a refuzat în mod brutal și jignitor învestirea²¹. În asemenea circumstanțe, devine plauzibil faptul ca acesta, tratat cu atâta lipsă de considerație și grosolanie la Constantinopol, să fi plecat în Apus, asemenea altor înalți

¹⁸ Augustus Theiner, *Vetera Monumenta Slavorum Meridionalium. Historiam Illustrantia*, t. I. *Ab Innocentio PP. III usque Paulum PP. III 1198-1549*, Romae, 1863, p. 374, nr. DXXXVI; Hurmuzaki, I/2, pp. 599-600, nr. DII.

¹⁹ Cf. Gheorghe Șincai, *Opere*, I: *Hronica românilor*, vol. I, ediție îngrijită de Fl. Fugariu, București, 1967, p. 595; Cf. Neofit Scriban, *Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldovei*, Paris, 1857, p. 13; Cf. Melchisedec Ștefănescu, *Viața și scrierile lui Grigorie Țamblac*, București, 2010, pp. 63-65; Cf. Carol Auner, „La Moldavie au Concile de Florence” (2e partie), *Échos d'Orient*, VIII (50), 1905, pp. 7-8; Cf. Nicolae Dobrescu, *Din istoria Bisericii Române. Secolul al XV-lea. Studiu critic*, București, 1910; Cf. Ștefan C. Alexe, „Sinodul de la Ferrara-Florența (1438-1439) și participarea Bisericii Ortodoxe Române”, *Orthodoxia*, XL (4), 1989, pp. 30-31; Cf. Ioan-Aurel Pop, „Tradiția istorică”, p. 38.

²⁰ Ioan-Aurel Pop, Daniela Marcu Istrate, Alexandru Simon, „Mitropolia Severinului și Ardealului din Dealul Feleacului”, cap. B: „Lăcașurile: mitropolia din Feleac”, Ioan-Aurel Pop, Daniela Marcu Istrate, Tudor Sălăgean, Alexandru Simon, *De vertice montis. Feleacul, Clujul și Transilvania în Evul Mediu*, Cluj-Napoca, 2017, p. 121, n. 127.

²¹ Vitalien Laurent, *Les «Mémoire» du Grand Ecclésiarque de l'Église de Constantinople Sylvestre Syropoulos sur le concile de Florence (1438-1439)*, Paris, 1971, pp. 100-102 (în continuare: „*Les «Mémoire»*”).

prelați ortodocși, unde se va fi convertit la catolicism, primind în schimb, chiar și numai formal, recunoașterea demnității sale din parte Curiei Papale. În consecință, cu titlu de ipoteză, considerăm ca veridică posibilitatea ca acest arhieru să fie una și aceeași persoană cu *Gregorius Archiepiscopus Moldoblachie*.

În ceea ce privește delegația Moldovei la Conciliul unionist de la Ferrara-Florența, membrii săi sunt bine cunoscuți, atât din *Memoriile* lui Sylvestros Syropoulos, cât și din actele conciliare: mitropolitul Damianos, protopopul Constantin și boierul Neagoe, care sunt de altfel și semnarii *Actului unirii* din 5 iulie 1439²². Acest *Gregorius Archiepiscopus Moldoblachie* nu se numără printre ei, după cum nu se numără nici între semnarii *Actului unirii*²³.

Referitor la depunerea lui *Gregorius Archiepiscopus Moldoblachie* de către Patriarhia Ecumenică pentru culpa de a fi aderat la unirea florentină, suntem de părere că în această afirmație există o fractură logică determinată de necorelarea informațiilor provenite din sursele apusene cu cele provenite din sursele orientale, la care, de altfel, nu s-a făcut recurs deloc. Din aceleași *Memorii* ale lui Sylvestros Syropoulos știm că în 1436 sau 1437, patriarhul ecumenic Ioseph II l-a investit ca mitropolit al Moldovlahiei, pe titularul scaunului de Sebasteia, grecul Damianos, un apropiat al său și adept al unirii Bisericii, acțiune a cărei realizare era dorită atât de împăratul Ioannes VIII Palaiologos, cât și de patriarhul Ioseph II²⁴. Prin prisma acestor realități evidențiate de informațiile cunoscute, depunerea lui Gregorius, un adept al unirii, și înlocuirea lui cu un alt adept al unirii, Damianos, se revelează drept o măsură lipsită de sens. De altfel, ea nici nu a fost luată, deoarece, *Gregorius Archiepiscopus Moldoblachie*, nu a ocupat niciodată scaunul mitropolitan al Moldovei.

O lungă perioadă de timp, prelungită până la mijlocul secolului al XV-lea, informațiile referitoare la situația Bisericii Ortodoxe din Transilvania lipsesc. În această epocă obscură, evoluția eparhiei, înțâistătorii acesteia ca și activitatea lor, precum și alte aspecte, ne rămân complet necunoscute.

În anul 1453, turcii otomani cucureau Constantinopolul punând capăt existenței milenare a Imperiului Bizantin. Căderea Bisericii bizantine în captivitatea otomană a avut drept consecință denunțarea oficială a unirii cu

²² *Ibidem*, pp. 604-605; Joannes Dominicus Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova, et amplissima collectio*, t. XXXI, p. I. *Ab anno MCCCCXL usque ad orationem Georgii Scholarii ad Synodum de pace*, Venetiis, MDCCXCVIII, col. 1035-1036, 1039-1040; *Acta Sacri Oecumenici Concilii Florentini*, ab Horatio Iustiniano, Romae, MDCXXXVIII, p. 321 (în continuare: *Acta Concilii Florentini*).

²³ Joannes Dominicus Mansi, *op. cit.*, col. 133-1040; *Acta Concilii Florentini*, pp. 317-321.

²⁴ Vitalien Laurent, *Les «Mémoire»*, pp. 162-163, 596-597.

Roma. Începând încă cu anul 1452, „când ruptura în Biserica răsăriteană pare definitivă, se asistă la o acțiune sistematică, coordonată de grupul antiunionist constantinopolitan, de înlocuire, respectiv dublare a episcopilor uniți, condusă până în 1454 de pe pozițiile autointitulatei Hiera Synaxis și, mai apoi, din postura patriarhală a lui Gennadios Scholarios, restaurată de către Mehmed al II-lea Cuceritorul”²⁵. În spațiul românesc, ruptura Bisericii Moldovei și a Bisericii Ungrovlahiei de Patriarhia Ecumenică se adâncește.

În sfârșit, un factor care nu credem că poate fi exclus din discuție, când ne referim la relațiile Bisericii Ortodoxe din Transilvania cu cele din Țara Românească și Moldova, are în vedere exercitarea jurisdicției ecleziastice ale arhierieilor ortodocși din Transilvania și la subordonarea acestora. Potrivit lui Aurelian Sacerdoțeanu, arhierul ortodox, asemenea omologului său, episcopul catolic, „nu a avut jurisdicție peste toată țara”²⁶. În ceea ce privește ierarhii ortodocși, consideră autorul, în cazul lor „separatismul este și mai accentuat, ca și orientarea lor ierarhică. Se știe că în Transilvania au fost mai multe episcopii din care cele nordice [...] își îndreptau ascultarea spre Mitropolia Moldovei, în timp ce cele sudice [...] se adresau totdeauna Mitropoliei Țării Românești. Fiecare a avut momente când prelua una asupra alteia”²⁷.

Credem că nu greșim susținând că un asemenea moment s-a consumat în a doua jumătate a secolului al XV-lea și în primii ani ai secolului următor, pe fondul patronajului exercitat de Ștefan cel Mare, cel puțin, asupra unei părți a Bisericii Ortodoxe din Transilvania²⁸. Așa cum se știe, de altfel, în această epocă, diocesele românești de la Feleac și Vad „au depins de Mitropolia Moldovei de la Suceava, de unde erau aduși o parte dintre episcopi și unde erau sfântiți acești ierarhi”²⁹.

În perioada imediat următoare căderii Constantinopolului, o serie de documente îl menționează în Transilvania pe mitropolitul Ioannes (Ioan) de Caffa. Foarte probabil, grec de origine din cetatea din Crimeea, acesta s-a

²⁵ Iulian Mihai Damian, „Iancu de Hunedoara, Ioan de Capestrano și Biserica transilvană de rit răsăritean: noi mărturii despre mitropolitul Ioan «de Caffa»”, *Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»*, XLIII-XLIV, 2006-2007, p. 3 (în continuare: „Noi mărturii despre mitropolitul Ioan «de Caffa»”); Idem, „The Greek Rite Transylvanian Church in the 1450’: Archbishop John of Caffa and the Crusade in East-Central Europe”, *Extinta est lucerna orbis: John Huniadi and his Time*, edited by Ana Dumitran, L. Madly Al. Simon, Cluj-Napoca, 2009, p. 145 (în continuare: „The Greek Rite Transylvanian Church in the 1450’”).

²⁶ Aurelian Sacerdoțeanu, „Legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Transilvania și Moldova”, *Biserica Ortodoxă Română*, LXXVII (7-10), 1959, p. 890.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Ioan-Aurel Pop, „Relații între Transilvania și Moldova în timpul lui Ștefan cel Mare”, *Portret în istorie: Ștefan cel Mare și Sfânt (1457-1504)*, Sfânta Mănăstire Putna, 2003, pp. 429-430.

²⁹ *Ibidem*, p. 430.

călugărit în Mănăstirea Sfântul Theodoros din Cyzikos, de unde a fost apoi consacrat mitropolit al Caffei³⁰.

La o dată neprecizată și în condiții necunoscute, cărora specialiștii români le-au căutat explicații diferite, Ioannes de Caffa s-a așezat în Transilvania³¹. Departate de a fi un „rătăcit cine știe cum prin aceste părți”, cum îl considera Nicolae Iorga, sau unui istorici maghiari³², Ioannes de Caffa, care-și stabilise reședința, cel mai probabil, în Hunedoara³³, venise în Transilvania „cu gândul de-a păstori nu numai de azi pe mâine, ci în mod statornic, pe românii din părțile de miazăzi ale țării”, cum foarte corect conchidea Zenovie Pâclișanu³⁴. De altfel, chiar adversarii lui, deși îi neagă calitatea arhierescă, numindu-l pseudo-episcop se văd însă obligați să recunoască și să confirme încrederea de care se bucura arhierul în rândul credincioșilor săi. Astfel, *Annales Minorum* consemnează că „Joanne de Capha Wladica, pseudo-Episcopo fummae auctoritatis in populo”³⁵.

Păstorirea lui Ioannes de Caffa în Biserica ortodoxă din Transilvania a coincis cu o puternică acțiune de catolicizare, care încălca flagrant hotărârile conciliului florentin, întreprinsă, în rândul ortodocșilor din părțile Banatului și Hunedoarei, desfășurată de inchizitorul minorit Giovanni da Capestrano, chemat în acest scop de episcopii de Alba Iulia și Oradea³⁶. În acțiunea întreprinsă, acesta avea să se bucure și de sprijinul total al lui Ioan (Iancu) de Hunedoara.

Din postura de „generali inquisitori haereticæ pravitatis”, „inquisitor haereticæ schismaticæ pravitatis”, sau „haereticæ pravitatis generalis inquisitor”, Giovanni da Capestrano adresa la 6 ianuarie 1456 o circulară către „spectabilibus ac magnificis universis et singulis dominis de regno Transilvaniae, sanctae fidei catholicae fautoribus et auctoribus

³⁰ Florin Dobrei, *op. cit.*, p. 61.

³¹ Augustin Bunea, *Ierarchia românilor din Ardeal și Ungaria*, Blaș, 1904, p. 115; Zenovie Pâclișanu, „Cel dintâi vlădică românesc orthodox din Ardeal”, *Cultura Creștină*, III (6), 1913, p. 163; Marius Diaconescu, „Les implications confessionnelles du Concil de Florence en Hongrie”, *Mediaevalia Transilvanica*, 1 (1-2), 1997, pp. 40-41; Florin Dobrei, *op. cit.*, p. 61.

³² Nicolae Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București, 2007, p. 29; Cf. Idem, „Ștefan cel Mare, Mihai-Viteazul și Mitropolia Ardealului”, Idem, *Studii asupra evului mediu românesc*, București, 1984, p. 369; Hodinka Antal, *A munkácsi görög-katholikus püspökség története*, Budapest 1909, p. 194.

³³ Lucas Waddingus Hibernus, *Annales Minorum seu Trium Ordinum A.S. Francisco Institutorum*, t. XII, Romae, MDCCXXXV, p. 341; Cf. Zenovie Pâclișanu, *op. cit.*, p. 162; Cf. Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 294; Cf. Florin Dobrei, *op. cit.*, p. 61.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Lucas Waddingus Hibernus, *op. cit.*, p. 315.

³⁶ Ioan Lupaș, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Cluj-Napoca, 1995, p. 40; Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania între anii 1440-1514*, București, 2000, p. 101.

christianissimis” căroră le cerea să ia măsuri „contra scismaticos walachos et rascianos et haereticos hossitas”³⁷. În același document inchișitorul îi da exemplu pe Ioan de Hunedoara și alți baroni ai regatului, „qui sinagogas sathanæ eorum scismaticorum comburi mandarunt ubique in dominiis suis, quaerentes quod sacerdotes scismatici aut baptizentur aut omnio expellantur”³⁸.

În contextul aplicării acestor măsuri era arestat și mitropolitul Ioannes de Caffa. Dintr-o scrisoare a lui Ioan de Hunedoara către Giovanni da Capestrano, din 18 ianuarie 1456, reiese că în ziua anterioară, „die hesternæ”, respectiv în 17 ianuarie, mitropolitul Ioannes de Caffa, „ille perfidus Wladica est adductus captus in hunc locum”³⁹. Potrivit opiniilor unor istorici, arestarea arhiereului ortodox s-a făcut în timp ce efectua o vizită canonică în regiunile Devei, ale Șoimoșului și ale Lipovei⁴⁰.

După arestare, „perfidus Wladica” Ioannes de Caffa, cum îl caracteriza Ioan de Hunedoara, respectiv „haeresiarcha et magistro omnium schismatum et haeresum”, sau „princeps schismaticorum et heresiarcha inter Valachos infideles”, potrivit lui Giovanni da Capestrano, a fost dus la Timișoara⁴¹. O săptămână mai târziu, la 25 ianuarie, Ioan de Hunedoara îi scria, din Timișoara, cămărașului său Ambrosius să-l țină închis pe „perfidus Wladicas”, în Biserica Sfântul Petru, până va primi dispoziții unde să îl ducă⁴².

După 6 ianuarie 1456 s-a desfășurat o adevărată vânătoare împotriva preoților hirotonisiți de Ioan de Caffa, care, fie acceptau convertirea la ritul catolic, fie erau alungați. Cu ducerea la îndeplinire a acestor măsuri a fost însărcinat colaboratorul apropiat al lui Giovanni da Capestrano, franciscanul Székely Mihályi.

În cazul mitropolitului Ioannes de Caffa, autoritățile au dus excesul până la extrem. Ca urmare, după arestare sau în timpul detenției, reședința lui din Hunedoara a fost incendiată, iar bunurile confiscate. Măsura este confirmată de o relatare făcută de călugărul Joannes de Tagliacozzo lui Jacobus de Marchia în care se arată că „post combustionem suae habitationis în Hunyad, et suorum bonorum direptionem”⁴³.

³⁷ Pettkó Béla, „Kapistrán János levelezése a magyarokkal”, *Történelmi Tár*, vol. II, 1901, pp. 187-188, nr. XXXIV; Cf. Iulian Mihai Damian, *Ioan de Capestrano și Cruciada Târzie*, Cluj-Napoca, 2011, p. 122, n. 97-98 (în continuare: *Ioan de Capestrano*).

³⁸ *Ibidem*, p. 188; Cf. *Ibidem*, p. 122, n. 99.

³⁹ Lucas Waddingus Hibernus, *op. cit.*, p. 316.

⁴⁰ Ioan Lupaș, *op. cit.*, p. 40; M. Păcurariu, *Istoria*, I, p. 294; Florin Dobrei, *op. cit.*, p. 63.

⁴¹ Lucas Waddingus Hibernus, *op. cit.*, pp. 316, 317.

⁴² *Ibidem*, p. 316.

⁴³ *Ibidem*, p. 341.

Îndeplinirea misiunii primite de către franciscanul Székely Mihályi, de convertire la catolicism a preoților hirotonisiți de Ioannes de Caffa s-a dovedit una extrem de dificilă. Acesta s-a lovit de o acerbă rezistență din partea lor, exponentul acesteia făcându-se protopopul Petru al Hunedoarei, „archidyaconus presbiterorum Valachorum de Hwnyad”, probabil, vicarul fostului mitropolit, căruia castelanul Hunedoarei, precum și castelanii și nobilii din zonă par să-i fi fost favorabili⁴⁴.

În 6 februarie 1456, într-un raport redactat la Lipova, Székely Mihályi îl informa pe Giovanni da Capestrano că acțiunea de convertire a preoților români, din Hunedoara și Deva, putea fi considerată încheiată⁴⁵. Paradoxal, în aceeași zi, însuși Ioan de Hunedoara ordona castelanilor cetăților Soimoș, Hunedoara și Deva ca „omnes presbyteros Valachorum per Waladicam ordinatos, în terris nostris existentes, comperta prius legitima comprobatione et veritate, quod per dictum Wladicam în presbyteros ordinati sint, et ante hoc presbyteri non fuerunt, qui ad praedicationem et salubrem admonitionem religiosi fratris Michaelis Zekel fidem suscipere noluerint, de nostris bonis expellatis et ejiciatis, et tales presbyteros in presentiam dicti fratris Michaelis adducere faciatis propria in persona”⁴⁶.

Închis în Mănăstirea Franciscanilor din Buda, Ioannes de Caffa, acuzat că împreună „cu mulțimea credincioșilor și complicitii săi nu ține nici de ritul roman, nici de ritul grec (cum multitudo sequacium et complicum suorum neque Romanum, neque Graecum tenebat)”, a fost supus unui adevărat proces inchizitorial de către Giovanni da Capestrano⁴⁷. În urma procesului, după ce a abjurat public așa-zisele rătăcirii ortodoxe, a fost rebotezat în rit catolic, iar după 15 aprilie a fost trimis la Roma. Cu acest prilej, Giovanni da Capestrano îi scria lui Domenico Capranica, cardinal de Firmiano, protectorului ordinului franciscan, informându-l că fostul mitropolit „baptizatum est ad cautelam secundum formam juris” și recomandă să fie „restaurat în demnitate (restituatur ad dignitatur)”⁴⁸.

Două documente puse în circulație recent, o scrisoare redactată la Roma 2 iulie 1456 de cancelaria papei Calixtus III, și un act emis la Genova în 9 iulie 1457, de cancelaria dogelui Pietro di Campofregoso, îl amintesc pe un „Ioannutius” sau „Ioannicius Arhiepiscopus Gothienses in civitate Caphensi”⁴⁹. Potrivit actului papal acesta a fost învestit la Roma, anterior datei de 2 iulie 1456, de patriarhul Gregorios III Mammas și confirmat de

⁴⁴ Pettkó Béla, *op. cit.*, p. 195, nr. XLIII; Iulian Mihai Damian, *Ioan de Capestrano*, p. 126 și n. 115.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 191, nr. XXXIX; *Ibidem*, p. 126 și n. 109.

⁴⁶ Lucas Waddingus Hibernus, *op. cit.*, p. 316.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ Iulian Mihai Damian, „Noi mărturii despre mitropolitul Ioan «de Caffa»”, p. 11, 13; Idem, „The Greek Rite Transylvanian Church in the 1450”, p. 152.

papa Calixtus III⁵⁰. Din actul papal reiese, fără dubii, că Ioannes de Caffa și „Ioannutius Archiepiscopus Gothienses in civitate Caphensi”, sunt una și aceeași persoană.

În acest punct al demersului nostru considerăm necesar să facem câteva precizări cu privire la contextul investirii lui Ioannes ca mitropolit al Caffei. Unii specialiști au emis opinia conform căreia acesta a fost hirotonisit arhieru de patriarhul ecumenic Gregorios III Mammas, cândva în perioada patriarhatului său dintre 1443 și 1451⁵¹. Această opinie pare a fi confirmată de scrisoarea papală, din 2 iulie 1456, adresată lui Ioannes de Caffa⁵². Așa cum se știe însă, patriarhul Gregorios III Mammas a fost un adept și un susținător al unirii Bisericii orientale cu Biserica romană, proclamată la Florența, motiv pentru care, în 1451, a fost silit să-și părăsească scaunul patriarhal și să se autoexileze la Roma. Într-o asemenea situație, Ioannes de Caffa, hirotonisit de Gregorios III Mammas, ar fi fost un reprezentant al aceluiași curent, context în care măsurile împotriva lui nu și-ar afla explicația decât dacă mitropolitul, fie a trecut în tabăra antiunionistă, fie acțiunea lui Giovanni da Capestrano fost una eminamente abuzivă, care a eludat flagrant hotărârile conciliului florentin. O justificare a măsurilor întreprinse de Giovanni da Capestrano, este formulată de papa Calixtus III într-o scrisoare din 2 iulie 1456, către fostul mitropolit ortodox, reînvestit arhiepiscop al Caffei, în care se precizează că Giovanni da Capestrano „te-a găsit pe tine acolo fără scrisori de numire episcopală și ridicare în drepturi de felul acesteia, a pus să fii arestat și deoarece se îndoia cu tărie de faptul că ai fi fost botezat după formula evanghelică, pe tine după ce ai fost botezat de el după litera legii, te-a trimis la noi și la acest scaun arhieresc, datorită faptului că numirea și ridicarea ta la episcopat era pusă sub îndoială și datorită altor motive de acest fel legate de persoana ta”⁵³.

Potrivit altor opinii, Ioannes de Caffa ar fi fost exponentul reacției ortodoxe împotriva unirii florentine, care s-a resimțit și în Ungaria și Ardeal⁵⁴. Prin urmare, consideră unii din acești istorici, numirea lui Ioannes în funcția de mitropolit al Caffei a venit „din partea unor aderenți la grupul antiunionist constantinopolitan”⁵⁵. În pofida informațiilor din scrisoarea papală din 2 iulie 1456, prin prisma evoluției evenimentelor, o asemenea concluzie apare ca fiind cât se poate de plauzibilă.

La 20 martie 1479, o diplomă emisă de regele Mátyás Corvin îl menționa pe „fidelis nostri reverendí Iovanychik Metropolitaní Nandor

⁵⁰ *Ibidem*, p. 11; *Ibidem*.

⁵¹ Florin Dobrei, *op. cit.*, p. 61.

⁵² Iulian Mihai Damian, „Noi mărturii despre mitropolitul Ioan «de Caffa»”, p. 12; *Idem*, *The Greek Rite Transylvanian Church in the 1450*”, p. 152.

⁵³ *Ibidem*; *Ibidem*.

⁵⁴ Augustin Bunea, *op. cit.*, p. 115.

⁵⁵ Iulian Mihai Damian, „Noi mărturii despre mitropolitul Ioan «de Caffa»”, p. 7.

albensis”⁵⁶. La cererea suveranul Ungariei scutea de dări pe „universos, et singulos Valachos Presbyteros fidei Graecam tenentes”, din Comitatul Maramureșului⁵⁷.

Identificarea lui a deschis o controversă în istoriografia românească. Nu înșirăm aici asupra acestor discuții. Reținem doar faptul că unii istorici îl identifică pe Iovanychik / Ioannikios cu un arhiereu ortodox cu reședința la Alba Iulia sau chiar la Nandru, în zona Făgărașului, alții văd în el un mitropolit sârb⁵⁸. În sfârșit, o altă categorie de istorici propune identificarea lui Iovanychik cu Ioannes de Caffa, revenit Transilvania după cucerirea cetății genoveze de către turci, în vara anului 1475⁵⁹.

La un deceniu de la activitatea lui Ioannes de Caffa, mai exact în a doua jumătate a deceniului al șaptelea al secolului al XV-lea, este semnalată prezența în Transilvania a lui *Macarius / Makarios*, episcop de Halici, grec de origine, adept și susținător al unirii florentine. Prezența lui în provincie este atestată de două documente emise, primul de papa Paulus II, în 1466, iar cel de-al doilea de regele Mátyás Corvin, în anul 1469. Prin actul său, pontiful roman intervenea în favoarea lui *Macharius episcopus Gallicensis* cerându-le arhiepiscopilor de Strigoni (Esztergom) și Calocsa (Kalocsa) să-i apere drepturile în fața abuzurilor episcopului Transilvaniei⁶⁰. În diploma regală se precizează că „Macarius Episcopus Galatiensis”, fără îndoială, una și aceeași persoană cu Macharius episcopus Gallicensis, din actul papal, „obtinēt a Principe mandatum ad magistratum Cibiniensis ut cathedra suum a presbyteris valachis accipere possit”⁶¹.

Motivul prezenței lui Makarios de Halici în Transilvania nu este precizat în surse. În consecință, considerăm întemeiată opinia exprimată de

⁵⁶ Petru Maior, *Istoria Bisericeii românilor, atât a celor de dincoace, precum și a celor de dincolo de Dunăre*, vol. I, Buda, 1813, p. 142; Nicolae Popea, *Vechea Mitropolie Ortodoxă Română a Transilvaniei, suprimarea și restaurarea ei*, Sibiu (Sibiu), 1870, p. 22; Ioan Mihalyi de Apșa, *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV*, Sziget (Sighet), 1900, p. 536, nr. 313; Teodor V. Păcățian, *Istoriografi vechi. Istoriografi noi. Studiu critic în chestia vechii metropolii ortodoxe române*, Sibiu, 1904, pp. 53, 55.

⁵⁷ *Ibidem*, *Ibidem*, *Ibidem*; *Ibidem*, pp. 55-98.

⁵⁸ Cf. *Ibidem*, p. 142-143; Cf. *Ibidem*; Cf. *Ibidem*, p. 537; Cf. Nicolae Iorga, *Sate și preoți*, pp. 30-31; Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 294.

⁵⁹ Hodinka Antal, *op. cit.*, p. 194; Iulian Mihai Damian, „Noi mărturii despre mitropolitul Ioan «de Caffa»”, pp. 10-11; Idem, „The Greek Rite Transylvanian Church in the 1450””, pp. 150-151.

⁶⁰ Augustin Bunea, *op. cit.*, pp. 301-303, nr. II.

⁶¹ Timotei Cipariu, *Acte și fragmente latine românești. Pentru istoria Besereceii române, mai ales unite*, Blasiu (Blaj), MDCCCLV, p. XII; Nicolae Popea, *op. cit.*, p. 57.

Ioan-Aurel Pop, care era de părere că acesta „venise în Transilvania, sprijinit de autorități, să predice unirea”⁶².

Pe fondul absenței totale a informațiilor, necunoscute ne rămân și rezultatele demersurilor lui Makarios. Considerăm însă că acestea nu au fost unele notabile, deoarece, potrivit afirmației lui Nicolae Iorga, credința acestui ierarh, „împus românilor” era însă „o credință străină” de aceștia⁶³.

Prezența lui Makarios de Halici în Transilvania în scopul predicării unirii cu Roma în rândul credincioșilor ortodocși de aici ne permite concluzia că unirea nu înregistrase progres, ba mai mult, probabil chiar înregistrase un declin. În baza acestor constatări considerăm consemnarea iezeitului polonez Piotr Skarga, întemeiată exclusiv pe tradiție, conform căreia după primirea confirmării papale, Ioannes de Caffa ar fi revenit „în Valachia”, probabil în Transilvania, unde ar fi convertit la catolicism „mai mult de zece mii de români și sârbi („quidem ex Ulachis et Sclavis decem millia ad fidem”), ca fiind, evident, exagerată⁶⁴.

La sfârșitul secolului al XV-lea și la începutul celui următor, reședința reședința Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei s-a aflat la Feleac, lângă Cluj. Primul arhiepiscop cunoscut cu reședința la Feleac a fost arhiepiscopul Daniil, menționat pe o însemnare din anul 1488 de pe un *Tetraevanghel* slavon, dăruit de el bisericii ridicate între 1480-1484, care are următorul conținut: „Cu voia tatălui și cu ajutorul Fiului și cu lucrarea Sfântului Duh, s-a săvârșit a se scrie acest Tetraevanghel din porunca prea sfințitului nostru arhiepiscop kyr Daniil, în zilele marelui crai Matia. S-a scris pe numele Feleacului, aproape de orașul Cluj, unde și biserică au zidit, cu hramul Preafericitei Maici Paraschiva, în anul 6997 [1488], luna octombrie 25 zile”⁶⁵. Păstorirea lui a debutat prin 1481/1482 și s-a prelungit până în jurul anului 1500⁶⁶.

Cu certitudine, încă din această perioadă Mitropolia Ortodoxă de la Feleac se bucura de patronajul domnului Moldovei, Ștefan cel Mare, potrivit unei dedicații slavone de pe același Tetraevanghel care consemnează faptul că „robul lui Dumnezeu, Isac vistierul, a ferecat acest Tetraevanghel pentru Mitropolia din Feleac, în anul 1497”⁶⁷.

Fără îndoială, același „arhiepiscop Daniil” este avut în vedere de regele Ungariei, Wladislaw II Jagiello, într-un act emis la 14 mai 1494, prin care egumenul Hilarius / Ilarie, al Mănăstirii Sfântul Mihail din Perii

⁶² Ioan-Aurel Pop, „Tradiția istorică”, p. 45.

⁶³ Nicolae Iorga, „Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Mitropolia Ardealului”, p. 369; Cf. Idem, „O episcopie de suprimat: cea de Galați (Făgăraș)”, *Revista Istorică*, X (7-9), 1924, pp. 178-179.

⁶⁴ Lucas Waddingus Hibernus, *op. cit.*, p. 317.

⁶⁵ Timotei Cipariu, „Documente istorice bisericesci”, *Archivu pentru filologie și istoria*, 39, 1870-1871, p. 777.

⁶⁶ Ioan-Aurel Pop, „Tradiția istorică”, pp. 41-42.

⁶⁷ Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 297.

Maramureșului, era pus sub jurisdicția „arhiepiscopului Transilvaniei”⁶⁸. De asemenea, tot el a fost identificat cu acel „mitropolit Daniil al Severinului și Ardealului”, care la o dată neprecizată se adresa județului Petrus Urs și celor 12 pângari ai Brașovului solicitându-le să le ia pentru el câte 3 ducați, drept pedeapsă locuitorilor de „legea greseacă” din oraș, care trăiau necununăți⁶⁹.

Când și în ce context a primit Daniil și titlul de mitropolit al Severinului nu știm. Nici cât timp l-au păstrat arhieriei de la Feleac nu cunoaștem. Cert este însă faptul că la începutul secolului al XVI-lea el revenise în titulatura întâistătătorilor Bisericii Ungrovlahiei. Încă de la începutul păstoririi sale din anul 1512, Macarie de la Argeș îl deținea cu siguranță, el se intitulându-se „mitropolit a toată Țara Rumânească, Plaiului și Severinului”⁷⁰. Credem că nu greșim afirmând că arhiepiscopul Daniil a fost singurul arhieriu ortodox transilvănean care l-a deținut, probabil doar pentru o scurtă perioadă de timp.

În anul 1868, istoricul maghiar Nemes Ödön publica o inscripție, care s-ar fi aflat în biserica din Ribîța (județul Hunedoara), cu următorul conținut în limba maghiară: „Építetett Gergely pápa és Anastazius lelkészsege alatt, 1404”⁷¹. Potrivit lui Adrian Andrei Rusu, aceasta s-ar traduce: „S-a construit sub păstoria papei Grigore și a lui Anastasie, 1404”⁷².

Procedând la identificarea personajelor menționate în inscripție, Adrian Andrei Rusu conchide că „cel mai facil lucru de verificat a fost numele papei. Am constatat de îndată că trebuie să fie vorba despre papa Grigore al XII-lea, care a păstorit la Roma între 30 noiembrie 1406 și 4 iulie 1415, dar a fost depus de către Conciliul din Pisa la 5 iunie 1409. Al doilea personaj, Anastasie, prin locul în care a fost scris, imediat după papă, pare să fi fost un alt ierarh al bisericii. Concluzia în acest sens este sprijinită de menționarea, în pisană peretelui opus, a preotului de la Ribîța, în persoana popii Dragosin. Numele specific trimite imediat către lumea bisericii ortodoxe. Căutându-l pe Anastasie între slujbașii de frunte ai bisericii ortodoxe din spațiul românesc, ne-am întâlnit repede cu un personaj omonim, care pare să-i asigure identitatea. La începutul secolului al XV-lea scaunul Mitropoliei de Severin era ocupat de un vlădică grec, pe nume Anastasie”⁷³.

⁶⁸ Ioan Mihalyi de Apșa, *op. cit.*, p. 607, nr. 352.

⁶⁹ Ioan Bogdan, *Acte și regeste privitoare la relațiile Țării Rumânești cu Brașovul și Ungaria în secolul XV și XVI*, București, 1902, p. 308, nr. 182; Cf. Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 297; Cf. Ioan-Aurel Pop, „Tradiția istorică”, p. 42.

⁷⁰ „Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon”, p. 85; Cf. Dumitru Mazilu, *Contribuțiuni la studiul vieții Sf. Nifon, patriarhul Constantinopolului*, București, 1928, p. 36; Cf. Niculae Șerbănescu, „Titulatura mitropoliților”, p. 699.

⁷¹ Nemes Ödön, „A ribicei templom 1404-ből”, *Hazánk sa Külföld*, 4 (4) 1968, p. 64.

⁷² Adrian Andrei Rusu, „Biserica românească de la Ribîța (județul Hunedoara)”, *Revista Monumentelor Istorice*, LX (1), 1991, p. 7.

⁷³ *Ibidem*.

Identificarea propusă de Adrian Andrei Rusu este corectă doar parțial, respectiv în ceea ce-l privește pe pontiful roman. Referitor la arhiereul Severinului din epoca respectivă, facem precizarea că acesta, grec de origine, nu s-a numit *Anastasios* / *Anastasius* / *Anastasia*, ci *Athanasios* / *Athanasius* / *Atanasie*, ceea ce nu este același lucru. De altfel, niciunul dintre mitropoliții Ungrovlahiei, de la Argeș sau de la Severin, din momentul constituirii diocenezelor și pe toată durata funcționării lor în Evul Mediu, nu a purtat numele de *Anastasios* / *Anastasia*. Ca urmare, acest prezumtiv arhiereu ortodox, *Anastasios*, din inscripția de la Ribița, trebuie căutat în altă parte.

Probabil, întemeiați pe titlul mitropolitului Daniil, din scrisoarea către demnitarii brașoveni și pe conținutul inscripției din biserica din Ribița, unii istorici admit indirect o teză atribuită reprezentanților *Școlii Ardelene*, Petru Maior și Samuil Micu, anume că „Mitropolia Ardealului se ridicase – canonic – prin Mitropolia Severinului, al cărui mitropolit *Atanasie*, era pomenit în 1407 – alături de papa Gregorie al XII-lea de Roma – la Ribița, la limita dintre Țara Hațegului și Țara Crișurilor”⁷⁴.

Oricât de tentantă ar fi o asemenea opinie, ea nu poate fi acceptată. Așa cum am arătat deja, la începutul secolului al XV-lea, Mitropolia Ortodoxă din Transilvania fusese, deja, de mult timp consacrată canonic de către Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol. În absența unei asemenea consacrară, investirea mitropolitului Ungrovlahiei, *Anthimos*, de la Argeș, ca „exarh a toată partea ungurească și al Plaiurilor”, în deceniul al nouălea al secolului al XIV-lea, ar fi fost ea însăși un act necanonic, pe care autoritățile patriarhale nu l-ar fi săvârșit. În al doilea rând, numele prezumtivului arhiereu din inscripția de la Ribița este, *Anastasios*, nu *Athanasios*. Ca urmare, identificarea și asimilarea acestuia cu mitropolitul *Athanasios* al Severinului nu se susțin.

Succesorul arhiepiscopului Daniil a fost, se pare, un episcop grec cu numele *Markos* (*Marcus* / *Marcu*), provenit, probabil, din mediile athonite⁷⁵. Acesta este menționat într-un act tardiv, emis la 25 decembrie 1550, de judele și jurații cetății Cluj în urma unui proces, încheiat în favoarea preotului Ioan din Feleac. În document este menționat un „quidam Grecus Episcopus nomine Marcus” sau „quondam Marcus Episcopus grecus”⁷⁶. Potrivit unor opinii, păstorirea lui s-a desfășurat, probabil, între circa 1500 și ante 1516⁷⁷.

Referitor la contextul investirii lui *Markos* ca episcop al Transilvaniei, istoricul Mircea Păcurariu formulează o teză cu un grad deosebit de ridicat de veridicitate, anume că acesta „a fost trimis probabil ca mitropolit în Transilvania de domnitorul Radu cel Mare al Țării Românești și de fostul patriarh ecumenic Nifon II care, prin 1503-1505, a procedat la

⁷⁴ Ioan-Aurel Pop, Daniela Marcu Istrate, Alexandru Simon, *op. cit.*, p. 118.

⁷⁵ Ioan-Aurel Pop, „Tradiția istorică”, p. 42; Cf. Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 298.

⁷⁶ Timotei Cipariu, „Documente istorice bisericesci”, p. 778.

⁷⁷ Ioan-Aurel Pop, „Tradiția istorică”, p. 42.

reorganizarea Bisericii din Țara Românească”⁷⁸. Într-un asemenea caz, debutul păstoririi lui Markos în Transilvania ar fi putut avea loc în intervalul 1503-1505, moment până la care s-ar fi putut prelungi păstoria arhiepiscopului Daniil.

O constatare care se desprinde din informațiile referitoare la păstoria lui Markos este aceea că el nu a mai purtat titlul de arhiepiscop sau mitropolit, ci pe cel de episcop. Același titlu l-au purtat și succesorii lui care au fost: Danciu (1516-1533), Anastasie (c. 1534-c. 1537), „episcop de Vad și Feleac”, moldovean de origine, care și-a avut reședința la Vad, și Petru (c. 1537-c. 1550), hirotonisit la București⁷⁹. Pe baza unei inscripții slavone din biserica din Feleac, unii autori includ în lista episcopilor de Feleac și pe un anume „chir Șt (Ștefan?)”⁸⁰. Alții resping o asemenea opinie susținând posibilitatea ca acest arhieru să fie unul și același cu episcopul Danciu⁸¹.

Calitatea de episcopi cu care sunt menționați arhierii ortodocși din Transilvania din prima jumătate a secolului al XVI-lea nu credem că se datorează unei scăpări a tuturor surselor, ci faptului că titlul acestora exprimă o realitate concretă, anume că Biserica Ortodoxă din Transilvania a fost coborâtă de la rangul de arhiepiscopie sau mitropolie la cel de episcopie. Coborârea în rang a Bisericii Ortodoxe din Transilvania s-a petrecut, foarte probabil, prin 1503-1505, odată cu debutul păstoririi episcopului grec Markos.

⁷⁸ Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 298.

⁷⁹ *Ibidem*, pp. 298-299; Ioan-Aurel Pop, „Tradiția istorică”, p. 42.

⁸⁰ Daniela Marcu Istrate, „Contribuții arheologice la istoria românilor din Transilvania: Biserica Sfânta Paraschiva din Feleac”, *Ars Transsilvaniae*, XXIII, 2013, p. 192.

⁸¹ Mircea Păcurariu, *Istoria*, I, p. 298.

Lasciate ogni speranza ...

*Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate...
nu în lumea de dincolo
ci în lumea aceasta!*

*Voi, care intrați fără să-i bănuți culorile
fără să-i știți lumina
fără să-i înțelegeți întunericul*

*Începutul vine cu inocență de alb
cu nerăbdare
cu soare de mai*

*Priviți în jur
Nu vedeți decât cântec
Nu auziți decât lumină
învăluitoare
protectoare
glasul zilei ce naște încredere*

*Vă petreceți cu fiecare ceas
cu fiecare răsărit ori apus
mezzo del cammin
vine cu pași grăbiți*

*pe negândite vă spuneți
„ne era cândva prieten bun
tovarăș de îndrăzneți, de vise”*

*Priviți spre capăt!
Călcați cu pași mai rari
Gustați cu sete ora/ ziua/
răsăritul!*

*Firescul Apusului –
închide în el lumina din zori...*

Cucerire?

Șapte zile, șapte Trâmbițe

*Înconjurăm cetatea
Ierihonul e cucerit*

*pietrele cad una câte una
Aud zgomotul ca pe un tunet ce despică lumina*

*Șapte zile au fost
când am crezut în izbândă*

*M-am văzut apoi în oglinda unui semen
Începuserăm împreună cucerirea
Umăr la umăr
Pas lângă pas
Fiecare cu trâmbița lui
Fiecare cu propria îndârjire
primită ca dar
Am intrat în cetate cu aceeași îndrăzneală
Credeam firesc în izbândă*

*Șaptezeci de luștri ca șapte zile
Oglinda – deformantă ori adevărată?*

II. Am stia alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stălpul horontui unde lega mama o sferă cu motocii la capăt, de crăpau mâinile jucându-se cu ei, la prichicul vetrui cel hamuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când me jucam noi hoăetii de-a Mijerca, și la altele jocuri și jucării pline de hăzul și farmecul copilăresc, parcă-mă saltă și acum inima de bucurie! Și, somnă, frumos o să se atunce: căci și părinții și frații și su-

VICTOR RAVINI

Matematica la Ion Creangă

Profunzimea geniului lui Ion Creangă nu a fost pe deplin investigată și încă mai oferă nebănuite filoane aurifere. Opinia după care „Povestea lui Harap Alb” ar fi un amalgam eclectic de basme nu definește adecvat structura alcătuită de autor. Mozaicul literar din această poveste are perfecțiunea cristalelor și un echilibru interior conform aceluiași legi geometrice și aritmetice, simple dar fundamentale, ce guvernează matematica cu implicații filosofice a lui Pitagora sau a lui Zamolxe. Herodot afirmă că Zamolxe a trăit cu mult înaintea lui Pitagora. Cultul cifrei 3 este atestat arheologic pe teritoriul românesc încă din vremuri anterioare lui Pitagora. Creangă a moștenit din cultura populară orală cultul cifrei 3, ca simbol al perfecțiunii sau al echilibrului universal și a structurat narațiunea sa după criterii matematice. Nu putem fi siguri dacă Ion Creangă cunoștea totul sau măcar ceva cât de cât, despre valoarea simbolică a cifrelor la Pitagora, însă știm că era de la țară, din zona culturii Cucuteni, și avea o solidă cultură populară multimilenară, moștenită din străbuni.

Cifra 3 structurează întreaga construcție epică a narațiunii lui Creangă și este încorporată, ca grinzile de rezistență ale unui edificiu, sub zugrăveala

policromă a narațiunii și dialogurilor. Arhitectura narațiunii se încheagă ca un monument literar perfect alcătuit, cu precizia și finețea unei catedrale magnifice, încât pare să fie gândită de autor cu rigla și compasul în mână. Sunt 3 capete încoronate: tatăl lui Harap Alb, împăratul Verde și împăratul Roșu. Trei crăieșe: Crăiasa furnicilor, Crăiasa albinelor și Crăiasa zânelor. Trei exponenți ai răului: spânul, împăratul Roșu și fiica acestuia. Deznodământul fiecăruia e motivat cu 3 atitudini diferite: ură, indiferență, iubire. Craiul are 3 feciori. Eroul principal cere tatălui său 3 elemente: calul, armele și hainele. Calul mușcă din jăratec de 3 ori și de 3 ori e lovit cu frâul în cap. Calul se scutură de 3 ori și se transformă, apoi face 3 zboruri: până în nori, la lună și la soare. Eroul pleacă de la tatăl său a treia zi. Spânul îi iese în cale de 3 ori. Cerbul scurmă de 3 ori cu piciorul în pământ. Când eroul se întoarce cu capul și cu pielea cerbului, i se fac 3 propuneri de a le vinde. Gerilă suflă de 3 ori asupra casei de aramă înroșită. Bruma pe aceasta este groasă de 3 palme. Păsări-Lăți-Lungilă și Ochilă o caută pe farmazoană și o prind a treia oară. Spânul îl trimite la pierzanie de 3 ori: la urs, la cerb și la împăratul Roșu. Acesta îl pune la 3 încercări: casa de aramă, ospățul și alegerea macului din nisip. Și fata împăratului îi prilejuiește tot 3 probe: să o păzească, să o recunoască și, a treia oară, să îi aducă 3 lucruri: apa vie, apa moartă și smicelele, în număr și ele tot de 3. La prima vedere, pare să fie o înălțuire progresivă a lui 3, în perioadă matematică, dar la o analiză mitologică, toate aceste încercări sunt probe și etape din rituri de inițiere în tainele fundamentale ale universului oamenilor arhaici.

Niciun element din compoziție nu este de prisos, cum li s-a părut unora dintre exegeți. În jurul protagonistului gravitează 3 grupuri a câte 3 personaje auxiliare, pe 3 niveluri de abstractizare: 1. Calul, furnicile și albinele (ființe reale cu comportament fantastic, ce pot reprezenta armonia dintre om și 3 elemente din regnul zoologic și pot simboliza multe alte abstracțiuni); 2. Gerilă, Flămânzilă și Setilă (personaje fantastice, cu comportament uman, simbolizând 3 calamități naturale, de care țaranul român nu se mai teme, ba chiar știe să le facă utile); 3. Crăiasa zânelor, Ochilă și Păsări-Lăți-Lungilă (simboluri și mai abstracte). Crăiasa zânelor intervine de 3 ori. Harap Alb iese de 3 ori din mijlocul personajelor care îl ajută și se înfățișează înaintea împăratului Roșu. Aceasta sugerează că, la o eventuală reprezentare schematică sau geometrică, nu trebuie să înșirăm personajele auxiliare liniar unul sub altul, ci legate radial cu Omul în mijlocul lor.

Și mai interesant este faptul că cifra 3 apare metamorfozată în multiplii ei, cu și mai complicate simboluri hermetice: 3 la pătrat, de 3 ori succesiv este egal cu 3 la cub. Harap Alb și spânul merg peste 9 mări, 9 țări și 9 ape mari ($9 \times 3 = 27$). Cifra 3 apare multiplicată cu 4, adică 2 la pătrat: împăratul Roșu le dă 12 căruțe cu pâine, 12 vaci fripte și 12 butoaie cu vin ($3 \times 12 = 36$). Apare și 3 multiplicat cu 8, adică cu 2 la cub: Gerilă se încălzește cu 24 de stânjeni de lemne, Flămânzilă mănâncă brazda a 24 de pluguri,

Setilă soarbe 24 de iazuri ($3 \times 24 = 72$). În aceste 3 eşaloane ale numărului magic 3, Pitagora vedea explicarea tuturor tainelor universului.

Acestea ar fi doar câteva observații, din multele care se mai pot face, asupra mitologiei din Povestea lui Harap Alb, plină de multiple metafore, alegorii și simboluri abstracte, prin care Creangă ne-a împărtășit câteva pietre prețioase din bogăția de idei culese de el din mai multe basme. El le-a potrivit într-o armonie perfectă, conformă cu matematica pitagoreică sau zamolxiană, prezentă în cultura populară orală și în obiectele arheologice ce stau mărturie despre o cultură înaltă, fie ea cultura Cucuteni, Hamangia, Vădastra, Gumelnița și câte alte multe culturi preistorice împânzesc teritoriul locuit de români.

Creangă a combinat armonios în Povestea lui Harap Alb mai multe basme, ca episoade dintr-o epopee mitologică, în care eroul parcurge mai multe etape din rituri de inițiere în misterele cosmosului, naturii și ale psihicului uman, așa cum erau cunoscute aceste taine de către oamenii arhaici. Este evidentă concepția antropocentristă, dualismul bine-rău și optimismul, victoria binelui asupra răului. Această Poveste e un basm complex, ce aduce elogiul curajului, dărzenei, perseverenței, încrederii în puterea omului de a mobiliza în jurul său toate resursele umane și naturale pentru a lupta împotriva răului. În imagini simple, dar elocvente și ordonate după o aritmetică riguroasă, încărcată de simboluri bătrânești etern valabile, înțeleptul prea modest de la Humulești vorbește despre frăția omului cu natura înconjurătoare, despre armoniile geometrice ale vieții echilibrate, ale regnurilor sau ale cosmosului și despre calitățile morale, ce conferă omului suprema sa valoare absolută în ierarhia universală.

Basmele noastre conțin mitologia vremurilor preistorice și nu se poate vedea în ele nicio influență a mitologiilor indo-europene, care deci pot fi ulterioare creării lor. Basmele noastre oglindesc o societate arhaică anterioară venirii indo-europenilor și au putut fi create de către pre-indo-europeni. Toate producțiile literare folclorice sunt un produs al contextului social și istoric în care au fost create și prin urmare au o legătură cu realitatea acelor vremuri. Basmele nu au fost create pentru adormit copiii, ci pentru a transmite generațiilor viitoare un vast tezaur de înțelepciune etern valabilă. Ca să putem înțelege basmele la adevărata lor valoare, trebuie să fim cititori experimentați sau măcar să avem o bogată experiență de viață.

Topos

*Miracolele noastre cotidiene
printre amintiri insolite
și încleștări deșarte
aici unde entuziasmul
durează câteva ceasuri
iar resentimentele două vieți
unde marginile urbei
se dispută cu ale continentului
iar ochii mari și vinovați ai toamnelor
ne privesc pretutindeni
și noi îi confundăm cu strălucirea mată
a argintăriei la oșpețe festive
unde putem privi lumea ca un datornic
cu romantism și consumerism
de secol douăzeci și unu
unde obiectele de inventar
inventează un timp al lor
și unde o devoțiune anonimă
face ca totul să existe*

Stop cadru de iarnă

*Planarea lină a corbilor
în dimineața înghețată
ne făcea să luptăm pentru lucruri
de care ne vom bucura târziu
sau poate deloc
când orașul își pierde
încetul cu încetul greutatea
și devine asemenea
unui iceberg plutitor
deasupra pământului
căutându-și o mare numai a lui
în care să se poată opri
dar negăsind-o se întoarce înapoi
și vede cum îngerii de la alți îngeri
ar vrea să ne cumpere*

Exilul vs. Utopia - Derapajele rațiunii în Europa postbelică

*...în moștenirea lui 1789, libertatea cedează (în Franța)
în favoarea egalitarismului care are mari legături cu
despotismul, cu nivelarea tuturor spre partea de jos și
sunt plebiscitate extremele. /.../ Este ceea ce determină
extrema stângă ca, în problemele sociale, să ceară
pedepsirea celor favorizați mai degrabă decât
îmbunătățirea soartei tuturor. Trebuie pedepsiți bogații:
săracii vor obține de aici o satisfacție simbolică.*

Pascal Bruckner

În orizontul anilor '50, pentru intelectualii refugiați din România, Franța, dintotdeauna considerată o a doua patrie, teritoriu al spiritului de libertate, tradiționalul ocrotitor al exilaților de pretutindeni se vădea acum, în mod cu totul surprinzător, cu totul altfel decât s-ar fi putut anticipa cu unul sau două decenii mai înainte. Schimbările erau fundamentale și ele se concretizau în poziția pe care inteligența franceză le exprima cu privire la țările din Est. Latinitatea limbii, legăturile vechi (politice și nu numai) existente la finele veacului XIX și în anii de început ai veacului următor, influențele vaste pe care cultura franceză le exercitase de-a lungul vremurilor asupra intelectualității românești, motivații și argumente care vreme îndelungată determinaseră o relație specială a Franței cu România își pierduseră orice relevanță.

Dubla mitologie a marxismului și a revoluției cunoscuse o amploare pe care cu ceva vreme mai înainte românii, acum aflați în exil, cu nici un chip n-ar fi putut să și-o imagineze. La finalul războiului, în Franța, ca de altfel în întreaga Europă de Vest, confruntarea acerbă dintre fascism și democrație fusese aproape instantaneu înlocuită de o alta, la fel de violentă: comunism versus anticomunism. Însăși ideea de cultură pe vechiul continent tindea să fie transformată în câmp de luptă. Violența, maniheismul, soluțiile extreme privind nimicirea totală a adversarilor și, mai ales, tonul controverselor conturau tabloul unei lumi polarizate în opțiuni absolut ireconciliabile. „Victoria concepției corecte însemna pur și simplu lichidarea, distrugerea celeilalte”, va scrie, ulterior, unul dintre junii aderenți de atunci ai stângismului.¹

Falacioasele promisiuni ale Utopiei comuniste exercitaseră deja o irepresibilă fascinație asupra tinerilor intelectuali dar, mai ales asupra scriitorilor și artiștilor. Converții și chiar neconverții la comunism își declarau în toate chipurile admirația pentru sovietism, pentru glorioasa Armată Roșie, dar și pentru reformele sociale ale URSS-ului care, de la un

¹ Zdenek Mlynar, *Night Frost in Prague*, World of Books, Londra, 1980, p. 2.

anume moment încoace se vor dovedi amăgitoare și – de altfel – inconsistente. În cele din urmă era incontestabil că pentru o anume parte a intelectualității occidentale, dar mai ales pentru aceea franceză, comunismul căpăta un aspect tot mai pronunțat care nu mai avea nimic în comun cu acela al unei convingeri și, tot mai evident tindea să devină un soi de credință, dacă nu chiar o religie. Intelectualii francezi nu vor avea ezitări în a debita afirmații năucitoare cum au fost cele emise de Paul Éluard în 1948 când se confesa în fața bucureștenilor: „Vin dintr-o țară în care nimeni nu mai râde, nimeni nu mai cântă. Franța e în umbră. Voi, însă, ați descoperit strălucirea Fericirii.”² Aceasta cu toate că Éluard avea deja neclarități asupra modului în care politica sovietică aborda fenomenul culturii dar, specific inteligenței franceze, nu cuteza să critice tezele lui Jdanov, ceea ce ar fi însemnat potrivit unui pretins progresist – abatele Boulrier – *să faci jocul imperialiștilor*.³

Deși popoarele din răsăritul Europei (Cehia, Ungaria, Polonia, România și toate celelalte țări căzute sub ocupația sovietică) fuseseră practic evacuate cu totul în afara civilizației europene, catastrofa pe care erau silite să o traverseze, cu abominabile consecințe avea să treacă aproape neobservată pentru inteligența Occidentală. Dar – precum observa Tony Judt – *rusofilia intelectualității franceze* va atinge apogeul tocmai „în perioadele de maximă cruzime a regimului: 1935-1939 și 1944-1956. Scriitorii, profesorii, artiștii, învățătorii și jurnaliștii îl admirau adesea pe Stalin, nu în ciuda greșelilor sale, ci din cauza lor. Persoana și cultul său erau mai seducătoare când ucidea oameni la scară industrială sau când procesele-spectacol dezvăluiau fațeta teatral-macabră a comunismului sovietic. (...) Păcatul fatal al fascismului fusese legat de obiectivele sale specifice. Țelurile comunismului, însă, erau impecabil de universale și transcendente.”⁴

Cu evidentă premeditare, Occidentul se refugia într-o zonă de vizibilă opacitate și refuz față de tot ceea ce putea să-l contrazică în nețărnumita lui sovieto-filie. Aceasta cu atât mai mult cu cât mărturiile și acuzele deveneau tot mai numeroase și tot mai dificil de ignorat. Elocvente, dintr-o asemenea perspectivă sunt scrierile lui Pierre Rigoulot, apărute sub o foarte de grăitoare titlatură: *Imaginea lagărelor sovietice în Franța: un revelator al totalitarismului*. Era vorba în fond despre o mică și limpede istorie care înregistra, începând cu anul 1928 când apăruse cartea lui Raymond Duguet *O ocnă în Rusia roșie: Solovki, insulă a foamei, a supliciilor și a morții*. Era adus în atenție unul dintre primele lagăre sovietice, situat în regiunea Mării Albe. În același an fuseseră publicate și memoriile lui Iuri Bezsonov, sub un titlu – și el cât se poate de semnificativ – pentru oricine ar fi fost interesat să cunoască adevărul: *Cele 26 de închisori ale mele și evadarea mea de pe Solovki*. La cele de mai sus se mai puteau adăuga amănunțite informații asupra lagărelor și a represuniilor din URSS cuprinse în raportul redactat în

² Tony Judt, *Epoca postbelică*, Polirom, Iași, 2008, p. 204.

³ *Ibidem*, p. 205.

⁴ *Ibid.*, pp. 204, 205.

1932 de Rafael Abramovici, unul dintre principalii reprezentanți ai menșevicilor pe lângă Internaționala Socialistă. Cu neputință să treacă neobservate, pe lista mărturiilor despre adevărata față a totalitarismului comunist aveau să apară și alte documente perfect edificatoare. Astfel, un bun prieten al lui Panait Istrati, Boris Suvarin, publica în 1935 cartea lui despre *Stalin* și în 1936 – *Bilanț al terorii*. Lui André Gide în 1936 îi apare celebra *Întoarcere din URSS*, precum și o *reluare* a temei în *Retușurile* publicate în anul următor, făcând cunoscute miile de deportări. Alături de toate acestea se vor mai adăuga scrierile unor Ivan Solonievici (cu *Sârma ghimpată roșie*), Anton Ciliga (cu *Țara mării minciuni*), mărturii zguduitoare ce dau contururile sinistre și convingătoare ale universului concentraționar al Rusiei Sovietice. Relatările respective nu mai lăsau nicio îndoială asupra caracterului inuman al comunismului (deficiențele condițiilor de muncă, de hrană și igienă, represuniile criminale îndreptate împotriva unor întregi grupuri sociale și etnice, a unor oameni nevinovați cărora li se nega dreptul la viață și normalitate).

Nimic dintre toate acestea nu vor fi în măsură să schimbe în Franța refuzul de a asigura o percepție a esenței reale a comunismului sovietic, deși cifrele avansate deveneau amețitoare: 16 milioane de bărbați și femei deținuți în lagăre. Comuniștii francezi vor continua cu obstinație să nege vehement aceste realități. J. P. Sartre va continua să susțină că URSS-ul reprezintă unica tabără a progresului și a păcii. Cât despre sinistrele lagăre ale morții din lumea sovietică, acestea, va spune el, „...nu sunt parte integrantă a esenței sale. Ele sunt poate o necesitate, dar o necesitate provizorie.”⁵

Aserțiunile lui vor fi reluate ad literam de comuniștii francezi chiar și peste un deceniu atunci când aveau să fie lansate răvășitoarele mărturii ale lui Soljenițin cu celebra *O zi din viața lui Ivan Denisovici*. Devenise evidentă ideea că lagărele sovietice nu se deosebesc cu nimic de cele naziste și că ele puneau în lumină natura totalitară, comună a celor două sisteme. Similitudinile deveniseră incontestabile: „Asta era mașina de ucis. Ca să facem camere de gazare, nu aveam gaz” scria Soljenițin. Acceptarea acestei identități, potrivit lui Pierre Rigoulot, „a avut nevoie de 50 de ani pentru a se impune și, încă, nu în chip unanim.”⁶

Într-un asemenea context, „naivitatea” intelectualilor români care tocmai evadaseră din raiul fericirii comuniste (astfel îl considerau intelectualii francezi) era imposibil să nu frapeze. „Europa nu-și dă seama că i s-a amputat o parte din propriul trup?” – se întreba stupefiat exilatul Mircea Eliade în 1952.⁷

Analizând situațiile de mai sus, cu toate implicațiile lor atât de complexe și alambicate din punct de vedere al politicii occidentale în general și al inteligenței din Franța stângistă în special, istoricul Tony Judt reamintea – spre edificare – memorabilele și ironicele considerații ale lui

⁵ Pierre Rigoulot, *O noapte atât de lungă*, Vreimea, București, 2008, p. 578.

⁶ *Ibidem*, p. 579.

⁷ Judt, *op. cit.*, p. 193.

Arthur Koestler, potrivit căruia intelectualii francezi de după război, „fluturașii din Saint Germain des Prés”, nu făceau decât să tragă cu ochiul *la destrăbălarea Istoriei*. De altfel, mai sublinia același Tony Judt, în Franța există o adevărată tradiție în a aproba și exalta violența ca instrument politic – și el chiar o redescoperise încă din pledoariile unei George Sand – acolo unde vorbea despre o *revoluție proletară urgentă și sângeroasă*.⁸ Susținerea considerațiilor de mai sus (a propos de violență ca latură în mentalul intelectualității franceze) este ilustrată și cu citate din eseurile englezului Peter Quennell (v. *idolatrizarea cvasipatologică a violenței ce îi domină pe atât de mulți scriitori francezi*), dar și pe Emmanuel Mounier. Editor al revistei *Esprit*, figură marcantă a stângii creștine, acesta, în 1949, susținea că e ipocrit să te împotrivești violenței sau luptei de clasă când *violența albă* capitalistă face victime în fiecare zi. Alături de el era menționat și bătrânul radical francez Édouard Herriot. Președinte al Adunării Naționale până în 1957 acesta, imediat după război, nu ezitase să afirme că o *redobândire a normalității va fi posibilă în Franța doar dacă ea va trece printr-o baie de sânge*.

Pentru a fi în măsură să deschidem o perspectivă de înțelegerea a ceea ce a însemnat – și cum a fost în sine resimțit (trăit) de către refugiații români – exilul în Parisul anilor '50 (acolo unde intelectualii români își căutau un adăpost sustrăgându-se monstroaselor rigori staliniste) deplin edificatoare apare poziția lui J. P. Sartre, militant al stângii franceze la acea oră, scriitor (stipendiat de Moskova) pentru care *violența comunistă* nu reprezenta decât o formă de *umanism proletar*, ba chiar o *moașă a istoriei*. În paginile revistei conduse de el (*Les Temps Modernes*), se scria textual că: *nu e nimic rău în a-ți ucide dușmanii politici* (Marcel Péju).⁹ Este perioada când, potrivit profesorului Mihai Zamfir, „...asupra intelighenței franceze trona Jean Paul Sartre, comunist din snobism și din interes. Discret și tăcut în timpul ocupației germane, Sartre s-a transformat instantaneu, după război, în port-drapelul Moscovei la Paris, unde-și îndeplinea zelos obligațiile. Respingerea decisă de către Camus a totalitarismului sovietic, unită cu strălucirea unei proze la care prolixul și confuzul Sartre n-ar fi avut acces niciodată, trebuie să fi ulcerat adânc și continuu pe autorul nesăratei *Uși închise*. Așa că, îndeplinind cu delicii o obligație aproape de serviciu, adică de partid, l-a împroșcat cu noroi ideologic pe Camus, într-o suită de articole din 1951, suscitade de apariția volumului de eseuri *L'homme revolté*. /.../ Individul care nu mișcase un deget în timpul ocupației (naziste), burghezul de o lașitate exemplară numit Sartre, beneficiar al tuturor înlesnirilor posibile pentru a ajunge în vârful piramidei, s-a trezit să-l acuze pe Camus că ar fi un burghez naiv, din cauză că îndrăznise să atace Uniunea Sovietică. S-a apucat să-i dea lecții de morală lui Camus, adică scriitorului ridicat de la cea mai umilă treaptă socială, care nu-și putuse termina studiile, dar care se făcea vinovat – în ochii lui Sartre – de o vină colosală: aceea de a refuza să

⁸ *Ibidem*, p. 200.

⁹ *Ibid.*, p. 201.

mintă./.../ Ani de zile Camus a suportat ostracizarea sartriană ca pe o condamnare./.../După mărturisirile din *Carnete* (publicate postum) nici măcar consacrarea supremă la neverosimila vârstă de 44 de ani, adică primirea Premiului Nobel pentru Literatură, n-a vindecat complet urmele rănilor primite începând cu 1951, când Franța de stânga l-a acuzat de trădare.” A intereselor comunismului, desigur!¹⁰

Este încă unul dintre aspectele ce aduc confirmarea (dacă mai era nevoie de una) faptului că Occidentul și intelectualitatea căzuseră definitiv și pentru multă vreme prizonieri ai unei admirații fără hotare față de totalitarismul sovietic. Câștigând războiul, acesta își arogase toate meritele posibile în ipostaza de salvator al civilizației apusene. Nu se mai lua în considerație, nu-și mai amintea nimeni că aviația lui Hitler, care în 1940 mutilase capitala Marii Britanii, fusese pusă în mișcare cu petrol sovietic. Sensibilitățile morale ale vesticii nu mai erau ulcerate nici de ideologia care cerea distrugerea totală a capitalismului, (din perspectivă marxistă, în concordanță cu teza care o fundamentează, *capitalismul nu poate fi reformat, ci doar distrus!*) nici de teribilele crimele ale comunismului. Iar „sacrificiul fabulos (27 de milioane de vieți, din care mai mult de jumătate vin de la popoarele înrobite de Stalin) părea să anuleze cu totul problema de fond a comunismului, ridicând totodată un ecran pe care toate acțiunile ulterioare ale Uniunii Sovietice aveau să apară cu deformările de rigoare. Probabil că și din acest motiv într-o manieră cu totul subconștientă, anexarea Europei de Est va fi considerată, în societățile occidentale, ca trofeu natural și extindere legitimă a sferei de influență sovietice, într-o zonă puțin cunoscută și, oricum, dolidă de regimuri deficitare la antifascism./.../ Occidentul nu înțelege noua dramă a Estului sau o contestă strict propagandistic. Încercările de revizuire au puține șanse de succes. Avertismentele se întetesc, iar *mărturisitorii* scăpați sau expulzați din spatele cortinei de fier deschid o serie ilustră. Însă avertismentele lansate dramatic (în 1978) de Alexandr Soljenițin, receptat, la sosirea în Occident, ca fiară etică exotică și mare preot slav, au fost ușor trecute cu vederea. Alte avertismente formulate, în Occident, de o parte a școlii de studii istorice ruse au fost clasate rapid în zona exagerărilor ostile, promovate de frustrați și adversari maniacali a tot ceea ce e sovietic.”¹¹

De altfel, amăgit de aparența – pentru moment – conciliantă a politicii sovietice (la cererea președintelui USA, Stalin – în chip de garanție a unei viitoare cooperări sincere cu vesticii – își anunța decizia, la 10 iunie 1943, privind autodizolvarea Kominternului), întregul Occident – alienat și alienant – se arăta, din ce în ce mai dispus, nu doar să ignore ci și să înăbușe în fașă orice încercare de a se mai vorbi despre soarta națiunilor abandonate sub ocupația comunistă.

¹⁰ Mihai Zamfir, *Camus versus Sartre*, în *România Literară*, anul 2014, nr. XLVI, 21 martie, p. 3.

¹¹ Traian Ungureanu, *Despre securitate. România țara lui „ca și cum”*, Humanitas, București, 2006, pp. 89, 90.

Identificarea sau amendarea acestor grave derapaje ale rațiunii nu apare doar în scrierile exilaților români. Jean Sévillia, autorul unui eseu (cât se poate de grăitor pe această temă) intitulat *Terorismul intelectual*, oferă o descriere exactă a situației respective: „...Partidul Comunist e aureolat de participarea sa la Rezistență. Nu e el oare *partidul celor 75.000 de împușcați*? Cifra este umflată, dar nu mai contează. Un gol colectiv al memoriei înghite trecutul cel mai recent. În august 1939, comuniștii aprobaseră pactul germano-sovietic; în arsenalele franceze, ei sabotau materialul militar; /.../ Partidul și ziarul *L'Humanité* fuseseră interzise de Guvernul Daladier, iar Maurice Thorez dezertase de la regimentul său pentru a ajunge în URSS; pe 20 iunie 1940, la șase zile după intrarea germanilor în Paris, comuniștii solicitaseră de la *Propagandastaffel* autorizația de a scoate din nou ziarul *L'Humanité*; intraseră în Rezistență în 1941 numai pentru că Hitler atacase URSS. La eliberare însă nimeni nu îndrăznește să reamintească aceste fapte. Thorez fiind amnistiat, Partidul se instalează în centrul scenei politice./.../...prestigiul URSS ajunge la apogeu. E ocultată înțelegerea dintre Hitler și Stalin. Sunt uitați cei 4. 500 de ofițeri asasinați de ruși la Katyn./.../ Rușii sunt poporul-frate care a învins dușmanul la Stalingrad.”¹²

La ordinea zilei din Franța postbelică – o spune și Stéphane Courtois – „până și cei din afara cadrului comunist: oameni politici, intelectuali, muncitori militanți și/ sau socialiști și/ sau anarhiști erau partizani ai regimului sovietic și trăiau sub fascinația lui. /.../ Foarte curând, această solidaritate sentimentală s-a cristalizat într-o veritabilă solidaritate doctrinară.”¹³ Așa se face că în editorialul primului număr al revistei *Les Temps modernes*, din octombrie 1945, Jean Paul Sartre publica un veritabil program adresat intelectualilor care trebuiau să se „implice”, să „adere total” pentru că ei, *de aici înainte urmau să se afle „en situation”*. Deloc subtil, printre rândurile editorialului, devenea evidentă amenințarea: „Fiecare vorbă are răsunet. Fiecare tăcere de asemenea.”¹⁴

Pe cale de consecință, Jean Sévillia are un argument în plus să considere că prima pasiune a lui Sartre „este ura pentru cei pe care-i numește *salauds*, ticăloși. În *La Nausée/ Greata*, aceștia sunt pretutindeni: oameni de afaceri, notabilități, industriași, medici. Sartre n-o va rupe niciodată cu ura de sine: provenit din burghezie, el va fi mereu *le salaud* pentru cineva. Pentru a face uitat acest lucru, nu-i rămâne decât să acționeze alături de comuniști.”¹⁵ Ceea ce ne ajută să identificăm „sursa” care a inspirat articolul din ziarul *L'Humanité* atunci când în 1947 decreta, nici mai mult nici mai puțin, că *Ura este o datorie națională!*

Evident, intelectualitatea franceză, în raporturile ei cu comunismul sovietic, se vădea „încovoiată de respect și paralizată de supunere”. Credința

¹² Jean Sévillia, *Terorismul intelectual*, Humanitas, București, 2012, p. 13.

¹³ Stéphane Courtois, *O noapte atât de lungă*, Vremea, București, 2008, p. 168.

¹⁴ Sévillia, *op.cit.*, p. 12.

¹⁵ *Ibidem*, p. 12.

în comunism devenise aptă să justifice absolut orice mijloace, astfel că, așa cum avea să spună Raymond Aron în *L'Opium des intellectuels*, ea se profilează aproape ca o veritabilă „psihologie de sectă, mai curând decât o Biserică Universală”, doctrina (așa cum va fi fost caracterizată și într-un discurs al lui Léon Blum) – fiind *strict și deschis dictatorială*. Prin ea este adusă până la ultima consecință: condamnarea de către Marx a burgheziei, a capitalismului și a democrației *burgheze*. Lenin reactivase încă din 1914 *condamnarea patriotismului* (pe care o vedem reluată în actualitatea noastră de tinerii – frumoși și liberi ? – ai unui neomarxism redivivus) urmată în 1916, de o la fel de drastică condamnare a imperialismului. Așa se face că „...toate aceste *valori* – anticapitaliste, antiimperialiste etc. – se vor menține (în mentalul intelighenței franceze) ca *valori* ale comunismului până în anii '90.”¹⁶

Nu încapе îndoială că în Franța existau și altfel de intelectuali. Îi amintim pe Jean Paulhan, fondatorul revistei *Lettres françaises*, membru al Consiliului Național al Scriitorilor, pe Jules Monnerot (cel care analizează în 1949 ideologia comunistă în *Sociologie du communisme*), Thierry Maulnier (autorul eseului *La face de méduse du communisme*, 1951), Claude Mauriac, Jean Anouilh, Pierre Boutang și pe cei care au făcut parte din *Rassemblement du peuple français* (fondată de generalul de Gaulle), pe Malraux, Claudel, Soustelle, Raymonde Aron. Toți aceștia, precum și cei care vor spune că în URSS există lagăre de concentrare aveau să fie categorisiți drept fasciști. Așa se face că – Jean Sévillia abordează această situație descriind-o cu o perfectă acuratețe, subliniind că împotriva tuturor acestora „microcosmosul parizian a pus în mișcare un mecanism/.../ terorismul intelectual/.../ Adică, nici mai mult, nici mai puțin decât un sistem totalitar. Dar un totalitarism micios, ipocrit, isidios, ce vizează să-i ia cuvântul opozantului, devenit un ins pericolos care trebuie eliminat. Eliminat dar fără vărsare de sânge: numai prin cuvinte. Cuvintele conștiinței liniștite. Cuvintele marilor conștiințe. Cuvintele care ucid.”¹⁷

Nu trebuie să trecem totuși cu vederea faptul că tot în Franța exista și o intelectualitate care se opunea comunismului. La conferința internațională a Pen-Clubului din '47 se vorbise (Ignatio Silone) despre *La dignité de l'intelligence et l'indignité des intellectuels*. Astfel, Tony Judt relatează că într-un număr din octombrie 1949 al ziarului *Le Figaro*, François Mauriac le explica cititorilor că justificarea adusă de comuniștii francezi procesului-spectacol de la Budapesta, care se afla în plină desfășurare, era „une obscénité de l'esprit.”¹⁸ În polemicile sale cu stânga politică era evidentă și exemplară luciditatea sa morală față de crimele comunismului. Tot el, Tony Judt, reamintește că Albert Camus, care în 1944 susținuse că anticomunismul „este începutul dictaturii”, după 1947 își pierduse total certitudinile politice de altădată și, prin cuvintele unuia dintre personajele sale din romanul

¹⁶ Courtois, *op.cit.*, p. 170.

¹⁷ Sévillia, *op.cit.*, p. 8.

¹⁸ Judt, *op. cit.*, p. 206.

Ciuma, afirma decisiv: „Am decis să resping tot ceea ce, direct sau indirect, ucide oameni sau îi îndreptățește pe alții să ucidă.” Și Camus, în carnetele personale mai nota: „unul dintre regretele mele este că am cedat prea mult obiectivității. Obiectivitatea este uneori o simplă acomodare. Astăzi lucrurile sunt clare și, dacă ceva e concentraționar, trebuie să-i spunem pe nume, chiar dacă e vorba despre socialism. Într-un sens, nu voi mai fi niciodată politicos.”¹⁹

În perfectă continuitate cu cele de mai sus, se înțelege că, imediat după sfârșitul celui de al doilea război mondial, Partidul Comunist Francez (PCF) și-a luat un avânt considerabil valorificând, în propriul interes politic victoria sovietică împotriva nazismului. Antifascismul, conotând rezistență și alianță, părea să trimită în același timp la comunism. El devenea astfel temeiul comod prin care PCF se erija în purtător de stindard al comunismului stalinist. Pe un asemenea postament, rezumând relatările referitoare la PCF din *Dicționarul Comunismului*, era perfect previzibilă „neadmiterea faptului că în Europa Centrală și de Est ocupația țărilor respective configura o *eliberare de nazism* și fascism. Ca atare esticii, refuzând comunismul, opunându-i-se – automat – deveneau fasciști. Deci ocupația sovietică era privită ca libertate. Fiind afiliat la Internaționala Comunistă, PCF, deci și membrii săi acceptaseră necondiționat orientările ei direcționare și militau pentru *distrugerea societății ‘capitaliste’ și a democrației ‘burgheze’*, prin pregătirea războiului civil. După anii ’20, PCF, complet bolșevizat, își abandonase întreaga conducere pe mâna cadrelor formate la Școala leninistă internațională de la Moscova, susținând în totalitate, necondiționat, acțiunile URSS-ului. Astfel, vor fi aprobate cu fervoare procesele de la Moscova, Marea Teroare, sovietizarea violentă a țărilor din Est, zdrobirea revoltei din Berlinul de Est (1953), a revoluției maghiare din 1956, Primăvara de la Praga (1968) iar practica politică se va baza pe violență verbală, pe intimidări fizice mergând până la asasinat politic.”²⁰

Incapabil să activeze altfel decât ca partid de opoziție (deci în imposibilitatea de a instaura o ideologie obligatorie), Partidul Comunist Francez se integra perfect în acea structură supra-statală pe care Annie Kriegel avea să o identifice drept *Sistemul comunist mondial*.²¹ În interiorul acestuia, Moscova se va constitui drept unic centru de comandă prin Internaționala Comunistă (Internaționala a III-a), inițiată în 1919 la Kremlin și al cărui *Manifest* (redactat de Troțki) își propunea distrugerea lumii burgheze. În scurtă vreme, această structură s-a configurat ca un instrument prin care PCUS transforma celelalte partidele comuniste în simple anexe strict controlate de NKVD.²²

¹⁹ *Ibidem*, p. 207.

²⁰ Stéphane Courtois, coord., *Dicționarul Comunismului*, Polirom, Iași, 2008, pp. 317, 321.

²¹ Annie Kriegel, *Le Système communiste mondial*, ed. PUF, Paris, 1973, p. 113.

²² *Dicționarul Comunismului*, pp. 317, 321.

Încă de la începuturile sale, PCF, datorită fascinației pe care a resimțit-o față de regimul sovietic (François Furet a numit-o *atracția universală a lui Octombrie*) avea să determine în cele din urmă, previzibila coagulare a nucleului său dur, excesiv bolșevizat. În Franța de după război, însă, va fi la ordinea zilei că, așa cum remarcă Stéphane Courtois, „chiar în afara cadrului comunist, oameni politici, intelectuali, muncitori militanți și/ sau socialiști și/ sau anarhiști erau partizani ai regimului sovietic și trăiau sub fascinația lui. /.../ Foarte curând, această solidaritate sentimentală s-a cristalizat într-o veritabilă solidaritate doctrinară.”²³ Doctrina – cum o caracterizase într-un discurs Léon Blum – *era strict și deschis dictatorială*. Prin ea era dusă „până la ultima lor consecință condamnarea de către Marx a burgheziei, capitalismului și a democrației burgheze. /.../ Toate aceste valori – anticapitaliste, antiimperialiste etc. – au rămas, de altfel, *valorile comunismului* până în anii '90.”²⁴ Semnificativ însă, cu privire la atmosfera din interiorul partidului, avea să fie modul în care PCF, în frunte cu Maurice Thorez, transforma aniversarea lui Stalin într-o adevărată ceremonie de idolatrizare. În memoriile sale, Jeannette Thorez-Vermeersch avea să justifice (prin anii 1998) politica lui Stalin și să nege dimensiunea ei criminală, ceea ce – va spune Stéphane Courtois – este fără îndoială comun întregii conduceri istorice a PCF.²⁵ La acestea se vor mai adăuga susținerea și justificările criminalei și abjectei terori în masă, negarea *foametei organizate de Stalin în Ucraina* și vehemența cu care PCF avea să susțină *Procese de la Moscova* din anii 1936- 1938, ca și intervenția sovietică în Ungaria etc.

Deși, paradoxal, Statele Unite aveau să dețină mai mult de o jumătate de deceniu supremația militară în lume (prin bomba atomică), aceasta nu a împiedicat ca influența politică și militară a Sovieticilor să crească într-un ritm și pe întinderi halucinante. *Dar cecitatea politică, precum și slăbiciunea democrațiilor occidentale*, argumentează istoricul Neagu Djuvara, *erau – la momentul acela – inerente în regimurile democratice unde existau și se manifestau în mod real Parlamentele și opinia publică*. Referitor la această situație – și în special cu trimitere la Franța – *influența simpatiilor marxiste, datorate celei mai mari părți a intelectualității se va dovedi a fi avut un efect devastator*.²⁶

²³ *Ibidem*, p. 168.

²⁴ *Ibid.*, p. 170.

²⁵ *Ibid.*, p. 172, 173.

²⁶ Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie*, Humanitas, București, 2008, p. 28.

Drum de stele

*Am ales cu sufletul
o stea
care-mi seamănă;*

*– lumină de stea
să vă fiu.*

*Pe drum de stele pașii
mei
au redevenit zbor...*

*Am ales cu inima cerul
la care să urc
în Lumină.*

Eminescu – poezia nemuririi

*Ți-e veșnicia
scrisă într-o carte și-a
cărții veșnicie-i scrisă-n
ea.*

*E poezia-ți
însăși veșnicie
și poezia veșnicie-i
steaua ta.*

*E geniu pur
în gându-ți și-n rostire și
toată ființa-n geniu ți-e
gândire;*

*și mai presus
de roadele gândirii ți-e
poezia
nimb al nemuririi.*

Un cer de cuvinte

Poetului Mihai Eminescu

*Atât de aproape de tine,
Poete!*

*Între tei și senin
e un cer de albastru,
istorie pură,
minune,
tăcere...*

*Între tei și-nălțare
e un cer de cuvinte.*

*La picioare,
“Dorința”-ți
se îngână
cu pașii-mi spre tine,
Poete,*

veșniciei s-o dea!

Carne frumoasă

*carne
frumoasă
sorbită din lut*

*carne
pentru mirat
și pentru durut*

*înghesuită-n cuibare
de gând
ca în carcere
sau alungată de vânt
pe cărări
fără
întoarcere*

*carne
frumoasă
de care mă rezem
ca de mine însămi
și pe care*

*doar fuioare
albastre
de timp
mi-o învelesc
și mi-o apără*

*mă iartă
Doamne
că prea mult
am iubit-o
și prea mult
o iubesc*

Drumuri

*drumuri largi
spre nisipurile mișcătoare
ale depărtării
luminate
de cântecele
morganelor*

*drumuri mirate
pe margini de-abisuri
aburite
de cântecele
adâncului*

*drumuri îndârjite
printre mărăcinișuri
și pietre colțuroase
viscolite
prelung
de vântoase*

*drumuri strâmte
printre binefăcătoare
hotare
sărind să mă apere
când lumina
prin cețuri
abia dă să scapere*

*drumuri încete
pe care-mi car precum melcul
grele răspunsuri
și întrebări*

*grele doruri
și orbitoare
visuri*

*printre clătinătoare
mirări*

*drumuri
printre chipurile mele
știute
și neștiute
ce mă pândesc
în oglinzile
zilelor
și nopților*

*drumuri
prin mine însămi*

*pe care
m-am rătăcit
ades
și încă mă rătăcesc*

*mă iartă
Doamne
că prea mult
le-am iubit
și prea mult
le iubesc*

MARIAN NENCESCU

Ion C. Rogojanu, un eminescofil generos

Cunoscut bibliofil, deținător de documente arhivistice rare, jurnalist, eminescofil, inițiator al unui ONG unic în țara noastră – Ospeția din România – având ca obiect de activitate promovarea ospetiei ca valoare fundamentală a spiritualității naționale, donator generos către biblioteci și muzee din țară al unor fonduri de o inestimabilă valoare materială cuprinzând cărți, publicații și documente de arhivă purtând pecetea atingerii de către mari personalități ale vieții culturale românești din trecut și de azi, Ion C. Rogojanu este astăzi posesorul unuia dintre cele mai complete fonduri arhivistice private din țară, și chiar din întregul areal cultural românesc. Oferind periodic publicului avizat câte un eșantion din comorile sale culturale, Ion C. Rogojanu denotă nu doar competență și finețe în selecția și valorificarea tezaurului cultural, dar, mai rar în zilele noastre, o generozitate și un devotament strălucite pentru cinstirea lui Mihai Eminescu prin relevarea de valori arhivistice și bibliofile rare, multe unicate în țara noastră.

Prin tot ce întreprinde, Ion C. Rogojanu face dovada că nu este suficient să dispui de resurse (spre mirarea multora, Domnia sa nu este nici pe departe ceea ce s-ar numi un om „avut”), ci e suficient să ai intuiție, har și inspirație în a aduna și selecta piese cu adevărat valoroase, dar, mai ales, să ai curaj și să fii cu adevărat un om generos spre a le restitui, pe cât posibil, integral, neamului care le-a creat.

De profesie hotelier, absolvent de studii economice, Dl Rogojanu a fost din primii ani de viață atras de cărți dar și de valoarea lor materială, prima sa carte fiind achiziționată, dacă ar fi să-l credem, la vârsta de 6 ani , cu prețul a 25 de nuci. Altfel, serios vorbind, a asistat, la distrugerea și risipirea atâtor biblioteci particulare, ca și la jefuirea unora publice, încât nu s-a putut abține să nu cumpere ceea ce credea dânsul că este mai important. Cu timpul, această preocupare a devenit pasiune.

Așa a început să colecționeze un patrimoniu inestimabil din opera lui Eminescu, începând cu seria Titu Maiorescu a volumului de *Poesii*. Menționăm aici că au fost cu totul 11 ediții , dar Perpessicius nu avea cunoștință decât de 6. Toate cele 11 ediții, cumpărate de domnul Rogojanu cu fonduri proprii, au fost donate, alături de alte 8000 de volume, referitoare la viața și opera lui Mihai Eminescu, Bibliotecii Județene din Botoșani, constituindu-se ceea ce azi se numește Arhiva și Biblioteca Ion C. Rogojanu, o instituție unicat în țara noastră.

Cu acest prilej, Dl Rogojanu a stabilit și cota de piață a unor unicate bibliofile, multe legate de creația eminesciană, deschizând calea regală a

comerțului de carte cinstit și legal din România. Prin intervenția sa pe lângă autoritățile competente, ca și prin textele publicate de-a lungul vremii la *Tribuna României*, la *Curierul Românesc*, dar și la alte publicații unde a lucrat, o vreme, ca ziarist, inclusiv unele pe care le-a fondat în primii ani după Revoluție, prețul cărților eminesciene a sporit de la câteva sute, la multe mii de euro, ceea ce nu e puțin.

DI Rogojanu consideră și azi că a fost o șansă rară a vieții sale de a-și exersa pasiunea de bibliofil cu colecționarea operei lui Mihai Eminescu, și de aceea obișnuiește să se autodefinească drept eminescofil. Desigur, poți colecționa orice, de la cutii de chibrituri, la timbre sau căni de porțelan, dar dragostea de carte rămâne. Fără ea, nu ești, aceasta este esența pasiunii eminescofile a sărbătoritului nostru de azi.

Întrebându-l cum se face că au existat și încă există pe piața liberă atâtea valori bibliofile, răspunsul a fost unul singur: atât de la Biblioteca Academiei, de la cea Națională, ca și de la fosta Bibliotecă Regală s-a furat enorm. Nenorocirea nu-i de ieri, de azi, ci din 1945, când multe volume aflate în colecțiile Academiei Române au fost clasate, pe motiv că Biblioteca mai deține și alte exemplare (dublete, triplete etc., în limbaj biblioteconomic – n.a.). S-au găsit atunci nenumărați „salvatori”, cum s-au autointitulat, care au îndrăznit să scoată astfel de exemplare pe piața neagră, fie prin anticariatele ce funcționau oficial, fie direct, prin ofertă clandestină.

O „legendă urbană” care a circulat în acea vreme amintește că cel mai longeviv dintre urmașii lui Eminescu, Gheorghe, fiul lui Matei, s-ar fi prezentat, către anii '60, la Biblioteca Academiei cu intenția de a dona ultimele cărți din colecția familiei – aproximativ 100-200 bucăți. Un vremelnic director din acele vremuri l-ar fi refuzat pe motiv că „din acestea mai avem!” În realitate, orice cultură care se respectă ar trebui să recupereze integral patrimoniul existent, sau doar menționat.

Întrebându-l ce este, în accepțiunea sa, un bibliofil, DI Rogojanu mi-a oferit o parabolă. Chinezii au o vorbă: „Nu lăsați copiilor bani, lăsați-le cărți.” La noi dragostea pentru biblioteci și cărți, în general, cam lasă de dorit, iar exemplul domnitorilor și boierilor care au investit în cărți este înălțător. O fi folositor Internetul, dar mai de preț este o Bibliotecă. Chiar dacă aceste cărți nu sunt decât în „vremelnica noastră posesiune”, cum spunea cândva savantul bibliofil Virgil Cîndea.

cerșetorul

*iși bălăngăne
picioarele.*

*dedesubt dunărea
furioasă.
mai soarbe
din sticla
murdară
o gură de spirt.
fără pâine*

*beau de la cinșpe ani
bombăne simion*

*am lucrat
pe macara
când eram tânăr.
mai târziu
sâmbăta
mă urcam
în barcă și
mă întorceam
peste doi ani.
câți copii am?*

*numără pe dește
petru, anușca, olea
să bem
pentru ei, hâc!*

*iși face o țigară
din mătase
de cucuruz
degetele îngălbenite
cu unghii
murdare
ridică arătătorul
ești frumoasă, duduie*

max și solange

*din camera lui
de la sanatoriul din berk-sur-mer,
m. blecher privește
marea.*

*alături solange
carne fierbinte,*

*degetele lui înghețate.
corp inert.*

*din camera
de la marginea sulinei
privesc marea.*

*farul vechi și
bătrânul doctor
cu piciorul
de lemn.*

Iubindu-L pe Domnul, iubești aproapele!

*Iubește, iubește aproapele
Cum cerul munții și apele,
Iubește mama și frații, iubește
Sufletul ce crește românește.
Iubește înotul și zborul înalt,
Iubește măreția oricărui bărbat,
Iubește copilul ce crește-ntre flori
Purtând în credință ecoul din zori.
Iubește și floarea ce crește-ntre spini,
Istoria păstrată în moloz și tăciuni,
Iubește credința primită ca dar
De la Sfântul Iisus prin cuie și har.
Iubește și hoțul, nu faptele lui,
Lasă-i nimicnicia în grija Domnului,
Îmbrățișează doar faptele bune,
Cu inima curată aleargă prin lume.
Rostește: „ Hristos a înviat! ”,
Prin Limba română fii binecuvântat,
Așa vei limpezi munții și apele,
Iubindu-L pe Domnul, iubești aproapele!*

Spre seara vieții

*Spre seara vieții miroase a pustiu,
Cerul nu mai vede prin pupilă soare,
Genele s-ascund în păsări călătoare,
Spuma din valul mării trece în târziu.
În seara vieții noastre depărtarea crește,
Dealul nu ne urcă peste coama sa,
Steaua plină-n visuri nu mai are șa,
Umbra de sub noi, subțire, se topește.
Asta-i seara vieții searbădă, amară,
Totul e fărâmă, chiar munții au apus,
Doar adâncimea crește în brațele de urs
Ce-așteaptă-n sânul lui o căprioară.
Mă doare ceasul serii ce scârție în timp
Rupând altoiul dulce ce-a fost între noi,
Până plecăm în nopte mai așteptăm vioi
Să dăruim viața pe-un mugure în schimb!*

M. N. RUSU

Ochiul sacru la „Nichita cel Stănescu”

Dacă limba poetică a lui Eminescu reprezintă sinteza dintre limbajul preclasicilor și al romanticilor, trasând cotele axiologice ale clasicismului românesc, limba poetică a lui Nichia Stănescu este rezultatul fuziunii dintre modernism și clasicism. Ea returnează modernismul în clasicism și descoperă modernismul clasicismului. Această unificare a fost posibilă deoarece autorul celor 11 *elegii* a remodelat limba română nu (numai) în funcție de calitățile ei plastice și muzicale, ci în funcție de muzicalitatea (vezi Eminescu) și evanescența ideilor, de ceea ce noțiunile și cuvintele au mai abstract, mai general în sens filosofic și sacral.

Nichita Stănescu știe că este mesagerul acestei stări culturale și ontologice. Și o transformă în temă poetică, o fixează în „noduri” și „semne”, în variațiuni pe aceeași temă. Întâlnim aici atât conflictul dintre creator și materia lexicală cu care este nevoit să-și construiască universul poetic, aspirând la inventarea unei poezii fără cuvinte, la scriitura tăcerii elocvente, cât și la conflictul dintre modalitățile clasice ale poeziei românești și modalitățile contemporane, moderne, aparent ireconciliabile și iconoclaste.

Nichita Stănescu descoperă, așadar, că istoria poeziei românești este o aporie a spiritului, că mecanismul propriei sale gândiri poetice este alcătuit din aporii succesive că, deci, cazul său particular reflectă pe acela universal. Dacă ar fi rămas la mijloacele tradiționale, contingente ale acestuia, Nichita Stănescu ar fi fost un clasicist de mare virtuozitate. Dar Nichita Stănescu este un poet universal, adică cel mai mare poet român contemporan, pentru că limbajul poeziei sale este „copia” sentimentelor și stărilor universale, participând astfel cu specificul lirismului său, la sporirea patrimoniului de gândire la universalitatea poeziei sale.

Dar să revenim la conflictul dintre „Orfeul abstract” și spiritul superior al lirismului nichitian și universalul pe care îl conține poezia lui Nichita Stănescu.

Același mister al creației poetice în special și al condiției umane, în general, precum și modul cum se formează ideea și intuiția poetică sunt surprinse în *Semn 6*:

„O lumină fulgerătoare
Peste inima din mare
Vulturoaica se rupe-n două
În cuib peste ouă.

Pauză de gândire.

Apoi o fulgerare
În inima din mare
Când se rupe-n două
Vulturoaica peste ouă.

Pauză de gândire.

În această „pauză” intră imaginea divinității.

Sunt imaginate aici atât starea de grație a creatorului, momentul când el este fulgerat de intuiții și premoniții, cât și mecanismul, „epistema” care contribuie la formarea viziunilor sale poetice. În *Noduri și semne* (Sorin Dumitrescu, Ed. Cartea românească, 1980), mai mult decât în precedentele sale volume de versuri, se remarcă primatul vizualului, preeminența optică și muzicală a vocalelor poetice. Spre deosebire de T. S. Eliot care „vede idei”, Nichita Stănescu vede cuvinte, vede limba română în totalitatea ei proiectată pe un ecran tridimensional. Cuvântul, noțiunea, „semnul” are corp, are relief, este un întreg, mai înainte de a fi parte, fragment. Sunt prezente, așadar, atât motivul ochiului, ca organ care combină sintetic impulsurile senzoriale, iar pe cele senzoriale în raționale, cât și ideea de vedere, modul prin care sunetele limbii române iau înfățișarea formelor literare, se metamorfozează în alcătuirii geometrice, spațiale. Este, în poezia lui Nichita Stănescu, un ochi cosmic care se filmează pe sine, o colosală aparatură cinematografică și cuantică totodată pusă în slujba înregistrării celor mai sensibile modificări ale scoarței cerebrale și planetare: „Un tânăr metal transparent/ subțire ca lama tăioasă/ tăia orizonturi curbate și lent/ despărțea privirea de ochi./ cuvântul, de idee/ raza, de stea/ pe când plutea o floare de tei/ în lăuntru unei gândiri abstracte” (p. 15); „El era un singur ochi peste tot” (p. 25); „Ochii mei nu mai plângeau cu lacrimi/ ci cu ochi/ - / orbitele mele nășteau întruna ochi” (p. 20). Sau: „I-am spart ochiul și sub ochi/ i-am găsit tot ochi!” (p. 18) ca în tablourile lui Țuculescu; „Durerea mea era un principat,/ o țară putredă, nevorbitoare,/ fostul meu ochi era palat,/ inima mea, un negru soare” (p. 26); „Privirea dă ocol albului ochilor,/ alunecă pe iris înapoi în pupile” (p. 30): „De ce mă obligi să gândesc cu vederea?” (p. 39); „- Ce-i ochiul ăla care l-ai deschis pe piept/ privești cu el spre roșu de e atât de roșu?” (p. 44); „Cum te uiți la o eclipsă de soare/ printr-un geam afumat,/ tot astfel se uită prin mine/ ochiul din spatele meu, opal/ spre ochiul fix din orizont, oval/ coborând din deal spre o vale/ urcând o vale spre deal” (p. 45). Deși citatele sunt fragmentare, cu excepția ultimului care este un poem întreg, să reținem totodată tulburătorul melos cristalin sau melodicitatea pe care ochiul elegiac și albastru al poetului o emite, sinestezic, acea euritmie interioară și „exterioară” a cărei sorginte trebuie căutată în sinteza vizualului cu verbalul și cu verbal și noționalul vizual – atât de caracteristică structurii poetice a lui Nichita Stănescu.

Aici, în *Noduri și semne*, în recentele *Scrisori către Utopica*, apărute în presă, ori în volumul *Oase plângând*, tipărit de colegii iugoslavi, ea, această sinteză euritmă și vizuală este mult mai pregnantă și mai stilizată decât în volumele sale anterioare. S-o ascultăm: „Ca și cum ai vedea munții plângând,/ ca și cum ai ceti în deșerturi un gând,/ ca și cum ai fi mort și totuși alergând,/ ca și cum ieri ar fi în curând,// astfel stau palid și trist, fumegând” (*Semn 5*). Sau: „Mai stau o înserare,/ ca să văd,/ umbră din umbră cum se lasă,/ cum al luminii văzătoare, dar prăpăd/ devine din ce în ce mai moale,/ cum se lungește umbra după pomi,/ cum omul după om se prelungește,/ cum zidul dimineții lent să năruiește,/ și cum lumina stelelor răsare,/ pe o cu totul altă înserare” (*Nod 33*).

Sau „Eram vrăjit și nici nu mai mișcam,/ toți vulturii stăteau înțepeniți în aer,/ iar soarele spărsese cerul,/ cu sunet de lumină și vaer./ Pe jumătate doar din ea,/ copilul îl născuse,// ea două capete avea,/ timpul încremenise/ bătut în palma ta, lisuse!/ O, eli, eli, lama sabahtani,/ e, eli, eli!/ Mi se îngroșase râul,/ ca o jugulară peste gât,/ pe câmpul ăsta nearat, urât,/ iar caii se evaporau ușor,/ deasupra nu era vreun nor./ Mă înzeiam, mă înzeiam,/ nu mai muream, nu mai muream,/ în brațul meu întins și rece/ ca sceptru eu țineam ce nu mai trece. / Și fix eram,/ piatră eram -/ și nici pământul nu-l roteam/ nu răsăream, nu apuneam, -/ și țara mea era un geam/ prin care nimeni nu privea./ Stam rege fix, de piatră și de stea/ ținând oprit cuvântu-n gura mea,/ necântător” (*Nod 11*).

Și, în încheiere, o mică și antologică poemă:

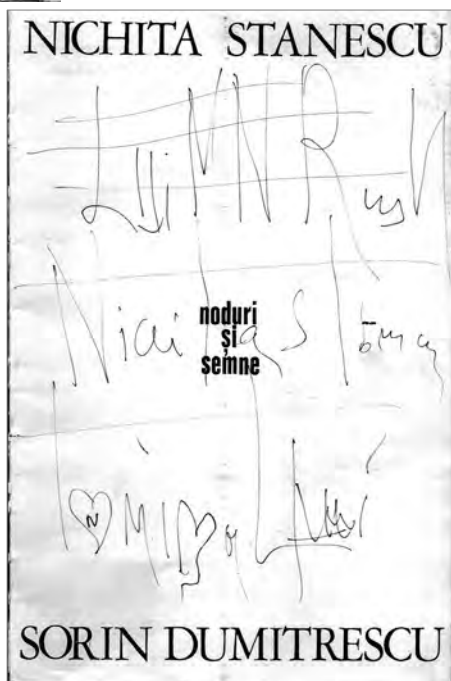
*Daimonul meu vine de departe
în gazda făpturii mele,
eu știu când vine căci mă izbește
cu ploi de stele,
îmi umflă gleznele, țiitoarele mersului,
îmi pâlpâie inima ca pe o flacără,
îmi usucă limba ca pe un deșert sălbatic
pe care numai leul din leoaică se adapă,
îmi spulberă ochii ca pe două spurcăciuni ale vederii,
se șterge el cu sprâncenele mele,
își pune el cuvântul lui în creierul meu,
albindu-l cum cerul le-a albit pe stele
și uită să spună de ce a venit
și pleacă mai falnic decât tot universul
și mie îmi lasă ca amintire doar versul
și cuvântul aurit
și se duce și mă lasă
și de mine nici că-i pasă,
de mine care-i sunt casă,
bărbat țeapăn și zâmbit!*

O bijuterie universalistă!

Și ele au venit, rând pe rând: *Noduri și semne* cu ilustrații de Sorin Dumitrescu, dar mai ales Nichita Stănescu, *Opere*, ediție alcătuită de Mircea Coloșenco, prefață de Eugen Simion, 6 volume format Pleiade, sub girul Academiei Române, rând pe rând, zarea literaturii române luminând! Vezi și în *România literară*, un grupaj de versuri dedicate lui M. N. Rusu, *Luceafărul*, deasemenea cu mențiunea către M. N. Rusu, *Viața Studențească*, *Amfiteatru*, *Almanahul Coresi*, *Brașovul literar și artistic*, *Lumină lină/Gracious Light*, New York, ș.a.

De la stânga la dreapta: Mircea Dinescu, Ion Cocora, NICHITA STĂNESCU, Doina Cetea, soțul ei, M. N. Rusu și Fănuș Neagu. Jos: Negoită Irimie.
Foto: Gh. Pituț (Cluj – România) 1978 (după premiera piesei de teatru „Avram Iancu” de Mircea Micu).

Autograful criptic trasat între linii
subțiri verticale și orizontale se
citește astfel: „Lui M. N. Rusu,
Nichita Stănescu inima mea
și a lui.” Sau: invers!

The Union of Professional Journalists
in Romania

DIPLOMA DE EXCELENȚĂ

se acordă

Domnului **M.N. RUSU**

*critic și istoric literar, membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România,
fost mentor al ceneclurilor optzeciste „Viața studentescă” și „Amfiteatru”,
cu prilejul împlinirii a 80 de ani de viață
și 55 de ani de prolifică activitate ziaristică și literară
în presa din România și în cea româno-americană din New York.*

București, 20 august 2019

FLAVIA TOPAN

Conversații cu maestrul

1. Meditație despre utopii personale

Îmi vorbeai adesea despre iluziile fiecăruia dintre noi. Despre cum suntem fideli propriilor noastre utopii. Nu pricepeam ce vrei să spui. Abia acum, la plecarea ta, încep să înțeleg că aveai dreptate. Și că singurele minciuni pentru care Dumnezeu nu ne iartă sunt cele pe care ni le spunem nouă înșine.

Nu le vedeam, în mod cert, pe ale mele. M-am amăgit, în trufia mea, că am avut dreptate și că depărtarea sufletească era singura soluție. Mi-am spus că nu am nevoie de tine. Însă în iluzia mea de libertate, mi-a fost greu să înțeleg că, în fața morții, dreptatea noastră, a oamenilor, devine lipsită de relevanță. Totul devine trecut. Cu o excepție: doar dragostea rămâne la timpul prezent. Ea singură nu se oprește în prăpastia gropii.

Recunosc acum în căutarea ta privirea celui trecut deja dincolo. De ce-ai ales oare să mă privești? Cum să înțeleg eu că n-ai să-mi mai răspunzi?

Iată — scriu acum cronica unui vis. De azi știu că antonimul vieții nu este moartea. Ci uitarea. Îmi cânt zidirea într-o fântână seacă. Unde să fiu izvor, când mă clădesc în jurul pierderilor?

Tu te-ai dus să descoperi adevărul cel mare. Iar eu am rămas în urmă: fiul rătăcitor care n-a ajuns la timp acasă. Iartă-mă...

2. Meditație despre spaime

Mă certai mereu când te numeam maestrul meu. Spuneai că e formulă de adresare care te înstrăinează de tine însuși. Că te îndepărtează de mine. Mă bănuiesc că am vrut să te țin departe. Veșnica teamă de oameni... Veșnica spaimă a neputinței mele... Bănuitori și însingurați, ne ascundem fragila umanitate. Când doar vulnerabilitatea ne-ar putea lega autentic de misterul nedeslușit al celuiilalt.

Cât de greu e să construiești un pod către celălalt. Umblăm toți pe ape, dar nu mai avem ancore. Porturi — cu atât mai puțin. Unde punem temelia podului? Poți învăța să clădești pe valuri?

Recit din memorie cele mai întunecate colțuri ale sufletului tău. Totuși te-am cunoscut atât de puțin. În nepriceperea mea nu am putut să trec abisul care ne despărțea. Știu azi că nu era abis. Pentru că nici tu, nici eu nu am plecat niciodată definitiv. Însă nu am avut puterea să dau la o parte iluzia

paravanului. Nu am avut puterea să te dezmierd. Pentru că – vezi tu – eu însămi sunt nemângâiată.

Nu ne putem atinge cu adevărat? Suflet pe suflet? Trăim în realități întrerupte. Poate că doar atât suntem: colecționari de frumuseți în suspensie, între paranteze, în care timpul nu mai curge la fel. Adunăm veșnicii de-o clipă. Ce să fac acum cu șiragul de veșnicii? În ce nădejde să-mi mai sprijin întrebările?

Mi-e teamă că îmi recunosc singurătatea într-a ta. Mă întrebai cândva ce s-ar face cerul dacă nu s-ar sprijini în privirile noastre. Te întreb acum: cum să nu plâng florile, când tu ești sădit în ele?

3. Meditație despre singurătate

Un fragment din *Deșertul tătarilor* mă bântuie de mulți ani, de când am citit cartea. Aproape că i-am uitat acțiunea, însă rândurile acelea mi-au rămas întipărite în memorie: „oamenii, oricât de mult s-ar iubi între ei, rămân întotdeauna cumplit de singuri, de izolați; dacă unul suferă, durerea este în întregime a sa, nimeni altul nu poate să ia asupra-și nici măcar o fărâmă din ea; când unul suferă, ceilalți nu simt durerea lui, oricât de mare ar fi iubirea ce-i leagă, și aici se află pricina însingurării omului în viață.”

Iată-mă din nou în hotarul tăcerii. Obişnuiai să-mi spui că, paradoxal, hotarul nu închide, ci deschide. Că dincolo de limită, acolo unde se avântă doar cei liberi, se întinde nesfârşirea. Eu ce fac acum? M-am gonit atât de departe, încât încep să-mi pierd conturul. Singurătatea înseamnă, deopotrivă, imposibilitatea de a-i împărtăşi celuiilalt speranţa ta, dar şi neputinţa de a te găsi ori de a te (mai) recunoaşte.

Încotro să o iau, Maestre?

Să-ncep să învăţ povara vorbei netrăite? Cum să dau un nume absenţei?

Ştiu că niciodată nu se vor termina cuvintele; urcă doar, din când în când, la cer. Să ducă tăcerii celor pe care îi purtăm în suflet vestea durerilor şi-a bucuriilor noastre. Aş vrea să le trimit pe-ale mele în albastru — să se întoarcă pline de taina de nerostit visului pe care uneori mă tem să nu-l uit a visa.

Mai ştiu astăzi că totul e trecător: anotimpurile, norii, fericirea, tristeţea, oamenii. Totul e vremelnic. Iar în toată această ne-permanenţă, poate că a iubi înseamnă tocmai asta: să protejezi singurătatea celuiilalt.

Dar ştii de ce mi-e cel mai teamă, Maestre? Mă cutremur şi-mi stă întrebarea pe buze. Pentru întâia oară, aici, la malul nemişcat al singurătăţii, nu ştiu unde să caut răspuns la toate întrebările mele.

Încotro o iau, Maestre?...

4. Meditație despre amintire

Recitesc uneori mesajele tale mai vechi. Le citesc și pe ale mele, dar parcă nu-mi aparțin. Cât de stăină eram de mine însămi! Oare tu m-ai văzut prin ziduri? Privesc în urmă și mă văd stranie și temătoare. Poate superficială? Îți vorbeam despre duplicitatea umană, când eu însămi nu știam cine sunt. De aceea mi-ai spus oare, la un moment dat, că singurele călătorii sfinte care există sunt cele în deșert? Iar deșertul, ai continuat, trăiește în noi.

Acum, după ce tu ai pășit în marea tăcere, văd cum ai îngrijit măslinii deșertului meu. Abia acum rodesc.

M-ai asigurat, cu seninătatea omului căzut în genunchi, că viața e mereu cu un pas înaintea lacrimilor. De la tine am învățat că, în fapt, tăcerea este cel mai scurt spațiu între două suflete. Te simt acum, privind înapoi, că ai fost martorul tuturor tăcerilor mele — fără să știi (ori poate ai intuit?) că mărturisirile mi se risipeau în glas. Din neputință, din neîncredere, din ne iubire de sine.

Am ajuns să cred că iubește — pe deplin — acela care a viețuit în întunericul din care se văd stelele rătăcirilor sale. Treptat, capătă contur concluzia că durerea și dorul nu se sting și nu se vindecă. Conjugate, devin paznicul de far al memoriei noastre.

Maestre, a trecut întâia primăvară când magnoliile au tăcut sub povara florilor...

CORNEL BALABAN

Rondelul toamnei

*Rugina toamnei e divină,
E al naturii juvaer*

*Metamorfoză de lumină,
Mireasmă de pământ și cer
E doina ploii în surdină
Pe șoapta frunzelor ce pier*

*Rugina toamnei e divină
E al naturii juvaer*

*Somnul culorii ce alină
Eternul asfințit. Mister
Cu nostalgii de crinolină
Și crizantema ce-o ofer*

Rugina toamnei e divină

Rondel

*Treceam prin vechea Colentină
Cu Plumbuita de mister*

*Nu-i amintire anodină
Sunt amintiri care nu pier,
Căsuțe mici, un colier –
Care în stampe-a vrut să vină*

*Treceam prin vechea Colentină
Cu Plumbuita de mister*

*În vremi apuse - de rugină
Cu al vechimii giuvaer
Și-a toamnei sfântă crinolină
Din frunze galbene ce pier*

Treceam prin vechea Colentină

Placenta

*Lacrimile le am de la Dumnezeu,
un prim exercițiu de vorbire,
în astă lume!
Cu ele pot șterge geamurile mate
care mă împresoară.
Pot vorbi orice în afara placentei,
despre naștere, despre iubire, despre tristețe.
Dorm încolăcit să nu mă atingă decât,
mama, care împarte cu mine, totul!*

Zborul final

*Pentru el totul devenise inutil
era gata pentru zborul
fără oprire fără întoarcere
avea aripile făcute
urca pe casă pentru repetiția finală
nu știa că nimeni
nu a zburat în realitate
încăpățânat din fire uliul
privea de pe stâncă
căuta momentul zborului lin
precum moartea care urma...*

Tata era frumos

*Tata era frumos,
mâinile invidiate de pianiști,
ochii niciodată învinși,
un cer plin de iriși,
vorbirea ca trupul...
Linii de statuie vie
noi câte o parte din el,
dar legați la aceeași ființă
când a plecat
ceva din noi a ieșit din fire,
aceea busolă de reîntâlnire
parcă a schimbat sensul
din mine.*

*Tata era frumos,
avea ceva dintr-o mănăstire
când îl vizitai,
el știa cum să nu te rățăcești
în trăirile din tine!*

Floare de pace

*În lumea asta acoperită de zgomote
O floare se desface zâmbind nestinghrită
Petalele ei albe sunt lacrimi de tăcere
E-atâta puritate în universul florii,
Că lumea încetează a mai exaspera
Iar pacea care vine din floarea minunată
Înghite orice zgomot spre a elibera
De ură lumea toată, trecând spre nicăieri.*

Viața pe scurt

*Un bătrân măsoară drumul cu bastonul de stejar
Umbra lui spintecă urma ce se pierde în zadar.
Într-o parte se destramă lungul șir de povestiri
În cealaltă, curg la vale fluvii noi de amintiri.
Lumea trece înainte, nimenea nu ia în seamă
Umbra sfâșiată-n două, fluturând ca o năframă.
Gânditor, bătrânul are-n a lui minte-o lume dusă,
Lume răscolind pământul în războaie fără sens,
Oameni veseli, triști ori blestemați de soartă,
Preoți, care funerare, nunți, botezuri, cumetrii,
Mulți soldați răniți în focul unei aspre bătălii,
Văduve îndoliate și-un orfan cătându-și mama
Florile de pe morminte, o întreagă panorama
Viața lui fără odihnă, alergând din loc în loc
Ca să-și afle fericirea și-o fărâmă de noroc.
Când deodată se aude șoapta umbrei vindecate:
„Bucură-te, om cuminte, c-ai trăit să vezi de toate!”
Iar de mai trăiești, deschide-ți inima spre lumea mare
Și dezvăluie-ți viața prinsă-n semne de-ntrebare.
Iar acum, la despărțire, spune-mi sincer, dacă știi,
Unde mergi orbit de soare, dar mai clar: de unde vii*

Trenul nebun

*Un tren nebun aleargă-n gândul meu!
Trist mai e Doamne azi cortegiul vieții!
În lanțul morții-adoarme un sicriu,
iar eu sortez în vise... anii tinereții...*

*Noaptea mă umblă și mă tot cuprinde
Cu luna plină, gârbovă de ani
și-n stol de gânduri rătăcit pe drumuri,
... sunt iedera bătrână de doi bani...*

*În cuiburi de lumină ochii m-au chemat.
La viața adormită-n piatră și nisip,
acum, singurătatea-și strânge pânzele de vise,
Iar anii-ntorc oglinzile obtuze-n cip-cirip...*

Cortegiul

*Ca o alianță-n bietul somn
s-a destrămat iubirea ce-o visam!
Un tren nebun mă alerga bonom,
trist, în cortegiul vieții... alergam.*

*Îmi tot făcea blândă cu ochiul
o aluniță șchioapă de pe sân.
Țiganca dorea să-mi dea cu ghiocul,
în bruma toamnei cu miros de scrum.*

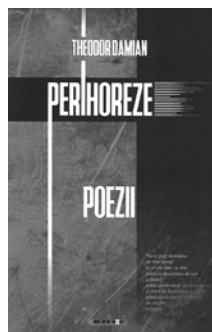
*Respiră-n pacea sorții o legumă,
când umblă noaptea legată la ochi.
Eram leguma din noaptea postumă,
inert, țiganca-mi vorbea de deochi...*

IOAN N. ROȘCA

O creație poetică la confluența cu celelalte valori spirituale

Este aproape imposibil să te referi la poezia lui Theodor Damian fără a aminti că poetul este unul și același cu teologul – preot paroh al Bisericii „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din New York și profesorul de filosofie și etică de la Metropolitan College din aceeași metropolă, pentru că poezia lui este, în cea mai mare parte, una a căutărilor Absolutului, conotat religios și etic-religios ca Dumnezeu, iar filosofic ca ființă a lumii. Dar și poezia reflexivă, fie aceasta și de dragoste, caută absolutul în tot ceea ce atinge și întâlnește în viață un poet-gânditor. De aceea, reflectând asupra celei mai recente cărți a poetului, apărută la editura Eikon din București în 2018 și intitulată *Perihoreze* („mișcare de iubie și întrepătrundere a Ipostazelor în interiorul vieții treimice”, cum ne explicitează Cornel Ungureanu, prefațatorul volumului, termenul care provine din grecescul *perihoresis*), voi căuta Poezia din poeziile autorului, și nu religia sau filosofia sau etica, deși nu poți să nu te referi și la acestea, pentru că frumosul aparține și sacrului și viziunii laice asupra lumii și conduitei morale, religioase sau laice, fiind contaminat și de firea și rosturile acestora. De altfel, poetul însuși afirmă că lumea are nevoie de poezie (și) ca mijloc prin care omul pierdut să revină la sine, ceea ce urmăresc și celelalte valori: „O, proza vieții terestre/ însetată de poezie/ de zguduire/ de văpaie cosmică/ singura ce-l poate face pe fiul risipitor/ să-și vină în fire”. El divinizează frumusețea, considerând-o „nemuritoare și sfântă”, numai că se întreabă dacă, în cazul omului căzut în abis, „poate ea să scoată lumea/ din prăpastia asta/ adâncă?” (*Frumusețea este rotundă*), lăsându-ne să înțelegem că este nevoie de o împletire a tuturor valorilor, de o *perihoreză* a lor.

Ca și în unele din celelalte volume de poezie, și în *Perihoreze* simbolul generic care îl semnifică pe Poet este acela al unui *eu călător-căutător* al lumii exterioare și al celei interioare, care discerne în drumul său absolutul din relativ, temeiul din spatele aparențelor, certitudinea de la capătul îndoielilor, pacea de dincolo de neliniști. Așa cum s-a observat și cu prilejul unor volume anterioare, poetul își fixează în universul căutărilor „temele sale deja parte dintr-o mitologie personală: semnul Isar, stânjeneii ca simbol al vederii (iris), apofatice voci” (Vasile Andru, 2017, citat din referințele critice de la finele cărții), fiecare volum centrându-se pe o anumită temă, astfel încât „toată creația lirică a lui Theodor Damian, cuprinsă în

volume cu generice inspirate din sensurile biblice ale trăirii: *Lumina cuvântului* (1995), *Dimineața învierii* (1999), *Calea împărăției* (2000), *Rugăciuni în infern* (2000) etc. este marcată de fiorul deslușirii existenței din perspectiva experienței transcendente...” (Constantin Cubleşan, 2017, citat din referințele menționate). Aș spune că poetul obișnuiește să aleagă drept titlu pentru fiecare din volumele sale de poezii o imagine-simbol, cu rezonanțe teologice, în jurul căreia gravitează majoritatea sau numai o parte a textelor incluse, lăsând impresia unui poet religios, ceea ce în multe poezii și este, dar este cu accent pe poet, prin ardența căutării poetice, ca mijloc de transcendere a aparenței mundane și de trăire și intuire a temeiului ei absolut, divin. Altfel spus, chiar dacă poetul își are credința sa ortodoxă, poezia sa pleacă nu de la credință pentru a o impune declarativ și cumva didacticist lumii profane, ci de la greșelile, păcatele și necredințele omului de azi, sau chiar de la îndoielile de sine, prin care pune la încercare prezența transcendentei divine, pentru a o regăsi prin fulgerări ale eului dincolo de cunoștințele obișnuite.

În *Perihoreze*, simbolul din titlul volumului semnifică, prin extensiune, nu îmbrățișările din interiorul unității treimice, care creează lumea mundană și coboară în ea, ci, după modelul acestora, multiple alte împletituri și, în speță, pe aceea dintre uman și divin, care se întâmpină reciproc: „Te uiți la icoană”, zice poetul, și „nu știi/ dacă tu te uiți la ea/ sau ea se uită la tine/ dacă tu mergi/ sau ea vine” (*Te uiți*).

Simbolul generic amintit își pune amprenta și pe stilul poetic, care devine original, damianian, prin trecerea insolită de la notațiile despre lumea concret-sensibilă și comportamentul „omenesc, prea omenesc” (Nietzsche) la imaginile care sugerează transcendentul de necuprins sau și arderile eului trecut prin pustie, pe drumul întâlnirii poruncii și normei divine, neînțelese până atunci.

În primul din cele trei grupaje ale cărții, intitulat atât de simplu, dar și de profund, *Nota bene*, periplul eului este prin excelență interior. Autorul conștientizează de la început, din prima poezie, faptul, de care îl avertizează și pe cititor, că viața pământescă se petrece în provizoriu și aleatoriu, că poți să „mergi orb/ din clipă în clipă/ și din eon în eon/până când te trezești luminat/ în ziua a opta”. Prin urmare, precizează că e preferabil ca pe acest drum să „treci prin exegeza de sine”, să „înțelegi că nu te poți juca/ cu porunca lui Dumnezeu” și nici evita „o noapte eternă”, astfel încât „te iei pe tine cu tine/ până la marginea de sus/a ființei/până acolo unde începe pustia/și treci de hotarul cunoștinței/ până acolo unde înflorește/ în cuvânt/ veșnicia” (*Călătorie în provizoriu*). Celui care a păcătuیت prin faptul că i-a luat vecinului nu numai capra, ci și femeia și vatra, poetul îi spune: „Într-o zi însă/ te trezești urmărit/ și alergi printre stele/ printre case/ printre păduri și poieni/ să scapi de omul negru.” Și adaugă: „Simți că a venit judecata/ cauți o scorbură/ un big-bang/ un atom/ să scapi de privirea din urmă/ și de gândul

ce tună/ și-ți sfarmă creierii/ și te arde/ până la rădăcine/ Să iubești pe aproapele tău/ ca însuși pe tine” (*Să iubești pe aproapele tău*).

Așadar, poetul susține ascensiunea spre Dumnezeu și cultivarea valorilor moralei creștine nu prin simpla lor proclamare, ci într-o manieră poetică, prin imagini ale omului rătăcit, decăzut, care le reclamă chiasmic pe cele ale căutătorului febril de a se salva și, finalmente, pe cele ale iluminării.

Și despre sine, poetul afirmă confesiv că și-a depășit neliniștile provocate de îndepărtarea de casa părintească traversând, în primul rând, nu pustiul încărcat de divinitate al Mariei Egipteanca, ci „un deșert de pripas/ ca cel al lui Baudelaire/ unde în fiecare zi/ cobori spre infern/ cu un pas”, pentru a ajunge să-i opună alt vis iluminant, acela în care „casa tatălui meu” (care poate să fie și Tatăl) este aceea din care nu cazi, ci de care „încă nu te-ai desprins” (*Un alt pustiul*).

O altă ipostază a perihorezei în sens larg prezintă în primul grupaj este aceea a interrelației eu-celălalt, căci „unul nu e unul/ decât în doi/ identitatea e o chestie/ de comuniune/ cine ești/ singur n-o poți spune” (*Cine ești*). Această ipostază este ilustrată de poet și prin câteva poezii de dragoste, cu unele minunate imagini, cum sunt: „Eram una/ nu contează/ dacă niciodată/ sau totdeauna” (*Povara iubirii*) sau „Îngerul se vede/ în continuare/ pe fața ta/ nu va dispărea de acolo niciodată/ îngerii nu mor/ așa cum iubirea rămâne în veci/ cum un dor zămislește alt dor” (*Acest cuib*). Iată și altă bijuterie, pe care o citez integral: „Privesc în oglinzile goale/ din palatul de cleștar/ am intrat acolo/ cu picioarele goale/ fără sandale/ pentru sfințenia locului/ pentru a mă purifica/ în rugul aprins și nemistuit/ cum nemistuit este dorul meu/ de trecere/ de unde sunt/ spre nemărginit” (*Dorul meu*).

Poetul intuiește sau își imaginează o serie de corespondențe între macrocosm și microcosm, cum sunt cele între „apele de deasupra/ și cele de dedesubt” sau între stele și om, comparate cu perechile opozitive lăuntru - departe, încotro - undeva (*Dresleuca*). Întrucât resimte întrepătrunderile omului cu lumea sub semnul divinității, în viziunea sa, orice ai face, rămâi prizonier „fie că mergi pe o cale/ deschisă de alții/ sau îți faci singur un drum” (*Totul e captivitate*). Deși „principalu-i că vin/ de la Dumnezeu” și deși nu dezlegi, prin lectură, ce culoare de înger ai, „totuși trebuie să decizi cine ești” (*Descântătoarea*), pentru că „nu poți să mergi/ decât înspre iad/ sau spre paradis” (*Avanti, avanti*).

Secțiunea a doua este intitulată *Ziua a opta*, ceea ce semnifică „ziua eternă a existenței în Împărăția divină” (Theodor Damian, *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, Eikon, București, 2016, p. 86). De dorul zilei a opta poetul are de traversat *pustia*, alt laitmotiv al creației sale, sau *vămile pustiei*, cum spunea altădată Ioan Alexandru, adică un spațiu spiritual al transcenderii cunoașterii și cunoștințelor obișnuite și situării în preajma divinității. Întâlnim aici unele poezii admirabile prin densitate ideatico-afectivă și, implicit, prin polifonia imaginii metaforice. Din economie de

spațiu, mă voi limita la un micropoem: „Așa cade fulgerul din cer/ tremurând și tăind/ tremurând/ de frica abisului ce-l înghite/ și tăind/ ca o infinită ghilotină/ tot ce stă/ între întuneric/ și lumină” (*Așa cade fulgerul*).

Partea a treia, *Geografii*, pare a fi una a itinerariului exterior, a căutării advărului în „marea carte a lumii”, cum zicea odinioară Descartes, dar Theodor Damian inversează ușor perspectivele, minimele notații despre locuri și oameni constituind doar un pretext pentru a surprinde specificul sufletesc al acestora sau, mai ales, pentru a reveni la alte amintiri și preocupări ale propriului sine. Și aici, asociațiile sunt cât se poate de insolite: un concert la Marienplatz printre trecători îl determină să fie atent la fețele acestora, îl duce cu gândul la Babilonul care n-a murit, la un prieten de altădată iubitor de romane, la moartea „în straie de sărbătoare” și la ispita pe care „fiecare și-o alege singur/ ca să moară cu ea” (*O sigură clipă-i ispita*). În plus, în unele dintre poeziile de acest gen, cultivate și în alte volume (cum ar fi *Exerciții de înviere*, 2009 sau *Apofaze*, 2012), autorul introduce acum, pe lângă unele accente critice față de realitățile sociale sau morale, și o notă ludică, precum în *Zburăm, Din nou zumzetul medievaliștilor și Jocul cu țânțarii* (imaginat ca o partidă de tenis).

La confluența cu alte forme ale culturii, recenta carte de *Perihoreze* a lui Theodor Damian izvorăște, ca și, în genere, a sa *ars poetica*, din experiența de viață, din bogăția sufletească, din închietudinile și căutările, ca și din valorile certe ale unui autor care face parte din spița nobilă a autenticilor poeți-gânditori.

TUDOR NEDELCEA

O remarcabilă exegeză teologică

Scythia Minor (Dobrogea de azi) a oferit un mare interes ecumenic european, fiind un spațiu de interferență religioasă, creștinii de aici întărinduse organizatoric, paradoxal în confruntarea cu măsurile anticreștine, drastice ale lui Dioclețian și Liciniu. Creștinii daco-romani de aici au organizat prima mitropolie a Bisericii Ortodoxe Române în jurul anului 500, din rândul lor s-au ridicat personalități patristice de anvergură europeană. Epoca a fost studiată de teologii I. G. Coman (*Scriitori bisericești din epoca străromană*, 1979), Nestor Vornicescu, *Scrieri patristice în B.O.R. până în sec. XVII. Izvoare, traduceri, circulație*, 1983, teza de doctorat susținută la I. G. Coman), Gh. Drăgulin (*Cuviosul Dionisie Smeritul sau Exiguul*, 1987), D. Stăniloae (*Scrieri ale călugărilor sciți daco-romani din sec. al VI-lea*, 2006), Irineu Popa (*Iisus Hristos este Același, ieri și azi și în veac*, 2010, cap.

Hristologia Calcedonului după Sinodul de la Calcedon), Mihai Diaconescu (*Istoria literaturii daco-romane*, 2013) etc.

În continuarea acestor iluștri teologi români, tânărul preot profesor universitar craiovean dr. Ioniță Apostolache tipărește în Editura Mitropoliei Olteniei, în 2018, în ediție bilingvă (română și engleză) o incitantă și necesară lucrare, *Teologi daco-romani de seamă în Cetatea Eternă. Lucrarea mărturisitoare a Sfinților Ioan Cassian, Dionisie Exiguul și Ioan Maxențiu*. Tipărită cu binecuvântarea I.P.S. dr. Irineu, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, care-i și prefațează cartea cu studiul *Contribuția hristologică a monahilor sciți după Sinodul de la Calcedon*, recenta carte este tipărită după alte două lucrări, de asemenea fundamentale, ale pr. dr. Ioniță Apostolache: *Hristologie și mistică în teologia siriacă și Apologetica ortodoxă – mărturisire și apostolat*, ambele apărute în Editura Mitropoliei Olteniei, în 2014, respectiv 2017.

Spre deosebire de abordarea de către Nestor Vornicescu a tuturor scrierilor patristice de la Dunărea de Jos în vremea Sfinților Părinți: episcopii Tomisului, Teotim I, Ioan, Teotim II, Valentin, Sfântul Ioan Cassian, Dionisie Exiguul, Laurențiu de Novae și Sfântul Niceta de Remesiana, părintele dr. Ioniță Apostolache se ocupă doar de teologii care au legătură cu Cetatea Eternă și care au lăsat, cum scrie Ioan G. Coman, „pagini originale de teologie sau traduceri din opere teologice din limba greacă sau limba latină”, scrise în mare parte „în afara Scythiei Minor, dar totdeauna între granițele Imperiului Roman sau Bizantin”, aceștia fiind călugări: Sf. Ioan Cassian, Dionisie Exiguul (cel Mic, Smeritul) și Ioan Maxențiu. Autorul cărții, Ioniță Apostolache, evocă, în spiritul lui I.G. Coman, „specificul ecumenității” în scrierile acestora, specific datorat întrepătrunderii spirituale între Răsărit și Apus, precum și problematica theopasită exprimată de călugării scythi prin formula „Unul din Treime a pătimit cu trupul pe cruce”.

Primul teolog daco-roman analizat de pr. dr. Ioniță Apostolache este Sfântul Iustin Martirul și Filosoful (c. 100- c. 165), „cel mai de seamă dintre apologetii creștini de limbă greacă din secolul II”. Născut din părinți păgâni, a fost fascinat inițial de filosofie (stoică, pitagoreică), în care nu a găsit răspunsul căutat. Întâlnirea cu un bătrân înțelept i-a îndreptat atenția spre Sf. Scriptură, „singura filosofie sigură și aducătoare de folos” și astfel devine apologet al Bisericii creștine, misionar și catehet, întemeietor de școală de teologie la Roma. Suferă moarte martirică prin decapitare. El a consacrat stilul apologetic, prin cele două *Apologii* și prin *Dialogul cu iudeul Tryfon*. Prin lucrările sale mărturisitoare, Sf. Iustin afirmă că Adevărul este Hristos și prin el descoperă „arta de a trăi virtuos”, în creștinism aflându-se „adevărata, singura și cea mai de folos filosofie”, iar „dumnezeiasca lucrare a creației și mântuirii s-a împlinit prin Iisus Hristos, Logosul, Cuvântul veșnic, Înțelepciunea veșnică și creatoare”. În *Martirologiu*, Sf. Iustin răspunde acuzațiilor prefectului Romei, Rusticus, cu demnitate, întărind

adevărata învățătură și dogma creștină, definind-o explicit: „Cea după care Îl preamărim pe Dumnezeu creștinilor, pe care-L socotim dintru început a fi făcătorul și ziditorul întregii creații, văzut și nevăzut, și Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care a fost vestit mai înainte de profeți că va veni și se va întrupa, vestitorul mântuirii și învățătorul faptelor bune”.

Sf. Iustin este readus în actualitate de pr. dr. Ioniță Apostolache nu numai prin gândirea sa doctrinară, dar și prin rolul și efectul școlii teologice înființate de el la Roma, unde „a zidit o adevărată instituție de doctrină creștină”, deschisă tuturor spre dialogul privind relația dintre cultura greacă și creștinism, așezând creștinismul antic pe o treaptă supremă, iar apologetica greacă influențând profund pe cea latină.

Monahul teolog Sfântul Ioan Cassian (c. 350-435) reprezintă, în opinia autorului, „ imaginea etalon a unei complexe experiențe de viață și spiritualitate ascetico-mistică”. „De neam scit”, a slujit la Constantinopol ca diacon al Sfântului Ioan Gură de Aur, apoi ca preot în Marsilia, unde a întemeiat două mănăstiri, pentru femei și pentru bărbați. Și-a îmbogățit experiența duhovnicească cu monahismul oriental de la Betleem. Lucrarea sa, *Despre așezămintele mănăstirești*, din anul 420, a stat la baza organizării, în epoca patristică a monahismului apusean, așa cum în Răsărit același rol l-au îndeplinit *Regulile* Sf. Vasile cel Mare. El face o analiză profundă asupra unor idei vehiculate în societate: „cele opt gânduri rele”, „duhul mândriei și al poftelor”, „patima întristării”, „slava deșartă”, „duhul trândăviei”. Se implică activ în combaterea ereziei lui Nestorie în lucrarea *Despre Întruparea Domnului, contra lui Nestorie*, șapte cărți, „o apologie completă a învățăturii ortodoxe de credință”, cum conchide Ioniță Apostolache. Spre a întări această mărturisire de credință de sorginte apuseană, Ioan Cassian completează lucrarea cu un adaos, *Contra lui Nestorie*, ambele lucrări constituind „apogeul teologiei cassiene”. Călugărul din Scythia Minor, activând o perioadă și la Roma, este unanim recunoscut ca o personalitate marcantă ale primelor veacuri creștine.

Alt scyth erudit, legat și de Cetatea Eternă, este Sfântul Dionisie Exiguul (c. 470 - c. 540), care și-a început educația într-una din mănăstirile aflate în Pontul Euxin. A trecut pe la Constantinopol și ajunge la Roma în jurul anului 500, unde a slujit la zece papi. Unul din exegeții săi, Nestor Vornicescu, îl considera „un foarte bun cunoscător al Sfintei Scripturi, neîntrecut în mânuirea limbilor greacă și latină, traducând fluent din una în cealaltă, era înțelept și simplu în atitudinile sale, erudit și smerit, cu vorbă puțină, feciorelnic și blând, înfrânt la toate”. Era de neam scit, dar avea maniere „întru totul romane”. Are o operă impresionantă, traduceri așijderea, mai ales în domeniul dreptului canonic. Este socotit ca întemeietor al calendaristicii creștine, numărătoare anilor făcând-o nu de la Dioclețian, precum precursorii săi, ci de la Nașterea lui Iisus, ajutat fiind și de cunoștințele astronomice ale reformei lui Deceneu. A încreștinat calendaristica, așezând în centrul lumii Persoana lui Iisus.

Ultimele trei capitole ale cărții lui Ioniță Apostolache, *Teologi daco-romani de seamă în Cetatea Eternă*, sunt de sinteză. Un capitol tratează hristologia călugărilor scythi și lucrarea lor mărturisitoare în Cetatea Eternă, subîmpărțit în: premisele hristologiei theopasite împăratul Justinian și hristologia călugărilor scythi, lucrarea mărturisitoare a călugărilor scythi în Cetatea Eternă, theopasismul – o „hristologie apologetică”. Lucrarea acestor trei mari teologi, cu un pronunțat specific al spiritualității daco-romane întregeste și împlinește „o pregătire hristologică de aproape un secol în Apus, ajutând pe episcopii Romei să aleagă calea cea dreaptă în lupta cu ereziile din acele timpuri”.

Ultimele capitole așează hristologia theopasită în contextul disputelor pro și anti-calcedoniene, iar spiritualitatea daco-romană este prezentată ca argument pentru teologia, filosofia și cultura românească, „dimensiunea românească a existenței” fiind exemplificată prin ideile filosofice ale lui Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, Petre Țuțea sau ale teologilor I. Gh. Savin, Gh. Drăgulin, D. Stăniloae, I.G. Coman și Nestor Vornicescu („Întreaga elită culturală românească afirmă cu tărie fundamentul creștin al existenței românești”, consideră, cu argumente Ioniță Apostolache). Concluzia generală a autorului, după studierea operei celor trei teologi, influența lor în actualitatea vremii, dar mai ales în posteritate, este că „simbioza daco-romană a imprimat un puternic specific de mărturisire și trăire autentic creștină în spiritualitatea și teologia românească”, care a avut o influență fastă în epoca începuturilor creștine din Europa.

Aceeași concluzie asupra acestei cărți formulează și prof. univ. dr. Magda Jianu: „tânărul autor demonstrează că viața creștină emanată din Dacia romanizată a fost extrem de efervescentă, că s-a întemeiat pe valorile de credință ale lui Iisus, modelate eficient pe o fibră daco-romană care a avut un exercițiu îndelungat în promovarea moralei religioase”.

Preotul Ioniță Apostolache (doctorandul I.P.S. dr. Irineu Popa), modest prin fire, dar harnic și profund în studierea religiei adaugă încă o treaptă pe scara devenirii sale teologice, o confirmare binevenită.

Mihai Merticaru - un împătimit al sonetului

Cu un debut întârziat, solid însă, lipsit de stângăcii, văzut de Lucian Strochi doar ca un „accident autobiografic” (*Vânătoare princiară*, 1992), fiind, în cele 20 de cărți care au urmat, ba sentimental, reflexiv-sarcastic, moralist bonom ori satiric (vezi, de pildă, „șara lui Dănilă Prepeleac”), Mihai Merticaru face figura unui neoclasic, bolnav de calofilie, înstrunând, hiperproductiv, coarda sentimentală. Furând, zice, „o scânteie/ din țăriile celeste” (v. *Spovedanie*), el consideră scrisul un „templu sfânt” iar iubirea, procurându-i mirabile trăiri, un miracol al vieții. Ca poet romantic, așadar, sub pecete nostalgică, dincolo de infuzia erotică, el pare, restrictiv judecând, un caligraf vetust; dar poate reînvia un simbol ancestral (v. *Imperiul lupului*, 2006), poate frecventa peisagistica hibernală (v. *Împărăția frigului*, 2009) sau simbolistica focului, pendulând între logos și eros; sau poate, îmbarcat curajos pe *Arca lui Petrarca* (2008), să-și facă intrarea în familia selectă a sonetiștilor, vădind rigoare, armonie, claritate. Oferind, astfel, „o probă de profesionalism”, cum notifica, îndreptățit, Emil Nicolae. De altminteri, în *Vis și abis* (Editura Mușatinia, 2018), cel mai recent volum de sonete din cele șase publicate, poetul-pedagog, pregătind sfătos cititorul neavizat, semnează în deschidere un scurt instructaj cu iz didacticist, avertizând asupra regulilor draconice pe care le pretinde „sonetul perfect”; iar în final (v. *Sonet-testament*) ne asigură că atunci când va pași „într-o lume nouă” (călător galactic devenind) ne va lăsa întreaga zestre (de sonete, evident). Împătimitul sonetist se exersează slalomând printre „furci caudine” și ne invită, cu exaltări controlate și lecturi metabolizate, să ne bucurăm de acest „fluviu de candoare”, revărsat cu delicatețe și ferveare, purtând ecouri culturale.

Părelnic ieșit din uz, bătrânul sonet este, neîndoielnic, o formă artistică „restrictivă”. El, ca poezie canonică, pretinde un constructivism rigid, chit că unii sonetiști de azi „joacă liber”, evadând din sonet, cum constată C.D. Zeletin. Iar sonetul, descriind, de regulă, în viziune retro, infernul pătimirii, afișând o poză trubadurescă sau folosind un ton galantomadrigalesc cere nu doar disciplină scriptică, ci și morală. Observația din urmă, aparținând lui Gheorghe Grigurcu, trimite – inevitabil – la cazul Eminescu, „copilul nefericitei secte”, un „artizan perfect”, a cărui austeritate inhibantă, publicând „cu inima îndoită”, cum ne încredința Slavici, i-a sărăcit, sub teroarea desăvârșirii, opera.

Să ne întoarcem însă la Mihai Merticaru. Sonetele sale cuceresc prin profunzimea lor, prin sinceritatea mărturisirii unui zbucium lăuntric, a unor stări emoționale transmise într-o formă poetică ce surprinde prin ingeniozitate, precizie și prospețime a imaginilor, printr-un simț rar al cuvântului și o mare disponibilitate prozodică. Poezia sa mustește de lirism

genuin, plin de naturalețe și spontaneitate. Năzuința spre puritate reprezintă tendința fundamentală a acestui volum. Lirismul său este nutrit din amestecul de impresii și senzații, din sublimarea expresiei în delicate volute metaforice pline de sugestii, din reflecții asupra trecerii timpului.

Sonetul unei pasiuni este edificator în această privință, reprezentând o adevărată ars poetica: „Te-am îndrăgit de tânăr, POEZIE,/ Ca pe un zvon de imprimăvărare”, pentru ca, în final, – drept răsplată –, după „nopti aprinse”, poetul să fie răstignit „pe-o cruce de cuvinte”. Bineînțeles, nu putea lipsi Sonetul muzei: „Sub cerul înalt al vănilor din gând,/ Zeiță, vino tu și mă inspiră,/ Mai acordează-mi coardele de liră/ Și-am să-ți scriu și eu o odă în curând!” În consecință, poetul „îmbracă lumea-n cuvinte”, înflăcărează Universul și dezlănțuie „un ocean de patimi sub ceruri senine” (v. *Alt sonet al poetului*). Totuși, asaltat de nedumeriri, se va întreba: „Când vieții-i dedic odă idolatră,/ Amurgul tenebros de ce mă latră?” Va fi invocat urgisitul Ovidiu, cel care „a nemurit, prin cântece, femeia”, va fi cântat, în 14 sonete, „vicleanul Paris”, orașul luminilor chemând magnetic artiști din toată lumea, veniți „faimă să prade”. Deși, ne amintim, alții văd în orașul-muzeu, depănând istorii colorate, un pol al rataților. Poetul, „sorindu-se” în splendorile pariziene, plutește în „metafizic azur”; ispitele orașului în sărbătoare întrețin o „vrajă funambulescă” și o necurmată visătorie, deși „parizimea” (!) e mereu trează. Contrapunctiv, va produce un Sonet bacovian pentru a contempla „în viața de apoi” caruselul tristeților postume. Peste toate, însă, încărcătura erotică a mesajului dă o replică „timpului tiran”, precum în Sonetul unei riposte, călăuzindu-l „spre un fast liman”. Sonetul unui dar este o recunoaștere a acestui „dar al sorții”, motiv de a-l reproduce în întregime aici: „Pajiști de vis sunt dorurile tale,/ Zâmbetu-ți înmugurește-o livadă,/Privirea-ți, imprevizibilă tornadă,/ Buzele, dulceață de petale// De trandafir ivit într-o monadă/ Dintr-o nebănută, celestă vale/ Cu forme și privesc ireale/ Cum, nimănui, nu i-a fost dat să vadă.// Te-ascunzi discretă într-o melodie/ Precum într-o armură diafană,/ Călăuzită de entelehie// Să-mi fii iubită ingenuă mic,/ Chip înmiresmat fără de prihană,/ Dar al sorții, dumnezeiască mană.”

Cu ființa în destrămare (ca și „urzeala din iluzii”), poetul ne anunță drama care îl (ne) paște: coboară în neant vraja tinereții risipitoare, devorată de nesățioasa clipă („o fantomatică cimilitură”, pierdută definitiv), se-anunță vremuri neguroase și băntuie „glăsuiri de vântoase”. Să observăm că, pe alocuri, răbufnește instinctul civic. Sonetul anxietății transcrie, de pildă, tristețea care îl încearcă când „în clocot dau nori negri peste țară”. În Sonetul decăderii constată că azi, la noi, „trișorii și jongleurii sunt mari stăpâni”. Compensativ, retrăiește feeria copilăriei, „cu-n braț de soare și culori”; dar și șocul revederii satului natal, acolo unde „ruina și pustiirea se-ngână”. În fine, trecând fugar în revistă această mixtură motivică, să amintim și de Sonetul muzei ambițioase, tot mai lovace și provocatoare, ajutându-l pe poet să-ncalece Pegasul, urcând „culmi spre glorie”. Știind prea bine că

„slava e iluzorie”, poetul, „tras pe a vremii roată”, intervine corectiv, supus chinuitorului travaliu scriptic: „Un spin în inimă mereu îmi coace,/ a auzit, scumpetea de ființă,/ Că arta se naște din suferință”. Tandru, troienit în iluzii, hoinărind în împărăția „convițuirii fericite”, aflând în dragoste „marea bogăție”, poetul – împărțit între două lumi – ar vrea să suprimă clipa care, inevitabil, va veni: „Amurgul amâne-se sine die!” Auzind „veșnicia cum sună”, se refugiază în augusta lumină a celestelor înălțimi, urzind – într-un „Univers mai acătării” – „povești solomonite” (v. *Sonet cu invitație*).

În clipele de cumpănă, depresiv, troienit de regrete, constatând că toate „sunt în accelerat declin” (v. *Sonetul despărțirii*) cheamă Forța Divină; și reînvie „o lume ce-a trăit odinioară”, atenuând amprenta dramatică. Privește în jur „cu ochi de îndrăgostit”, ieșind din sinele tulburat, asaltat de „ploaia ispitelor”. Sau îngână un cântec de dor, recapitulând „clipele parfumate” ori miresmele celeste (titlul unui volum din 2013), când firea se copilărește. În fond, necurmatul balans „între vis și abis”, convocând, pe de o parte, iubiri ancestrale și conștientizând, pe de altă parte, cu luciditate (catifelată) spectrul finitudinii, definește coerent atmosfera acestui volum, tras în matrița sonetului. Trăgând și noi linie, vom conchide că infatigabilul Mihai Merticaru, crezând cu tărie în poezie, credincios formulei clasice, se simte bine în cămașa de forță a sonetului, dovedindu-se un poet rafinat, cu un simț rar al construcției, cu o mare limezime a expresiei.

DANA OPRIȚĂ

Dincolo de liniște

Critica literară ne-a obișnuit să ne spună exact despre ce fel de scriere este cartea pe care am citit-o sau o vom citi. Ce ne facem, însă, atunci când nu o putem încadra în niciun gen literar (deși și pentru așa ceva s-au găsit soluții), atunci când întoarcem pagini care nu se doresc încadrate în astfel de tipare, fiindcă nu le pasă de tipare, doar simplu deschid porți spre alte lumi? Eu cred că, de fapt, aceasta este principala menire a oricărei opere de artă – să ne facă să înțelegem că lucrurile care ne înconjoară au și un alt sens, decât cel pe care credem că îl au. Sensurile acelea care nu pot fi înțelese decât cu ochii sufletului.

Cartea neiertăciunilor este un exemplu perfect. De altfel, însăși autoarea, Roxana Pavnotescu, ca să se facă mai ușoară înțelegerea, ne avertizează de la bun început că avem de-a face cu „lirică cuantică”, adică acea cantitate, aparent nesemnificativă, de energie care poate transforma chiar și cuvintele. Textul ce le include devine astfel îndeajuns poezie, suficientă proză, teatru prin distribuirea acțiunii, pictură în descrierea

poantilistă a detaliilor, sculptură prin impresionanta forță a punerii alături a unor materii inefabile care par a nu avea legătură unele cu altele, decupaj de film realizat înainte și după fatidicul 1927 al sonorizării lui, dar, mai ales, textul devine o muzică fără note, ca aceea a sferelor cu care intră în contact orice spirit care vrea, cu disperare uneori, să poată comunica cu un târâm despre care știm mai nimic și îl numim (fără să cunoaștem exact ce înseamnă), de dincolo.

„Ne schimbăm râsul, plânsul, zâmbetul și chiar timbrul vocii după cel mort. Le regăsim spectral și mimetic în propriul nostru chip, gest, grimasă și vorbă articulată. Și toate acestea, ne aparțin, oare acum? Răspunul stă, obraznic și echivoc, în noi.”

Există adevăruri pe care le cunoaștem dintotdeauna și, în legea firii fiind, nu încap nicio îndoială că se vor transforma în realitate. Și, chiar dacă știm, nu suntem niciodată pregătiți pentru acel moment pe care îl vrem cât mai îndepărtat. Pieirea părinților, bunăoară. Astfel, *Bună dimineața, o sută de găște și Cartea neiertăciunilor* au apărut, pentru Roxana Pavnotescu, autoarea lor, ca o aducere aminte, într-o această moarte, atât de trecătoare, că viața însăși primește alte conotații, după plecarea celor care au purtat numele de părinți. Mai întâi tatăl, cu problemele lui de matematică spuse ca pe povești și derularea amintirilor legate de el, apoi *Cartea neiertăciunilor* (volum lansat la ultimul Târg de Carte Gaudeamus – 2018), (re)descifrând dragostea unei mame care părea mai aproape de miile ei de copii-elevi cărora le-a fost profesoară, decât de propria fiică. Nevoia de a face pace cu amintirile care dau năvală, dar și de a face mai ușoară singurătatea uriașă pe care o dislocă o astfel de dispariție.

Fiecare pagină este bine gradată, trecerea dintr-o lume pe care o percepem cu cele cinci simțuri, într-una pentru care avem nevoie doar de pulsul inimii este inteligent condusă. Pentru a putea pătrunde în aceste târâmuri inefabile, ca în *Călăuza* lui Tarkovsky, e nevoie de un ghid, care, de data asta nu e piatra aruncată să deschidă portaluri, ci ființe din alte regnuri animale, devenite intermediari, făcând astfel posibilă perceperea spiritului desprins din neființă, ce își păstrează pentru noi chipul lumesc, ca să o putem recunoaște pe aceea care, aici, în existența palpabilă a fost propria mamă.

„De când am văzut-o pe Mia plecând, am un singur gând: vizualizez clipa morții nu ca pe-o suferință, ci ca pe un mult așteptat contact cu ea, ca pe o întâmpinare. (...) Chiar din acel moment coșmaresc și deopotrivă liniștitor în care ea s-a dus, am început să mă proiectez în acel dincolo, în punctul nostru de întâlnire. Un punct de întâlnire e un punct terminus, în care ceva se sfârșește și altceva nou începe”.

Cum avem de-a face cu o scriere ce nu se descoperă doar ca în artele succesive cărora literatura îi aparține, ci, datorită vizualului ce abundă, pare a avea mai multe puncte comune cu artele simultane, la finalul parcurgerii întregului text – scris cu o ușurință netrucată - asistăm la descoperirea a ceva despre care știm sigur că a reușit să ridice vălul opac al credinței că materialul

e sigura realitate pe care trebuie să o luăm în seamă. Un prag, dar și un punct de întâlnire... Fiindcă, așa cum însăși autoarea observă, „Se pare că zilele astea, energiile misterioase ale celor plecați (...) se manifestă la marginea realității, oniric, dar și în realitatea imediată.”

Cum limbajul poeziei nu era un secret pentru profesoara-mamă-poetă, Maria Pavnotescu-Octavian, cea care, printre manuale și o teză de doctorat a publicat mai multe volume de versuri, sigur că a căuta o cale aproape de limbajul liric pentru a comunica, dincolo de spațiu și timp, cu ființa dragă, este cât se poate de firesc.

Sensibilitatea, cultura bogată și talentul Roxanei Pavnotescu își dau ziua bună și o despletesc peste paginile acestui volum care sunt mult mai mult decât doar înșiruirea unor amintiri pe care nu le vrei uitate, împletite cu amărăciunea că nu o vei mai putea vedea niciodată pe cea care ți-a dat viață, așa cum, ca mulții alții, Albert Cohen, de exemplu, o face în sensibila lui *Cartea mamei*. Departe de a fi un epitaf, *Cartea neiertăciunilor* este, totuși, un bocet, însă unul catartic, astfel încât orice aducere aminte, dar și orice nouă imagine ce acoperă tristețea dispariției ființei dragi au menirea să redefină senzații, să le plaseze în locurile din suflet, unde doar inima știe să simtă, să înțeleagă și să accepte căldura reală a mâinilor, dincolo de ceea ce prozaic e numită moarte.

Autoarea nu este la prima carte publicată. A început cu poezie (*Despre Ningiri și ninge*, 2005), dar proza o definește cel mai bine, fiindcă aici se poate lesne „juca” cu întrepătrunderea dintre arte. *Sub semnul Aspidei* (2009), deja amintita *Bună dimineața o sută de găște* (2011) și *Ploaia de sub limba Calului* (2014). Prestigioasa Editură Junimea, care i-a publicat toate volumele de proză, pare a fi înțeles cel mai bine că un astfel de talent trebuie să bucure pe cât mai mulți.

Fiecare dintre volumele amintite beneficiază de câte o Prefață semnată de eminentul critic Dumitru Micu, prin care le caută locul în panoplia valorilor literare și le face înțelegerea mai ușoară. Doar că astfel de cărți, care se citesc cu altfel de ochi, nu au nevoie decât de îndemnul de a le parcurge cu acea parte din noi care este ca un tunel, la capătul căruia se află deopotrivă „viața și moartea - alternative posibile, doar o problemă de opțiune”.

Roxana Pavnotescu realizează întregul parcurs al cărții aflat, cum spuneam, mereu între două lumi, în vis și/sau în realitate, între cele două nopți argheziene cu abilitate și naturalețe, până într-aceleia încât nu știi prea bine de care parte a pragului te afli, ceea ce face ineditul întregii cărți. Nimic științifico-fantastic, nimic mistic, legat de spiritism sau habotnicie, ci dovada că dragostea, chiar dacă nu întotdeauna explicită și strigată în gura mare, din oricare direcție ar fi venit este singura care face posibile trăiri ca acestea pe care le găsim în *Cartea neiertăciunilor*, după plecarea spiritului în „locuri cu verdeață”. Iar dacă se întâmplă să existe, micile imperfecțiuni ale textului nu alterează ansamblul acestui straniu text, care, departe de a fi unul cu un

caracter oniric, el se desfășoară doar pe o arie largă a unui real care, neștiutorilor, poate părea ireal.

„Și toate câte veți cere, rugându-vă cu credință, veți primi”, spune Iisus ucenicilor săi de atunci și de acum. Toate dovezile duc spre convingerea că, pentru Roxana Pavnotescu, dorința (dublată de o credință puternică), a fost împlinită.

O carte despre care mi-am dorit să scriu, de îndată ce i-am parcurs paginile virtuale. Nefiind critic literar, o fac acum, din perspectiva poeziei, nu ca pe o cronică (poate doar una de întâmpinare), deci pentru a semnala apariția ei pe hârtia cât se poate de concretă a lumii în care trăim, uneori, la granița sensibilă dintre universurile infinitului. A fost cu atât mai greu pentru mine, fostă elevă a lui Pav, cum o numeam noi, să accept tristul adevăr că ființa reală care a declanșat cascada de lumină vindecătoare a paginilor ei nu mai este decât ea însăși un fascicul din aceeași rază care radiază dragoste pură. Sper din tot sufletul că experiența scrierii acestei cărți a însemnat un râvnit catharsis, iar neiertăciunile s-au stins.

colecția
Cantos

Dana Oprită

FLORI DE CACTUS

editura
Jurnalul

ROXANA PAVNOTESCU

Retrospectiva Nichita – anii 1967

L-am cunoscut pe Dl M. N. Rusu abia în luna septembrie a acestui an, cu ocazia unei lansări de carte, dar de îndea ajuns de multă vreme ca să intuiesc o personalitate puternică cu o înaltă ținută de critic și istoric literar. Într-un timp extrem de scurt pe care l-a avut la dispoziție pentru lecturarea unui material destul de stufos al unui autor necunoscut, Dl Rusu a dovedit o aplecare și un interes neobișnuit. Criticul reușește să intre în armonie sau în rezonanță cu textul, proces adesea salutar întru descifrarea lui. Susținut de un entuziasm vădit și o veritabilă forță de introspecție, accede cu subtilitate la profunzimile unui material aflat la prima și grabnică lectură. Cu alte cuvinte, ce vreau să subliniez aici, este că Dl Rusu, în loc să înceapă prin a discredita sau a căuta imperfecțiunile, carențele de stil ale unei opere – soluții facile abordate de mulți critici – caută să sondeze și să prindă înefabilul ce potențial există în orice scriere autentică. Căutarea sâmburelui unei opere literare, a esenței și a rațiunii ei de a exista este un proces anevoios ce presupune o parcurgere sintetică și analitică în același timp a textului, pe care doar cineva cu experiență și înarmat deopotrivă cu pasiune îl poate împlini. Cred că acesta ar trebui să fie principalul obiectiv al unui critic literar sau, în general, de artă, iar pentru Dl Rusu el pare a fi un deziderat de credință. Este ușor să demolezi sau să minimalizezi un text prin argumente, fie ele viabile; este mult mai greu să deschizi perspective de înțelegere a unei opere, iar Dl Rusu a îmbrățișat cu fervoare cea din urmă abordare.

Și ca să nu eșuăm în poncife omagiale, am să vin cu exemple și citate concrete ce dau cont de profunzimea și metodologia unui anumit tip de exegeză critică efectuată de Dl M. N. Rusu.

În ultimul număr al revistei *Lumină Lină*, îmi atrage atenția un titlu: „Orfeu abstract”. Textul incită de două ori - pentru că vorbește despre Nichita Stănescu și pentru că e semnat de M. N. Rusu. Iată un eseu despre cele *11 elegii*, apărut în revista *Luceafărul* în 1967, un micro-studiu extraordinar publicat la o dată când nu prea existau studii critice despre poezia lui Nichita. Viabilitatea acestui eseu, scris cu peste 50 de ani în urmă, o demonstrează republicarea sa ca „prefață” într-o nouă ediție a volumului *11 elegii*, precum și în varianta sa în limba franceză, lansată la salonul de carte din Paris, în 2019.

Opinia Dlui Rusu despre „viziunea” lirică a sublimului poet este una *orfică*. Nichita este receptat ca un împlânzitor al cuvintelor cu lira sa abstractizantă – mai cu seamă în prima elegie. Așa cum estetica sa „absoarbe

toate modurile cunoașterii lirice”. Nichita vine cu un limbaj poetic total despre care criticul spune că „își este sie însuși temă idee, ecuație și expresie”. Ca să dezvoltăm ideea Dlui Rusu, matematic vorbind, limbajul la Nichita este un „grup închis”, iar mulțimea lui – cuvântul – este, prin urmare, auto-referențial, „un macro univers gnostic”. Așa cum a subliniat Eugen Simion, cele 11 elegii aduc „o viziune coerentă demonstrativă despre filosofia sa lirică”. În aceeași idee, analiza Dlui Rusu vine premonitory cu o hermeneutică ce operează cu termeni filozofici. Terminologia poetică este calificată drept „kantiană și hegeliană”, versurile poartă un iz „presocratic, oracular”. Prima elegie, „a sinelui”, a conștiinței poetice vine cu o reprezentare punctiformă. Fiind imaterială, nepalpabilă criticul o califică drept „icoană” care se reliefează printr-o „traumă de limbaj”.

O altă idee interesantă adusă de M. N. Rusu este că Nichita Stănescu este primul poet care a manifestat conștiința unei „viziuni poetice” ce a însemnat în fapt, o viziune filozofică a poeziei, cum spune criticul: viziune „a universurilor și universalilor”. Mai mult, intuiția acestei viziuni începe - ne spune criticul - cu 2 ani înaintea elegiilor, în 1964, prin volumul *O viziune a sentimentelor* – deci o viziune liricizată, teoretizată mai târziu, în elegii, într-o viziune filozofică.

După modelul „cunoașterii” la Lucian Blaga, M. N. Rusu propune, în aceeași manieră, un studiu despre cunoașterea lirică la Nichita Stănescu, atribuind fiecărei elegii o etapă în procesul cunoașterii: *Elegia întâia* – „a sinelui”, *Elegia a doua*, *Getica* – a mitului sau originii cuvântului, *Elegia a treia* – a contemplației, *Elegia a patra* – a „seismelor existențiale”, *A cincea elegie* – despre imersiunea concretului în spirit, *A șasea elegie* – afazia,... În sfârșit, fenomenologia lirică este fie potențată de dimensiunea sa filozofică, fie este corelată cu alte referințe literare. De exemplu, *Elegia a opta*, *Hiperboreana* stă sub semnul hegelian al ideilor pure, criticul o numește un „imn parcă al vieții și al morții”, cu „inflexiuni erotice”, *A Șaptea elegie* – „Opțiunea la real” vine cu o viziune „geomorfă, totemică, pluvioasă, bacoviană” – la care se ajunge prin „pierderea totală a capacității sesamice a cuvintelor”. *A unsprezecea elegie* – a umanismului face referință la Goethe, la Ion Barbu, la Simfonia a IX-a a lui Beethoven, reprezentând „apoteoza cărții, a vieții spirituale”.

Nu mai puțin interesantă este interpretarea argheziană a omului-fantă (din elegia fără număr). Certitudinea neputinței, în ciuda aspirației către absolut din elegiile anterioare, investește omul - în viziunea criticului - cu o „personalitate scormonitoare”, care „modifică abil viziunea în utopie și utopia în viziune”.

Îi urez Dlui Rusu La Mulți Ani și o prodigioasă activitate în anul care vine - alături de multă sănătate și energie ca să o poată susține.

MARIANA FLOAREA

Domniei Sale,
Domnului M. N. Rusu,

Zilele tot mai scurte de-acum, lumina de sus pe-un scoruș schimnic, cuvios, evocând vreo ilustrată traducere din Esenin și acest octombrie blând, cu șaluri de vânt dimpreună cu un prieten comun, mereu pregrin îmi vestesc o aniversare fastă mereu: M. N. Rusu, criticul literar cu timbru unic, colecționarul de frumuseți de altădată, de imagini pierdute din copilăria matură a istoriei literare și câte și mai câte alpine, fără pereche sensuri din spusele/scrișul Domniei Sale.

O urare din inimă: la mulți și buni ani!

Și această utopică, mult prea stângace.

utopica

*o
de aș fi fost
de-aș fi putut să fiu
un fluture tremuriu
descriind așa
duioase caligrafii prin aer
doar așa de-aș putea
să mai fiu
să vă scriu*

Cunoaștere

*În contemplarea ce absoarbe
un spate curbat
potolește gândurile.
Aduce calmul,
liniștea.
Universul capătă unitate.
Lumea ideilor
se prind în
lanțul de mire.
În undele cristaline
rutina se smulge
spre calea deschisă
prin piatră.
O cunoaștere se deschide.
Ființă fluidică
în aerul mișcător,
scânteie crescută la văpaie,
insulă cu priviri ațintite
în ceață
coloane în câmpul universal
al cunoașterii.*

La Lourdes

*La căderea nopții
după alergarea lungă
de iluzii,
luna își aruncă
umbră.
Stelele abia clipesc.
Bezna încruntată
prevestește ceața.
Printr-o lume-mpovărată
vântul umflă
pelerina.
Reprize de frig,
reprize de căldură,
ecou fără somn
ce visele le schimbă
cu tandrețe,
cu credință,
cu speranță.*

Malul tăcerii

*Văd ce alții nu văd
reflectarea nocturnă
în bălțile neantului.
Lumina.
Suntem la malul tăcerii
fideli cuvântului dat
niciun obiect în plus.
În geometria timpului
compasul înscrie
cercuri de veșnicii.
Suflul unei oglinzi în chip
păstrează echerul
frunzelor moarte ale istoriei
și jocul cu dalta
face să încolțească piatra
până-n străfundul cerului.*

Primăvară în Transilvania

*Când sticla de la lampă crapă sub ger,
Cerul e sprijinit de vârful căpițelor de otavă.
Satul plutește.*

*Sfârcurile mugurilor tresar.
Vine primăvara,
O simte calul alb...
Pe ulița din capătul de sus al lumii.*

*Nu e nevoie de fluier,
Mioarele pasc
Pe cărarea cât un fir de ață.*

*Biserica înfiptă în mijlocul satului
Miroase a cer.
Maica Sfântă bea ceai din fructe sălbatice...*

Seri de iarnă

*Lupi flămânzi
Cântă la fereastră
De Crăciun.*

*Măr copt
ritm de colindă.*

*Miros de ninsori
Cer pufos
Amintiri...*

E iarnă iar

*Ninsorile
Ascund orașul*

*Timpul cuibărește
Cenușiu*

*Merele -
îngeri pe pământ.*

Prag

*Aproape de grindă
Maica Sfântă
Îmi ascultă rugăciunea*

*Fecioara
Se așează la masa păcătosului
La cină.*

ALINA CHICET

Sapienția

- ❖ *Amintește-ți de Sfinții zilei când te trezești! Jertfa ta de zi cu zi e încă mică și poate ascunde regrete nedemne...*
- ❖ *Timpul zboară? Sau tu ai ținut aripile închise...? Chiar și în popas ești tot călător, dar reține! Poți devansa doar în zbor...*
- ❖ *Bucuria e gata, așteptând s-o viezi, nu s-o plăsmuiești.*
- ❖ *Nu poți ierta spontan? N-o face ca un trușăș spiritual! Îngăduie-ți un răgaz spre a da curs inocenței din tine, iubind-o totodată pe cea uitată în ceilalți.*
- ❖ *De ce ți-ai refuza singur călăuzirea cea Cerească? Cel puțin un capitol din Scriptură, zilnic, va permuta cursul gândurilor tale...*
- ❖ *Decojită de foietajele-i lumești, la a doua vedere, orice adicție nu este decât o sete impetuoasă și neconținută după “prăbușirea-n Absolut”, dar care, tradusă într-un mod rudimentar la nivel rațional, ratează sensul urcușului inspirat. E ca și cum e prea lacunar “alfabetul”...*
- ❖ *Pentru tot apanajul filozofic există un imperativ abrupt: “Nu poți să dormi ? Roagă-te!” Potrivnicul, cel mai probabil va alege să te lase în plata somnului, decât a Domnului...*
- ❖ *Nu știm în ce măsură vom da seamă cândva..., dar cu siguranță trăim pentru a ne da seama de câte ceva !*

LIVIU PENDEFUNDA

Metamorphoses

*In me there's been a mourning
 an old and ancient song
 which has been crossing ages
 through redness and through whiteness
 in all that golden treasure I've been inheriting*

*I've known the melting fire
 and all the astral cliffs of miracles
 and I've been sharing the body of the fish
 with schools of immune thinkers.*

*This is the only way my heart's been mourning
 and thus I lay some roses on your cross
 to you I offer all the lines I'm saying:
 a shroud, a flight, a song.*

Depths

*Deep down in the depths of my soul
 I can feel you
 impetuous passionate spirit subduing it.
 You are the secret weapon of a nightmare dream
 Cherishing yourself
 mysterious adorned embellished gods.
 And I do lie
 in order to avoid troubling those who do not know
 that only God's aware and creates
 my dreams, my thoughts.
 But you, begotten light, carried away on wings
 of sable-colored neophytes
 share with me my longing
 and make me in this whirl a string and choir,
 gather together among your columns meanings:
 you and I,
 you and I,
 you and I
 as well as in eternity this verse will swirl.*

translated from Romanian by Muguraş Maria Vnuck
 and David Paul Vnuck

Where's the Beat?!

*"Okay everyone, couple up!"
Yikes! My heart jumps in my throat.
'Stop shaking!' I try to tell my hands.
"Hey, uhhh... wanna dance?"
She nods, and thoughts begin racing in my head. ■
'Merengue or chacha? Maybe a swing... or a hustle?'
Where does the beat start?!'
My hands seem to sweat as we wait in first position,
for Me to take the lead.
"I think it's a swing" she says, granting me a foothold.
I hear it now and let my hand slide to her hip.
Like a muse the music invites us to dance and sway,
And as we begin to move, my nervousness suddenly falls away.
She knows what she's doing, and so do I;
So together we gracefully move, beaming eye to eye.
My hand raises for her to turn, skirt twirling at the knee;
I quickly follow, stepping past, around, and turning myself on three.
We dance now as one, feet gliding across the floor;
Hers mirror mine as they jump and tap and soar.
All around us notes and rhythms thump and bang,
While from silver strings, harmonies and melodies do hang.
Our movements glow a confident hue,
And suddenly the world consists of just us two;
As we dance and grow, we find each other's flow,
But just when it seems we'd never slow,
We realize. . . that song ended a minute ago.*

IOAN GÂF-DEAC

Desferecarea de neînari pare

Nu-i ordine formală în istoria iubirii, nu-i nor ce stă să moară în gloria vorbirii, prin perioade provizorii idei și gânduri derizorii să treacă pe largi orbite de stele vegetale.

Preconcepută fericire în limpede normă într-o câmpie arsă din est s-a desfăcut în plâns adus declinului din mine, sfârșit neomului din congruentul relief al distanțării de nedragoste.

Pluteau arderi de dincolo de pierderile de aici, sfârșeau vocații în vaduri cu largi orații, în concordante polenizări dintre foc, adânc nucleu și orizont din sfânt și general străin cuvânt apropiat.

În pierderea de multe ore se află regăsirea ce doare un dor în hăituită echivalență de dragoste.

Curgeau plecări, se răsturnau căutări în vechi cetăți, se întristau mai fizice durerile din apele tremurânde, din plutirea marelui pământ peste simple și veșnice alunecări pe schije de timp.

Plângea în demnitate poezia, urca poemul peste aripile limbilor de foc, se întorcea în substantive de împăcare, pleca într-un întreg cu goluri de aer disimulat în aur ruginit, se reclădea în judecăți necoborâte de dincolo de vedere.

Orice poet ce moare nu mă salvează, ci doar însingurează prezența mea în mlaștina de astăzi, pretinde poezia.

Cel ce a murit, prin marea lui iubire și fără de vrere m-a întrupat în prizonieră câmpie cu rău înfăptuit pentru semn de veșnicie, prezice aceeași poezie.

Lacună în strâmtă lagună se întregeste regește în pierderea de sine în mine.

O graniță între flori adastă flori și împliniri de mers care s-au șters în mari reveniri.

Expropriere de durere se cade căzută în vrere de largă disproporție între minerale, prin forțe străine crescânde, arare cuvinte oriunde.

În neirosiri septembrie trăiește și crește în noi sosiri o râvnă florală ce-i dată celui ce scrie despre ea, despre poezie.

Un teritoriu este sufletul poetului în poezie, o sfântă absorbire în prea înaltă însoțire, până la pierdere între moleculele de trup.

Cad disperări, trăiesc risipiri, o teamă de rea uitare se pune pe mari tipsii de ape în greutate, în marea câmpie a verii care ucide apropiieri.

Se redeschid vechi vămi, - înseamnă că granițe noi se pun între chei, între intrări și plecări ale înmuguririi continue dintre cuvinte.

Cu cât mai plâng cu atât restrâng păstrarea florală în ținte de septembrie sculptat în veac, stăpân în veșnicie, mai mare împărat peste toate iubirile lumii.

Vin noi secunde din trecut, ocheane redeformează cuvinte ce n-au putere să cânte mai mult.

Se tot constrâng de toate spre alte noi orizonturi, vederile din trecutul poeziei pierdute-s în sfântă unire, în cea mai mare nuntă dintre propoziții, în cea mai fermecată noapte a lumii.

Dor cuvintele în cor, semințele se pierd în cerc ce-nchide cântec de mare iubire pentru tine, - poem-icoană, tihnită cetate secretă, în numele creației scrisă cu litere de aur masiv deasupra câmpului de proză, peste dialoguri, peste învedere și nerevederi de vibrații, dincolo de strigăte în aerul știut numai de cei care se pierd în neantul de-aproape.

Utopică rădăcină, prea nestrăină vină, topire în larg poem oprit în chingi, în fire, se prea-restrâng în mine, în tine.

Este în trebuință desferecarea de neînăripire, se cade plutirea să se așeze peste prisme, sunt neostoite nevoi de reîntruchipări și reînturnare a ta în poet, - cuvânt de știință.

Nicăcând aplecată de la cel ce scrie devii preamărire topită în gloria cu care vei pleca din lume după sfinte împliniri, de mare întindere continuă.

Am plâns în plânsetul tău, mărite vers, preasfântă imagine măsurată în icoană.

M-am ridicat în marea ta cădere, poet topit în mine, poezie cu aripi țintuite mereu în substantive.

Să redeschizi predicatele plecării, să dai un semn de zbor, un strigăt de bucurie tristă că exiști în nordic și hăituit solstițiu, în sudic cu topită osmoză, în viața din viața a trei flori, din care două pe o tulpină, o mie în suav cer în care cântă marile lire.

În clipa zicerii de mai sus florile dintr-o poezie știută doar de poet s-au retrezit, îndemnând lumea la fericire.

Să știi, poem, ești apărat de culori, de petale din zarea trecută, cântând pe icoana ta, bucurând infinitul popor floral, săvârșind iubirea cea adevărată.

Pe data de 17 august 2019 a avut loc la sediul filialei Uniunii Scriitorilor Români din Timișoara condusă de criticul și istoricul literar Prof. univ. Dr. Cornel Ungureanu lansarea volumului de poezie *Perihoreze* de Theodor Damian.

Poetul Th. Damian împreună cu Cornel Ungureanu, prefăcătorul cărții și organizatorul lansării.

Un comentator universitar, Prof. univ. Dr. Adrian Dinu Rachieru (centru).

Scritorul Ion Marin Almăjan (dr.) ascultat cu atenție de Th. Damian (st.) și Adrian Dinu Rachieru

Poeta Mihaela Albu și Th. Damian

Th. Damian povestește și mulțumește.

Veronica Balaj (st.),
Cornel Ungureanu,
Mihaela Albu și Th. Damian

20 august 2019, conclav jurnalistic la sediul UZP din București

Doru Dinu Glăvan (st.), președintele Uniunii Ziaristilor Profesioniști, Th. Damian, Claudia Damian, Marian Nencescu, Dan Toma Dulciu, Miron Manega (directorul ziarului *Certitudinea*).

**25 august 2019,
Seminarul
Teologic de la
Mănăstirea Neamț**

O parte din
absolvenții
promoției 1971.

**15 septembrie 2019, Sf. Nichita Gotul.
Moment memorial pentru Nichita Stănescu
la Biserica noastră.**

M. N. Rusu întotdeauna cu opera lui
Nichita Stănescu în mână,
secondat de Daniela Mariano.

Duminica 22 septembrie 2019, în cadrul Ceneclului literar “M. Eminescu”, au fost lansate două volume ale unor distinse autoare din diaspora româno-americană: *Flori de Cactus* de Dana Opriță, și *Cartea neiertăciunilor* de Roxana Pavnotescu.

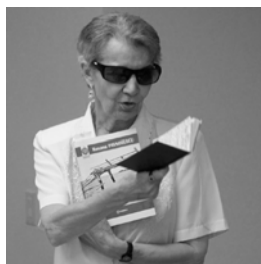
Pr. Th. Damian deschide întrunirea de ceneclu și prezintă autoarele și cărțile lor.

M. N. Rusu vorbește
despre poeta Dana
Opriță și prozatoarea
Roxana Pavnotescu

Valentina Ciaprazi
iubește poezia Danei
Opriță

Mariana Terra
documentată ca de
obicei, prezintă *Cartea
neiertăciunilor*

Mariana Terra așteptând un autograf de la Dana Opriță sub privirile lui Th. Damian și ale Roxanei Pavnotescu.

Roxana Pavnotescu

Dana Opriță

Ion Plăvițu (st.), M. N. Rusu, Dana Opriță, Pr. Th. Damian, Roxana Pavnotescu,
Constantin Condurache, Pr. Ioan Proteasa
Valentina Ciaprazi, Daniela Mariano, Mariana Terra, Claudia Damian
(Photos: Alex Marmara)

26 septembrie 2019, București
Uniunea Ziaristilor Profesioniști din
România celebrează 100 ani de
existență.

Doru Dinu Glăvan, președintele UZPR
inaugurează evenimentul.

Theodor Damian, vechi membru
al UZPR, se adresează adunării.

O audiență de peste 600 persoane la sala „Radio” din București. Th. Damian,
rândul 1, al treilea din stânga.

Milena Munteanu (Toronto)
și Th. Damian (New York).

5 octombrie 2019. Redacția revistei *Lumină lină* și membri ai Bisericii noastre au participat în corpore la un splendid Oktoberfest la Bear Mountain, New York.

Probă de voce bună.

În lumină lină și soare (de la st.):
M. N. Rusu, Laura Lorimer,
Daniela Mariano și vesela Emilia
Starinschi.

De la st.: Laura Lorimer, Daniela Mariano, Gabriela Țintă, Emilia Starinschi,
M. N. Rusu, Pr. Th. Damian, preoteasa Claudia Damian, Cătălin Condurache.

**6 octombrie 2019, Festivalul Mustului la Biserica “Sf. Ap. Petru și Pavel”,
New York**

La soare, în curtea
Bisericii.

Peisaj de cartier

Pr. Ioan
Proteasa
(st.)
musafir la
Festivalul
Mustului.

27 octombrie 2019, moment festiv la Biserica noastră.

Dna Iolanda Baci a primit „Diploma de excelență” din partea organizației ecumenice „Queens Federation of Churches” la nominalizarea Pr. Theodor Damian.

Maria Bușă
interpretează o piesă din muzica clasică
în cinstea Dnei Iolanda Baci.

**27 octombrie 2019. Vizita UZPR la New York la Căminul „M. Eminescu”
cu ocazia aniversării a 81 de ani a criticului și istoricului literar M. N. Rusu.**

O fotografie pentru istoria Căminului și a conducerii UZPR pentru evenimentul sărbătoririi a 100 de ani de existență, a numărului 50 al ziarului *Certitudinea* și a ziaristului senior M. N. Rusu.

Se intonează
imnul lui Ștefan
cel Mare și Sfânt

Doru Dinu Glăvan, președintele Uniunii
Ziariștilor Profesioniști din România în atenția
asistenței.

Miron Manega, directorul ziarului
Certitudinea, citind răvașul lui
Șerban Cionoff către octogenarul
M. N. Rusu.

Tabloul reprezentând
pe sărbătorit, o lucrare
de Maria Pachis.

Miron Manega arată
publicului din sală
Diploma de excelență
UZP pentru seniorul
M. N. Rusu.

Mariana Terra flancată de Doru Dinu Glăvan
și Napoleon Săvescu

Scriitorul Dan Mihai Ciupitu
omagiindu-și prietenul aniversat de U.Z.P.

Roxana Pavnotescu se
pronunță despre cele
11 Elegii analizate
penetrant de... tânărul
M. N. Rusu în anul
1967.

Plasticiana Viorica Colpacci
vorbind despre „criticul
de artă” M. N. Rusu.

Nicole Smith onorează în cuvinte alese pe sărbătorit.

Cristian Pascu se adresează lui M. N. Rusu.

M. N. Rusu mulțumește invitaților din București
și, firește, publicului.

Cadouri inestimabile din partea Pr.
Th. Damian,
gazda evenimentului, pentru
Domnii Doru Dinu Glăvan și Miron
Manega.

Irina Anițului
mereu lângă noi

**Duminica 17 noiembrie 2019, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel”,
Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea a făcut o prezentare de diapositive pe tema
„Vârfuri și stațiuni de munte în Alpi”.**

Profesorul în exercițiul vocației.

Cupon de Abonament

Lumină Lină • Gracious Light
30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 60\$ inclusiv expediția

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Donații și contribuții pentru revistă:

Numele
Adresa
Oraș/stat
Cod
Tară

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check sau money order. Donațiile se scad la taxe.

Eminescu

(acrostih)

*Etern rămâne versul tău în orice limbă,
Minune ai fost pe-acest pământ iubit,
Ivit în lumea asta atât de strâmbă
Nicăcând nu vom uita ce-ai suferit;
Ești dar neprețuit și carte nestemată,
Cu care ne purtăm prin vechiul burg,
Sfînx ai rămas în Panteonul lumii,
Umbre suntem, dar lumea-i neschimbată,

Mister ai fost, luceafăr din amurg.*

Pe / trecere

*Lecțiile inedite
m-au ridicat uneori
din clar-obscurul
cotidianului convulsiv.
Am întâlnit o conștiință
pe trecerea de pietoni
într-un oraș de provincie.*

*Discreția sa
și bastonul alb
cu care se deplasa
m-au apropiat.
L-am întrebat de Dumnezeu
și s-a luminat.
Mi-a răspuns
monosilabic
și fără ezitare: Da!
Era sensul și lumina lui.
Ce luminează avea!
El nevăzător,
iar eu
călător...*

Victor Marola

colecția
Cantos

**Theodor
DAMIAN**

**Lazăre,
vino afară**

JUNIMEA

Theodor Damian

**Implicațiile spirituale
ale teologiei icoanei**

Editura
Arhiepiscopiei Tomisului
2017

MIHAELA MALEA STROE

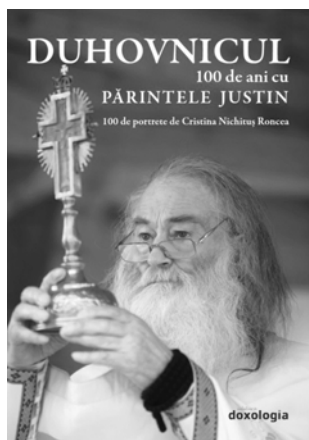
***Duhovnicul – 100 de ani cu
Părintele Justin
100 de portrete de Cristina
Nichituș Roncea***

Se cuvine să încep cu o mărturisire cam incomodă: nu sunt o credincioasă practică, nu l-am cunoscut pe Părintele Justin Pârnu decât prin ce am citit din când în când, nu am pregătire de specialitate în domeniul fotografiei artistice. Dar, de îndată ce am deschis *Albumul* dedicat Părintelui Justin de către Cristina Nichituș Roncea, am avut acea stare de înălțătoare bucurie pe care numai frumusețea tălmăcită de har o poate trezi, ca într-o liturghie mai presus de rostire.

Cu mulți ani în urmă, am mai trăit o asemenea stare citind *Jurnalul fericirii* al Părintelui Nicolae Steinhardt, una dintre cărțile fundamentale care pot produce miracolul întâlnirii cu fărâma de dumnezeire sălășluită sau „ascunsă” în tine însuși, fie și în momente de tulburare sau de rătăcire (ori mai cu seamă atunci). O carte care veghează și lucrează asupra ta prin cuvânt.

Același binecuvântat și, fără îndoială, privilegiat efect îl pot avea, iată, și imaginile, când ochiul atent și subtil al artistului fotograf nu zăbovește la suprafață, ci pătrunde în interior, să surprindă clipa irepetabilă, starea tainică, trăirea lăuntrică ori, vorba poetului, „gândul fără glas”. Fotografiiile spun și ele o poveste. *Impresia că*, prin portretele dăruite nouă de Cristina Nichituș Roncea, *Duhovnicul* – dacă nu te-ai învrednicit tu să ajungi la el – vine el către tine, prin ființa lui, chiar și după ce s-a ridicat din lumea văzută la cele veșnice, este extrem de puternică. Vine și își continuă, viu, lucrarea duhovnicească până și asupra celor care nu l-au cunoscut direct și n-au călcat vreodată pragul visului înfăptuit: mănăstirea Petru Vodă. Pentru că, aflăm din cuvântul rostit la Pomenirea Părintelui Arhimandrit Justin Pârnu de către Preasfințitul Calinic Botoșăneanul, asta este mănăstirea Petru Vodă: „împlinirea unui vis pe care sfinția sa l-a avut încă de pe vremea când scormonea, ca deținut, măruntaiele unui munte din Baia Sprie, înainte de a gusta din suferințele închisorii de reeducare de la Pitești.”

Chipul blajin, ascetic, de sfânt bizantin, te privește din fiecare portret (te privește chiar și atunci când pleoapele Părintelui sunt pios coborâte spre o carte sfântă, spre o icoană, spre Sfintele Odoare sau, cu gingășie,... spre un pisoaiș cuibărit în căușul palmelor), ca și cum ar fi așteptat de mult, răbduri,

această întâlnire, trebuitoare și de folos în primul rând ție. Când serios și, uneori, de o paternă fermitate sugerată de ridurile dintre sprâncene pentru o clipă mai adâncite, când smerit și cald, când cu fața luminată de o voioșie neprefăcută, aidoma voioșiei curate a pruncilor, când îngândurat – citind ziarul sau vorbind la telefon, conectat, adică, și la problemele unui prezent istoric zbuciumat și tulbure, când cu privirea ațintită, peste rama ochelarilor, spre depărtări și vremuri pe care ochiul profan nu le poate (încă) desluși, Părintele ni se arată tuturor ca un fără de odihnă slujitor al celorlalți întru înlesnirea și desăvârșirea legăturii cu dumnezeirea, pe calea deloc ușoară a credinței, speranței și iubirii. Ni se confirmă, prin mărturia fotografiei, cuvântul maicii Justina Bujor: „programul zilnic al Părintelui era unul mai presus de fire”.

Grăitoare, asemeni chipului, sunt mâinile: când înălțate a binecuvântare, când împreunate în rugăciune, când ținând cu grijă paginile unei scrisori sau poate manuscrisul unei didahii, când îmblânzind fire răzleț-răzvrătite din barba-i colilie, când sprijin frunții sub care se adună gânduri și rugi către Domnul pentru neamul românesc pe care întotdeauna, până la jefirea de sine, Părintele l-a iubit...

Mărturisitor întru Hristos în vremuri de cumplită prigoană bolșevică, Părintele Justin Părvu a rămas neostenit și de neclintit slujitor al credinței ortodoxe și în vremurile întunecate de acum, când orele de religie sunt alungate din programa școlară, când valorile familiei creștine sunt relativizate, când iubirea de neam e socotită desuetă, iar credința în Dumnezeu disprețuită și ridiculizată.

Cristina Nichituș Roncea, prin arta și dăruirea ei, ni-l aduce pe Părintele Duhovnic aproape, spre neuitare.

Închei tot cu o mărturisire: spuneam că nu sunt un privitor avizat în domeniul fotografiei artistice, așa încât nu știu dacă una dintre ultimele fotografii din *Album* a fost editată sau nu.

Este vorba de fotografia – aș spune cu valoare de corolar – în care Părintele, în zi de iarnă, afară, în ninsoare viscolită, apare înconjurat de câteva persoane: măicuțe și credincioși. De fapt, nici nu contează dacă imaginea a fost editată sau nu. Contează sugestia vizuală și simbolistica din fotografie: chipurile celor din jur sunt mai mult sau mai puțin estompate, iar chipul „pământean” al Părintelui nu se mai distinge deloc, înlocuit fiind de un chip transfigurat, asupra căruia s-a pogorât, din înalt, neînserata lumină de slavă. Așa cum își amintește maica Justina Bujor că se întâmpla în anumite momente ale slujbei: „îl vedeam cu fața strălucind în altar. Avea o lumină supraomenească pe chip”.

Lansarea *Albumului* (publicat la Editura Doxologia, Iași, 2019) a fost găzduită sărbătorește de Galeria KronArt, din Brașov, în ziua cinstirii memoriei martirilor din temnițele comuniste.

M. N. RUSU

Onomastica lui Nichita la biserica Sf. Ap. Petru și Pavel din Astoria, New York

Calendarul ortodox de buzunar amintește că în ziua de 15 septembrie se sărbătorește praznicul Sfântului Mare Mucenic Nichita Gotul. Părintele și confratele Theodor Damian mă anunță că ar fi cazul să consemnăm și noi evenimentul. De acord. După sfânta slujbă purcedem cu toții în sala socială a bisericii noastre.

În deschidere, preotul Damian spune câteva cuvinte înțelepte despre Marele Mucenic Nichita Gotul, semnificația acestuia în ordine onomastică și bisericească. Il urmează criticul literar M. N. Rusu care găsește de cuviință că cel mai bun omagiu pentru patronul lui Nichita poetul este să citească două poeme ale acestuia care relevă caracterul românesc al originii Mucenicului și a devotamentului său de mucenic iubitor de patrie și de sfințenie. Intr-adevăr, opera lui Nichita Stănescu este străbătută de la un cap la altul de un har și dar de credință în Hristos, fie spus direct, fie indirect, deși în trecutul comunist acest lucru nu a fost posibil, dar spre sfârșitul vieții Nichita Stănescu se întoarce cu fața și sufletul la Dumnezeu. M. N. Rusu amintește faptul că pictorul Sorin Dumitrescu, discipol al preotului Constantin Galeriu, a insistat ca poetul să-i aducă laudă mucenicului Nichita Gotul. Și vorbitorul citește cele două poeme nichitiene care, prin conținutul lor pun stăpânire pe atenția enoriașilor lui Theodor Damian. Cred că e cazul să le reproduc aici, pentru a se vedea calitatea de mucenic a lui Nichita Stănescu, apărător de legi și de datini. Poemele au și trimiteri la realitatea imediată, precum se poate constata.

TEXT. „Poate că ne-am săturat și noi până la urmă/ să ni se spună lacrima că-i aur,/ să ni se spună lâna că e turmă/ și boul junghiat că este taur./ Stăm drepti, așa ne este natul/ oprit la alte stele duse sus,/ dar vieții noastre când i-a fost veleatul,/ noi pâine am mâncat, iar nu cuvântul spus./ Aceștia care facem trupul țării/ sătui suntem și pân' la gât/ de mult ilustre vorbe-ale uitării,/ că ne-a fost foame și ne-a fost urât./ Ci iată laudă plugului prin care/ noi înșine pre noi ne-am fost arat,/ să dăm dreptății de mâncare,/ nu în vorbiri, ci viu și-adevărat.”

NOI. „Noi suntem semințe și pământul e al nostru,/ Știm cel mai bine locul și patima și rostul,/ știm cel mai bine legea și mersul înainte,/ suntem după nevoie și lacrimă și dinte.// Nu cerem nimănuia nimic, însă oricine/ dacă el vrea-l numim și prieten și vecine./ Aici și pâinea, sarea, noi o avem la masă,/ căci ne-am făcut-o singuri, zidindu-ne o casă.// Nu zicem rău de nimeni, stăpâni peste pământ/ Noi suntem în picioare, sub noi străbunii sunt./

De-aceea poate-n libertate să lucească,/ deasupra noastră, universală boltă albastră.”

Citesc pe internet că onomastica lui Nichita nu a fost o premieră numai în comunitatea româno-americană, ci și în Serbia confratelui poet și prieten devotat al lui Nichita, respectiv Adam Puslovici, care, în ziua de praznic, a pus pe zidurile Belgradului postere cu portretul mucenicului mare Nichita Stănescu, știind că amintirea acestuia nu s-a stins defel din memoria belgrădenilor, în special și a celor care au fost contemporani cu Marele Premiu „Cununa de aur”, în Festivalul de la Struga.

IANA TÂRNĂVEAN

Cultură românească în marea urbe americană - două scriitoare româno-americane la cenaclul ”Eminescu”*

Cenaclul Literar ”Mihai Eminescu” din New York, loc de valoroasă afirmare a culturii române, a depășit două decenii de activitate. Înființat de preotul-profesor Theodor Damian, cenaclul a fost - și este - locul în care zeci, poate sute de scriitori, pictori, sculptori, muzicieni, critici literari din România, America, Australia și din alte țări și continente și-au lansat lucrările lor. Mai mult decât atât, în paginile revistei *Lumină Lină*, editată de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă „Capela Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York și condusă de Theodor Damian și de M. N. Rusu, se regăsesc opere ale unor oameni de cultură lansați în cenaclu.

În după-amiaza zilei de duminică, 22 septembrie 2019, în cadrul cenaclului, au fost lansate două cărți de valoare: *Flori de cactus* (poezii) de Dana Opriță și *Cartea neiertăciunilor* (proză) de Roxana Pavnotescu.

Despre autoare și despre aceste două cărți au vorbit: Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, președintele cenaclului, M. N. Rusu, critic și istoric literar, Prof. univ. Valentina Ciaprazi și prof. Mariana Terra, editor al revistei *Romanian Journal*.

Dna DANA OPRIȚĂ s-a născut la 5 august 1960, în București. A urmat și absolvit Facultatea de Limba și Literatura Română (secția română-franceză) din cadrul Universității din București. Este doctor în filologie și colaborator la mai multe reviste, printre care și *Lumină Lină*. S-a stabilit în Statele Unite în 2005 și locuiește în Carolina de Nord.

Volumul de poezii *Flori de cactus* (antologie) a apărut, în acest an, la editura Junimea din Iași și este dedicat părinților autoarei.

*Reportaj apărut în *Romanian Journal*, Nr. 837, 25 sept. 2019, New York

Poeziile se situează în perimetrul modern al rimelor interioare, cuvintele ilustrând o idee sau un concept filosofic prin exprimări artistice originale.

Poezia cu care începe volumul este fără titlu, dar cu o specială, aparent ilocică semantică temporală, elocventă tocmai din acest motiv pentru relevarea ideii de dor ce se face simțită în mirajul cuvintelor:

„Știu ce-a fost mâine,/ dar niciodată n-am să pot înțelege/ ce va fi ieri./ Și m-a cuprins tristețea/ de depărtare și de necuprins,/ o dorință nebună/ de toamnă și de umbra ei albă./ Jocul cuvintelor ploaie/ mă înlănțuie/ și devin un nor/ peste marginea abisului./ Plouă.”

Cuvintele au o anumită „flacără” a lor, numai a lor, așa cum și iubirea ne poate inunda inima. Testamentul spiritual al poetei este acela de a se feri de dezamăgiri și de a nu lăsa ”nimic nimănui” din această lume imperfectă:

„La flacăra lor, nu o dată am aprins ruguri de amintiri,/ am inventat nu o dată adevăruri;/ am învățat pe de rost lecția bătailor în perete,/ a frânghiilor agățate de țevi –/ ca țipătul unui nou-născut, sufletul meu se încăpățâna să existe,/ se încurca în propriile mărturisiri,/ în panica singurătății de mâine./ La flacăra ta, iubire, am vrut să-mi încălzesc mâinile,/ să ard trecutul, să-l uit,/ ca pe vechiul album rătăcit în sertare,/ ca pe vechea adresă dispărută demult./ Am vrut să te adorm, să nu las niciun semn despre mine,/ să-mi dezlipesc de pe trup orice urmă lăsată de atingerea ta –/ la flacăra lor mi-am citit destinul, mi-am semnat poemul:/ nu am a lăsa nimic nimănui niciodată” (*La flacăra cuvintelor*).

Am rugat-o pe Dana Oprea să ne spună părerea despre vizita pe care urmează s-o facă în India și despre experiența trăită în această zi, în cenaclu. Iată răspunsul:

„Adevărul că nimic nu este întâmplător se dovedește a fi mereu o provocare. Bunăoară, când, la începutul anului, am primit invitația de a participa, în India, la al XXXIX-lea Congres Internațional al Poeților (WCP), mi s-a părut că am intrat într-un univers paralel. În 2019, gândul care își propune să unească poeți de pe toată planeta este acela că ciocnirea dintre puterea poeziei și dorința de a crea o lume în care nu există dificultăți în înțelegerea dintre oameni este cât se poate de reală. Însă până la evenimentul din India (2-6 octombrie) am trăit o altă minunată experiență: participarea la o ședință a cenaclului literar „M. Eminescu” și a revistei *Lumină Lină* din New York. Invitația eminentului om de cultură și desăvârșit poet, Theodor Damian, de a-mi lansa unul din volumele de poezie publicat în acest an, *Flori de cactus*, m-a onorat. Întâlnirea cu alți desăvârșiți slujitori ai cuvântului, criticii M. N. Rusu, Valentina Ciaprazi, Mariana Terra m-a onorat de asemenea. Cuvintele rostite despre *Flori de cactus* de către Pr. Th. Damian și sensibila Valentina Ciaprazi, distinse voci și în critica literară, m-au copleșit. Apoi întâlnirea și alternarea poeziei cu proza minunatului volum al Roxanei Pavnotescu, *Cartea neiertăciunilor*, de asemenea lansat, atmosfera caldă, prietenoasă m-au emoționat și m-au asigurat că este falsă teama că

literatura și-a pierdut cititorii. Sentimentul pe care l-am trăit în acea duminică de septembrie, acela că nu sunt singură în acest fascinant labirint numit Poezie, că pot comunica imediat chiar cu ființe pe care le vedeam întâia oară a fost o perfectă exemplificare a temei CWP din acest an: *Compassion through Poetry*”.

Dna ROXANA PAVNOTESCU vine de pe meleagurile bănațene ale Aradului, unde a văzut lumina zilei în 6 decembrie 1958, dar a trăit la București, până la stabilirea rezidenței în Statele Unite. Este absolventă a Institutului Politehnic din Capitală, Facultatea de Calculatoare. În prezent, locuiește în Long Island.

Cartea neiertăciunilor a apărut în anul 2018 la Editura Junimea din Iași și este un jurnal sui-generis, o introspecție complexă în viața autoarei, cu insistență pe creionarea portretului fizic și moral al mamei Mia, căreia îi este dedicată cartea. Portretul mamei apare nuanțat în linii realiste, cu semnificații profund filosofice, în lumini și umbre, și, de aceea, volumul se constituie drept o carte a omagiului necosmetizat.

Trecerea mamei în lumea eternă este prezentată în rânduri care emană o semnificație complexă: „Când mama s-a întors la Dumnezeu, acea parte din ea care s-a integrat în mine m-a apropiat semnificativ de moarte și de rosturile ei. Mai exact, am avut sentimentul îndumnezeirii. Alții îl dobândesc fără să treacă prin experiențe devastatoare, se nasc cu el și-l cultivă sau, pur și simplu, îi acordă timp. E ciudat că trebuie să moară cineva apropiat, adică o mare parte din tine, ca să începi să dai atenție misterelor vieții. Până atunci te pierzi, consumi și te irosești în nimicuri care-ți complică viața și-ți împuținează spiritul” (p. 90).

O privire, o carte, un cuvânt, o melodie, una sau mai multe la un loc declanșează celebrul efect proustian din *În căutarea timpului pierdut*, întâlnit în această carte.

Iată sensul neașteptat al cuvântului „ficțiune”: „Cum definești ficțiunea? O formulă, nu întotdeauna stabilă, de a ascunde realitatea? Și atunci, realitatea ce e? O proiecție dramatică a unei ficțiuni neînchipuite, încă. Deci, amândouă sunt cam același lucru, depinde doar cine le scrie sau le trăiește. Despre ce scriem? Despre noi, despre voi, despre ceilalți, și apoi iar despre noi, ne învârtim în cerc sau, mai exact, în jurul cozii. Ce rost are să te străduiești să scrii ficțiune, când ai putea vorbi, cu sinceritate și curaj, despre propria ta persoană spunând același lucru?... Avem o părere aproximativă și relativă despre noi înșine. Portretul e, de cele mai multe ori, static și stereotip, numai pentru că vizează un profil, pe care te străduiești să-l ții cât mai departe de propria persoană. De altfel, scrisul însuși, nemaifiind executat de mână, e numai pe jumătate autentic. De când s-a inventat tiparnița, cel care-ți recuperează scrisul, a început să piardă mult din afectul lui. La fel cum s-a uniformizat scrisul în tipar, tot așa s-a uniformizat și spiritul cititor. Scrisul s-a îmbrăcat pompos în diferite fonturi, mai groase,

mai grațioase, mai aplecate, la fel cum spiritul impostor s-a deghizat în fantoșe” (p. 158).

De multe ori progresul tehnic alterează, chiar poate distruge frumusețea primei și simplei autenticități. Este evident pentru cei mai mulți oameni că „drogul secolului XXI este digitalul”, computerul sofisticat, celularul și alte invenții care, pe lângă faptul că aduc avantaje indiscutabile, estompează, de multe ori, spontaneitatea, bucuria comunicării directe prin cuvânt sau cu pixul pe hârtie. Și tocmai acest aspect negativ al progresului este subliniat cu franchețe.

Impresionante sunt și reflecțiile despre timp, acest inamic al vieții.

„Nu mai e timp de timp. Ziua se termină înainte de-a te dormi. Noaptea îți pare mai generoasă, dar în bună măsură ar trebui dormită, ca să poți funcționa, cât de cât, în timpul zilei. Timpul se tot subțiază, nu mai există acel răgaz plăcut, acea lăncezeală legănată a copilăriei, îți scapă printre degete... Nu mai este timp nici de pierdut, nici de câștigat... A mai rămas doar timp de memorie și uitare – un timp dezlânat cu meandrele și întoarcerile copilăriei. El nu poate să moară, îl regăsim discontinuu în crâmpie de amintiri. De când mama s-a dus, timpul actual există tot mai puțin. I-a luat locul timpul morții... Timpul morții nu poate fi oprit, nici invers nu poate fi derulat” (pp. 251 - 252).

Finalul secvenței are vibrația neplăcută a adevărului chinuit, spus fără menajamente. Deși a făcut multe și frumoase în viața ei de dascăl, mama autoarei nu a avut timp să le facă pe toate. Poate spune cineva că a avut timp *de toate*? Nu, nu cred, căci nouă, tuturor, ne lipsește *timp de timp*. Iar ce-a trecut nu poate fi recuperat. Aceste idei, alături de multe altele despre ale vieții, adaugă complexitate enunțului.

Despre experiența trăită la sesiunea de cenaclu din seara de duminică, Roxana Pavnotescu ne-a spus: “A fost o seară dintre acelea pe care nu vrei să le uiți, o seară luminoasă la cenaclul condus de charismaticul părinte și poet Theodor Damian. Mărturisesc, nu m-a încântat niciodată ideea de cenaclu literar, nici în liceu când cochetam adolescentin cu ale scrisului. A ‘asculta’ poezie (fie și proză) mi se părea incompatibil cu modul meu de receptare și direcționare a atenției. Auzisem lucruri deosebite despre părintele Damian, revista *Lumină Lină* și Cenaclul Literar ‘Mihai Eminescu’ pe care le conducea. Iată-mă, deci, printr-o ‘întâmplare a ființei mele’, într-un neașteptat concurs de împrejurări – la inițiativa Danei Oprîi – în labirintul din subsolul unei biserici din Queens, unde ‘lumina lină’ răzbătea prin tainice căi, călăuzită de luminatul părinte. I-am simțit căldura binecuvântată încă de la intrare, unde distinșii membri ai cenaclului m-au întâmpinat cu gesturi și cuvinte familiale. M-am simțit deodată înconjurată de suflete cu vocație, entuziaste, delicate, al căror cuvânt vădea un înalt profesionalism. Fiecare idee susținută și documentată era inspirată, părea produsul unei fine observații ce nu putea surveni decât printr-o aprofundare a lecturii în discuție. *Cartea neiertăciunilor*, re-lansată pe acest continent,

s-a bucurat aici de gazde formidabile care, într-un gest de grație, au rezonat deplin cu conținutul ei. Și asta pentru că, în lumina unei profesionale credințe, i s-a acordat timpul necesar pătrunderii în spiritul unei creații care, mai presus de un exercițiu estetic, se vrea o experiență autentică a suferinței și transcenderii ei pe calea eliberatoare a scrisului. Mulțumesc membrilor cenaclului 'Eminescu' pentru gestul și onoarea pe care mi-au făcut-o, Pr. Damian, Dlui M. N. Rusu și Dnei Mariana Terra pentru inspiratele comentarii critice."

Mulțumim și noi celor două distinse scriitoare și le așteptăm cu drag să revină în mijlocul nostru. Prin creațiile lor literare, Dle Roxana Pavnotescu și Dana Opriță fac parte, fără îndoială, din scriitorii de mare valoare din literatura română contemporană.

TANȚA TĂNĂSESCU

Împlinirea unui veac de existență a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR)

Impresionanta manifestare consacrată celebrării evenimentului desfășurat la 26 septembrie în Sala de spectacole a Radiodifuziunii Române

În după amiaza zilei de 26 septembrie a.c. am asistat la un eveniment de excepție: gala omagială organizată de UZPR cu prilejul împlinirii unui secol de existență sub genericul *Ziaristul român promotor al Marii Uniri. Sărbătorirea a 100 de ani de jurnalism profesionist în România (1919-2019)*.

Eleganta sală Radio din București, timp de câteva ore, a cunoscut freacăta marilor evenimente generate de sute de ziariști tineri și vârstnici (după unele aprecieri circa 600), care au manifestat o impresionantă solidaritate de breaslă, împletită cu aspirația ca membrii Uniunii să își onoreze cu înzecită dăruire, devotement, onestitate și profesionalism misiunea lor într-o societate și lume în perpetuă schimbare.

Toți cei prezenți - ziariști și invitați - au subliniat prin prelungite aplauze intervenția președintelui actual al UZPR, Doru Dinu Glăvan, în semn de recunoaștere a meritelor sale deosebite în revigorarea organizației, în imprimarea unui curs nou, dinamic și ascendant, susținut de remarcabile rezultate, care sunt apreciate în țară și străinătate.

Importantul eveniment aniversar, organizat de UZPR în parteneriat cu Radio București și susținut de Guvernul României, a fost onorat de prezența unor distinși reprezentanți ai Corpului Diplomatic din țara noastră, ai Bisericii Ortodoxe Române și Academiei Române precum și a unor uniuni

de creație, organizații neguvernamentale, instituții partenere și sponsori. Prezența acestora este expresia elocventă a prestigiului de care se bucură Uniunea și deopotrivă dovada încrederii în viitorul ei ca organizație profesională de înaltă ținută civică și patriotică.

La propunerea președintelui UZPR, Doru Dinu Glăvan, cei prezenți au păstrat un moment de reculegere în memoria ziariștilor trecuți la cele veșnice.

Distinsul vorbitor, în continuare, aduce mulțumiri ambasadorilor la București ai Federației Ruse, Belarus, Danemarcei, Estoniei, Irlandei, Muntenegrului, Serbiei, Slovaciei și Ciprului, reprezentanților ambasadelor Cehiei, Poloniei, Greciei, Mării Britanii și Irlandei de Nord și Republica Moldova, pentru acceptarea invitației de a participa la sărbătorirea împlinirii unui veac de la constituirea UZPR. A exprimat de asemenea satisfacția pentru prezența foștilor președinți ai Uniunii după 1989 - Sergiu Andon, Mihai Băcanu, Sorin Roșca Stănescu, Ștefan Mitroi, Horia Alexandrescu, Romeo Nădășan, Mihai Miron – care prin strădania lor au reușit ca Uniunea să reziste și să dăinuie. Cei 100 de ani de viață ai Uniunii n-au fost ușori, lipsiți de greutate; din contră, pentru mulți ziariști au fost ani de încercări și jertfe.

„Am traversat trei perioade importante din istoria României: interbelică, comunistă și a deplinei democrații în care ne aflăm. În tot acest interval, jurnaliștii au constituit o importantă categorie implicată în viața socială, culturală, economică, dezbătând, cum este și firesc, dintotdeauna, curentele politice ale timpurilor” - a relevat președintele UZPR.

Uniunea de astăzi, a apreciat vizionar în continuare Domnul Doru Dinu Glăvan, are de parcurs un drum care nu este ușor, „dar printr-o conjugare a bunelor intenții, percepții și printr-o concentrare a eforturilor pot fi depășite bariere, obstacole și impedimente de tot felul”.

Importanța momentului aniversar din viața Uniunii a fost reliefată și în mesajele adresate celor prezenți la manifestare de către secretarul general al Guvernului României, Toni Greblă, de Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Daniel (prezentat de consilierul patriarhal Pr. Nicolae Dascălu) și de academicianul Răzvan Teodorescu, în numele Academiei Române.

„O Uniune puternică a ziariștilor – susținea în mesajul său reprezentantul Guvernului – înseamnă că va exista o organizație care va apăra eficient drepturile, libertățile celor care practică această nobilă meserie, dar va și reglementa profesia, (...) astfel încât și în interiorul ei să nu existe derapaje”.

Sub genericul „Valorile creștine și jurnalismul de responsabilitate socială”, mesajul transmis de Preafericitul Părinte Daniel a accentuat asupra responsabilității civice și sociale a profesiei de jurnalist: „(...) profesia de jurnalist are o importanță aparte în funcționarea organismului social prin asumarea rolului de liant comunitar important și independent, dar așteptat să fie constructiv în spațiul public, traversat adesea de furtuni și incertitudini”.

Dl Sergiu Andon, primul Președinte al Uniunii după decembrie 1989, cu o vervă deosebită și cu subtil umor a subliniat că: „Activitatea jurnalistică este efemeră... Este provocator să visezi la decenii înainte într-o lume în care presa pare să se dizolve precum cubul de zahăr în ceai...!”. În continuare Dl Neagu Udriou, istoric al presei, a evocat emoționante momente din viața Uniunii, condensând în câteva minute istoria celor 100 de ani de activitate ai UZPR.

O notă plină de culoare, vervă ziaristică și elocință aduc în Sala Radio „vocale” unor personalități marcante ale ziaristicii românești (în afara celor deja menționate) precum Nicolae Dan Fruntelată, Nicolae Băciut, Miron Manega, Alexandru Mironov. Intervențiile lor au avut o rezonanță deosebită asupra celor prezenți prin încărcătura lor emoțională și ideatică, prin îndemnul la coeziune, care să rezulte natural prin înțelegere și cooperare între jurnaliști, la implicarea responsabilă în viața „Cetății” și Uniunii.

Momente de autentică trăire românească și de solidarism profesional s-au înregistrat când ziariști români din diaspora și-au exprimat, pătrunși de semnificația momentului aniversar, atașamentul la valorile tradiționale și actuale ale națiunii române precum și deschiderea lor spre creșterea coeziunii și performanțelor UZPR. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, președinte al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York, director al revistelor *Lumina Lină/ Gracious Light, Symposium, Romanian Medievalia* și inițiator al cunoscutului Cenaclu literar „M. Eminescu”, s-a adresat celor prezenți afirmându-și încrederea în viitorul Uniunii de care sunt legate implicit și demersurile ziariștilor români din străinătate, atașați valorilor naționale și nobilei profesii de jurnalist. S-a referit succint la strânsele legături dintre revista *Lumină Lină*, pe care o conduce, și UZPR între care s-a creat un autentic pod spiritual (peste Ocean). Consideră că a venit momentul ca în această fază de dezvoltare a UZPR să se inițieze înființarea unei Case a ziariștilor, după cum și alte uniuni de creație au asemenea instituții. Elogiază în alese cuvinte rolul actualului președinte al UZPR, Doru Dinu Glăvan, care se oglindește în forța, coeziunea și perspectivele de dezvoltare ale Uniunii.

Mișcătoare mesaje de solidaritate și susținere a Uniunii au transmis Nicolae Ciobanu (directorul Casei de Presă și Editură „Libertatea” din Pancevo, Serbia), Iuliana Gorea Costin (diplomat și om politic din Republica Moldova), scriitorul George Roca (Australia), Milena Munteanu Lițoiu (Canada), Liviu Hopârtean (președinte Radio-TV Arthis, Bruxelles), Julia-Sandra Virsta (correspondent de presă în Italia). Interesante propuneri se regăsesc în mesajele lor cum ar fi, de pildă, oportunitatea înființării unei reprezentanțe a Institutului Cultural Român în Australia (George Roca) sau ca presa să-și acorde sie însăși mai mult respect ca o condiție a recuperării propriei demnități (Julia-Sandra Virsta). Cu toții s-au referit succint la demersurile lor gazetărești în țările unde își desfășoară activitatea, la eforturile pe care le fac pentru păstrarea identității românești prin

conștientizarea concetățenilor de origine română, la legăturile cu UZPR și alte instituții din România, la preocuparea pentru creșterea vizibilității și prestigiului Uniunii. În această perspectivă, după cum remarcă Julia-Sandra Virsta, Uniunea și-a câștigat nu numai un binemeritat loc în rândul organizațiilor de breaslă din străinătate, ci mai mult: „Și nu exagerez deloc când spun că Uniunea ziariștilor profesioniști din România este chiar un model european de existență și organizare a mediului de presă”.

Momentele artistice care au încântat pe participanți în ultima parte a memorabilei manifestări închinată aniversării centenarului existenței UZPR au fost susținute de Andrei Păunescu, Sergiu Cioiu, Ducu Bertzi și Tudor Gheorghe. Ele au fost precedate de potpuriul cu fragmente de muzica patriotică din secolul XIX interpretate de Cristian Dumitrașcu împreună cu o parte a corului „Friendship” de la Palatul Național al Copiilor din București, condus de profesoara Claudia Păun Stoicescu și de trupa Mihai Napu Band care a interpretat „Imnul Jurnalistului”.

La multi ani frumoși, UZPR!

IANA TĂRNĂVEAN

Conducători de vârf ai Uniunii ziariștilor profesioniști din România la cenaclul literar „M. Eminescu” din New York*

Împreună scriem istoria clipei

Cultura de valoare a unui popor nu se pierde niciodată. Chiar și atunci când oameni de aceeași etnie trăiesc pe continente diferite, ei aparțin aceleiași neam de la începutul lumii lor, căci etnia nu poate fi niciodată schimbată și nici luată. Iar atunci când există dorința de apropiere și de mai bună înțelegere a rostului cultural, ei, românii, găsesc o modalitate de a se întâlni și de a schimba opinii despre arta pe care o creează fiecare. Schimbul cultural al creatorilor este un semn distinctiv al dorinței de a cunoaște mai mult și de a te pătrunde cu bucurie de valoarea adâncă, universală a artei, de rostul ei unic în modelarea sufletului fiecăruia și al tuturor.

Ziua de 27 octombrie 2019 se înscrie cu litere de aur în calendarul evenimentelor care au avut loc la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din Astoria, Queens, New York. Caracterul de excepție al zilei a fost dat de prezența a două personalități de primă mărime în domeniul ziaristicii din țara noastră: Dl Doru Dinu Glăvan, președintele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR) și Dl Miron Manega, fondatorul și directorul

*Reportaj apărut în *Romanian Journal*, Nr. 839, 30 oct. 2019, New York

apreciatului ziar *Certitudinea*, ziar care își face un titlu de onoare de a-l considera drept „coordonator spiritual și moral” pe MIHAI EMINESCU, legământ scris cu mândrie pe prima pagină.

În biserică, după oficierea slujbei de către preotul-paroh Theodor Damian, au fost felicitați, de Sfântul Dumitru, enoriașii cu acest nume, Dumitra (Mimi) Zaharia și Dumitru (Miron) Manega, apoi li s-a cântat „La mulți ani!” Iar pentru ziua de naștere au fost felicitați și li s-a cântat „La mulți ani!” maestrului M. N. Rusu, Dnei Elena Burchea, președinta comitetului parohial și Dnei Iolanda Baci, căreia preotul-paroh i-a înmănat Diploma de Excelență primită cu o zi înainte la o ceremonie specială a organizației ecumenice „Queens Federation of Churches”.

Întâlnirea cu membrii Cenaclului literar „M. Eminescu”, cenaclu înființat de peste 20 de ani și condus cu pasiune de preotul-profesor Theodor Damian, a fost ocazionată de sărbătorirea, la New York, a 100 de ani de existență a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România. De asemenea, a fost sărbătorită, la 81 de ani de viață, o personalitate de excepție a culturii române: Dl M. N. Rusu, critic și istoric literar, redactorul-șef al revistei *Lumină Lină*, revistă editată de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York.

Programul serii a fost dens și variat și îl vom prezenta în sinteză. Emoțiile care i-au cuprins pe mulți participanți au fost un semn al bucuriei de a asista la un astfel de eveniment de prestigiu.

Pr. Th. Damian, președintele cenaclului, a deschis lucrările, exprimându-și deosebita bucurie de a fi gazda, împreună cu membrii cenaclului, a doi români de seamă: Doru Dinu Glăvan și Miron Manega. De asemenea, a fost felicitat cu căldură M. N. Rusu, cu ocazia zilei sale de naștere. În continuare, Dl Theodor Damian a prezentat aspecte din întâlnirile pe care le-a avut cu români iubitori de cultură, în diferite orașe din România și unde a prezentat revista *Lumină Lină*. A fost evocat momentul în care, la aniversarea unui secol de la înființarea UZPR, s-a reîntâlnit cu Doru Dinu Glăvan la Sala Radio din București, unde a avut loc evenimentul. Ziarul *Certitudinea*, aflat la ediția 50, este considerat „cel mai bun ziar românesc” și este recomandat cu căldură enoriașilor în fiecare duminică, după slujbă.

Pentru sărbătorii din această seară a fost intonat cântecul „Imnul lui Ștefan cel Mare”.

Doctorul Napoleon Săvescu, președintele Consiliului Parohial al Bisericii „Sf. Ap. Petru și Pavel”, a vorbit despre rolul important al culturii române în diaspora și a scos în relief activitățile deosebite ale președintelui Cenaclului „M. Eminescu”, Theodor Damian. De asemenea, l-a felicitat pe M. N. Rusu cu ocazia zilei de naștere. Cu argumente convingătoare, de mare bun simț, doctorul Napoleon Săvescu a insistat asupra necesității de a fi scoase din Imnul Național două strofe în care Traian, dușman și crotropitor al Daciei, este elogiat, elogiu nemeritat, potrivit adevărului istoric. Patriot adevărat, cercetător autodidact în domeniul istoriei dacilor întemeietori de

țară, domnul doctor Napoleon Săvescu a oferit participanților versurile emoționante din cântecul „Imnul Dacilor”.

Doru Dinu Glăvan, președintele UZPR, a subliniat prietenia care-l leagă, de mulți ani, de Theodor Damian și de M. N. Rusu. Apoi a evocat aspecte de la înființarea, în 1919, a Uniunii Ziariștilor. De atunci, au trecut 100 de ani și Uniunea are membri din toate sferile culturale. Există 38 filiale în țară și 4 în diaspora. Logo-ul uniunii definește succint rolul ziariștilor: „Împreună scriem istoria clipei!” Citim din manifestul UZPR: „Cu o activitate susținută și continuă, astăzi, după un secol, [UZPR] este o Uniune de creație, cu peste 3.000 de membri, având în rândurile sale pe unii dintre cei mai prolifici și prestigioși jurnaliști români. Organizația are filiale puternice, în țară și peste hotare, publicații și editură proprii și derulează numeroase acțiuni dedicate reflectării contribuției presei într-o societate democratică. Ca semn de recunoaștere a influenței și importanței profesiei și a celor care o practică, Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România este considerată o Uniune de creație, utilitatea sa publică fiind statuată în legislația țării”. Doru Dinu Glăvan a transmis un mesaj de prietenie ziariștilor cu dragoste de neam și de adevăr, sfătuindu-i la unitate în interiorul profesiei jurnalistice, „în numele valorilor specifice și deontologiei, împreună cu propunerea de a colabora pe viitor, în toate formele, de la reflectarea reciprocă a activității până la prezența pe website-uri, precum și prin implicarea în proiecte de promovare a valorilor presei, pentru susținerea independenței jurnalismului și întărirea libertății de exprimare”. Doru Dinu Glăvan apreciază la superlativ activitatea jurnalistică din New York și aportul semnificativ al Dlui Th. Damian în domeniul ziaristicii. Cu acest prilej, i se înmânează colegului Theodor Damian trei distincții: o plachetă cu „100 de ani de UZPR”, o medalie jubiliară și o diplomă de excelență.

Miron Manega, purtător de cuvânt al UZPR, scriitor și director al revistei *Certitudinea*, a vorbit despre activitatea jurnalistică a sa și a colaboratorilor săi. Printre cei mai prețuiți se află Dl Th. Damian căruia i se înmânează o distincție jubiliară ocazionată de ediția 50 a ziarului. A fost prezentat cântecul „Imnul jurnalistului”, care a fost foarte bine primit de cenacliști. Iată câteva versuri al căror autor este Miron Manega:

„Ție ți-a fost dat/ Și ți-a fost lăsat/ Să fii mărturia/ Clipei-veșnicia/
Ia-ți zălog doar conștiința ta,/ JURNALISTULE!...// Vei muri sau nu,/ Măine
sau acu'/ Istoria/ Te trage după ea,/ Ia-ți zălog doar conștiința ta,
JURNALISTULE!...”

Miron Manega a vorbit apoi despre M. N. Rusu, considerându-l „o personalitate marcantă” recunoscută valoric atât în țară, cât și dincolo de granițe. De pe un papirus, este citit textul emoționant scris de Șerban Cionoff, un confrate drag din România, ca omagiu pentru M. N. Rusu.

Theodor Damian a vorbit cu drag despre sărbătorit și a mărturisit că M. N. Rusu a fost acela care l-a debutat în țară, publicându-i o poezie religioasă în *Almanahul Coresi*, riscând, în acea vreme, să fie acuzați - și

autorul și publicistul - de trădare... M. N. Rusu este critic și istoric de mare valoare nu numai pentru România, dar în egală măsură pentru iubitorii de cultură din diaspora românească, inclusiv aceea din Statele Unite. Th. Damian îi mulțumește lui M. N. Rusu pentru ajutorul pe care i l-a acordat și i-l acordă și-i urează să trăiască mulți, mulți ani cu sănătate.

Dr. Napoleon Săvescu îl felicită pe M. N. Rusu cu ocazia zilei sale de naștere și își exprimă bucuria că acesta nu mai este „rezistent la ideea dăcică”, drept pentru care doctorul a difuzat cântecul „Nu uita că tu ești dac”, pe care i l-a dedicat cu drag maestrului M. N. Rusu.

Prof. Mariana Terra, editor al ziarului *Romanian Journal*, a evocat colaborarea rodnică cu Dl M. N. Rusu. De-a lungul anilor, au fost publicate reportaje, recenzii, opinii ale criticului și istoricului literar M. N. Rusu, dânsul știind întotdeauna să facă o corectă încadrare a unui scriitor în fișierul de valori al literaturii române. Cu M. N. Rusu, mentorul nostru din cetatea newyorkeză, avem certitudinea că valorile culturale sunt comentate cu înalt profesionalism și cu dăruire.

Dr. Dan Ciupitu, talentat dramaturg, mărturisește că se simte onorat să vorbească despre M. N. Rusu pe care-l consideră mentorul lui și căruia îi urează ani mulți cu sănătate.

Ing. Cristian Pascu, președintele Societății Române Creștine „Dorul”, a subliniat rolul de mare importanță al Dlui M. N. Rusu în evaluarea creațiilor literare ale oamenilor din comunitatea româno-americană. Maestrul este felicitat, urându-i-se să trăiască mulți ani și să aibă multe bucurii.

Prof. Nicole Smith scoate în evidență spiritul independent al sărbătoritului, calitatea de „pedagog răbdător, de umanist și de mare patriot”.

Viorica Colpacci a vorbit despre „personalitatea complexă” a lui M. N. Rusu, subliniind polivalența talentului acestuia: critic și istoric literar, dar și critic de artă. Dânsul a fost „primul critic de artă care a menționat valența religioasă a lucrărilor” Dnei Colpacci. Artista plastică îi dorește sănătate și mulți ani fericți.

Ing. Roxana Pavnotescu, scriitor de mare talent, a mărturisit că, deși nu l-a cunoscut decât recent pe M. N. Rusu, efectul a fost deosebit. Dânsul „intră în rezonanță cu textul”, știe să caute și să găsească ce este original în text. Este considerat un „îmblânzitor de cuvinte” care „absoarbe toate modurile de abordare” textuală.

În continuare, Dl Doru Dinu Glăvan a acordat distincții sărbătoritului M. N. Rusu: placheta omagială (100 ani de la UZPR), medalia omagială (100 ani), breloc cu simbol al centenarului, Diplomă de excelență, trei volume de poezii intitulate *Din Basarabia, poeme alese* și care cuprind poezii ale lui Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi și Nicolae Dabija, o pictură reprezentând un portret al tânărului M. N. Rusu, pictură realizată de M. Pachis.

M. N. Rusu a fost copleșit de emoție și a mulțumit cu căldură tuturor celor care l-au felicitat. A evocat personalitatea și rolul fundamental al

președintelui UZPR, Doru Dinu Glăvan, în aducerea uniunii la „nivel transoceanic”. Iar ziarul *Certitudinea*, preluând drapelul de la *Luceafărul*, a devenit „o adevărată tribună a cuvântului, în spirit nou”.

Miron Manega a scos în evidență ideea că ziarul *Certitudinea* prezintă „valori identitare”. Este editat în 5.000 de exemplare, apare la două săptămâni și a ajuns la ediția a 50-a. Pe frontispiciul ziarului se pot citi cuvintele de mare forță ale lui Mihai Eminescu: „Suntem români și punctum!”. Cu o astfel de eminentă paternitate spirituală, articolele din ziar trebuie să fie pe măsură. Și sunt.

DI Miron Manega a oferit cărți, diplome și o medalie cu logo de pe Tăblițele de la Tărtăria mai multor membri ai cenaclului: M. N. Rusu, Dr. Napoleon Săvescu, Pr.Th. Damian, Pr. Ioan Proteasa, Vasile Bădăluță, directorul ziarului *Romanian Journal*, prof. Mariana Terra, prof. Nicole Smith, Elena Mitru, Elena Burchea, Cătălin Condurache, Irina Anițului, directoarea Școlii de duminică a bisericii, Iolanda Baciuc, Cristian Pascu, Alex Marmara, fotoreporterul revistei *Lumină Lină* și al ziarului *Romanian Journal*.

DI Th. Damian a mulțumit oaspeților pentru aprecieri și pentru valoarea deosebită a cadourilor și, la rândul său, a oferit președintelui UZPR, Doru Dinu Glăvan, un cadou de mare preț: o carte veche, ediție unicat, manuscris cu litere chirilice, publicat în 1844 și intitulat *Pidalion*. Cartea cuprinde canoanele (legile) bisericești. Lui Miron Manega i-a oferit, de asemenea, o carte rară, un *Ceaslov* (cu rugăciuni), tipărit în 1859, anul micii uniiri.

La rândul lor, Doru Dinu Glăvan și Miron Manega au mulțumit pentru căldura cu care au fost înconjurați, pentru cadourile deosebite de valoroase și și-au exprimat bucuria de a fi participat la o seară de mare excepție în cadrul cenaclului din New York și care i-a făcut să se simtă, la rândul lor, cel puțin pentru câteva ore, români din diaspora.

În continuare, oamenii s-au socializat iar Alex Marmara a imortalizat fotografic momente din această memorabilă seară de cenaclu.

Mulțumim călduros distinșilor noștri oaspeți veniți din România pentru participare și pentru apreciere și îi asigurăm că aici, la New York, noi vom continua să onorăm profesia de jurnalist și să contribuim cu întreaga noastră putere intelectuală la unirea oamenilor prin onestitate, talent și colaborare, ca principii fundamentale în presa scrisă și în cea vorbită.

Alex Amalia Călin la București

Iată-o din nou în București pe Alex Amalia Călin la Cenaclul „Ion Rotaru” aducându-ne o carte de poezie plină de maturitate și frumusețe sufletească.

Volumul pe care-l deschidem este numit *Viața ca un maraton*. Una din ideile ce-l traversează este legată de alergarea iute a vieții în care trebuie să facem loc învățăturii lui Dumnezeu. Pentru detalii pe aceeași temă nu ne rămâne decât să deschidem cartea și s-o înțelegem pe autoare, deschizându-ne sufletul spre împărtășire.

Poeta definește în felul ei elementele cele mai profunde, mai emoționante ale vieții: „Liniștea (Liniștea tăcerii e o povară/ stăruitoare în biruință), teama de judecata de apoi, credința, singurătatea (Ziua oglindește singurătatea/ în declin de curcubeu) și altele.

Volumul cheamă la reflecție și introspecție în sensul de a înțelege mai bine felul cum fiecare persoană se situează pe sine în fața lumii și în fața lui Dumnezeu.

Elena Călugăru-Baciu

Volumul *Viața ca un maraton* de Alex Amalia Călin a fost lansat în cadrul Cenaclului literar "M. Eminescu" de la New York la data de 2 august 2019.

Criticii de artă Virgil Mocanu și Doina Mândru prezentând lucrările Vioricăi Colpacci la vernisajul expoziției sale *Semn și lumină* de la Galeria “Orizont” din București, 15 mai 2018.

Viorica Colpacci, *Trinitas*

- ❖ Sâmbătă 17 august 2019, la sediul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România condusă de criticul și istoricul literar Prof. univ. Dr. Cornel Ungureanu, a fost lansat volumul de poezie *Perihoreze* de Theodor Damian. Întrunirea a fost moderată de criticul literar Cornel Ungureanu, prefațatorul volumului. Au vorbit apoi scriitorii Mihaela Albu, Adrian Dinu Rachieru și Ion Marin Almăjan, urmați de Theodor Damian, autorul prezentat. Au mai luat cuvântul scriitorii Veronica Balaj, Adriana Weimer, Laurian Lodoabă, Remus Valeriu Giorgioni și alții.

- ❖ Marți 20 august 2019 Theodor și Claudia Damian au avut o întâlnire de suflet în București la sediul Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România cu președintele acesteia Doru Dinu Glăvan, cu Marian Nencescu, Dan Toma Dulciu și Miron Manega, directorul ziarului *Certitudinea*.

- ❖ Pe 25 și 26 august 2019 a avut loc la Mănăstirea Neamț o întâlnire de promoție (absolvenți de seminar ai anului 1971) unde Pr. Th. Damian și o parte din colegii săi au reînviat atmosfera, acum fermecătoare, a anilor de studii în celebra lavră a spiritualității române.

- ❖ Duminică 15 septembrie 2019, la Biserica “Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York, cu ocazia zilei Sf. Mucenic Nichita Gotul, criticul și istoricul literar M. N. Rusu a vorbit despre prietenul său și marele poet român Nichita Stănescu și a recitat din poezia acestuia.

- ❖ Duminică 22 septembrie 2019 în Cenaclul literar “M. Eminescu” întrunit la Biserica noastră au fost lansate volumele *Flori de cactus* (poezie) de Dana Oprîță și *Cartea neiertăciunilor* (proză) de Roxana Pavnotescu. Au vorbit Theodor Damian, M. N. Rusu, Valentina Ciaprazi, Mariana Terra și autoarele.

- ❖ Pe data de 26 septembrie 2019 a avut loc la sala Radio din București celebrarea a 100 ani de la înființarea Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România. La manifestările organizate cu acest prilej din partea presei culturale româno-americane a fost invitat Theodor Damian care a și ținut un scurt discurs alături de alte personalități din țară și diasporă participante la eveniment.

- ❖ În toate duminicile lunii octombrie, la Biserica noastră, potrivit tradiției de 26 de ani, după Sf. Slujbă a avut loc sărbătorirea Zilei recoltei

(Festivalul mustului) într-o autentică atmosferă de simțire frățească și românească.

- ❖ Duminică 27 octombrie la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York, după Sf. Slujbă, Pr. Th Damian a înmănat Dnei Iolanda Baciuc diploma de excelență primită la nominalizarea sa, cu o zi înainte, la Queens Federation of Churches.

- ❖ Duminică 27 octombrie 2019 în cadrul Cenaclului literar „M. Eminescu” de la Biserica noastră a fost celebrat criticul și istoricul literar M. N. Rusu la împlinirea vârstei de 81 de ani.

Invitați de onoare din România au fost Dl Doru Dinu Glăvan, președintele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și scriitorul Miron Manega, directorul ziarului *Certitudinea* – aflat la al 50-lea număr.

Pr. Theodor Damian a deschis întrunirea prezentând oaspeții și apreciind inițiativa Dlui Doru Dinu Glăvan de a sărbători centenarul UZPR în cenaclul nostru din New York și a Dlui Miron Manega de a-și lansa ziarul *Certitudinea* la acest moment aniversar.

A vorbit apoi despre prietenul său M. N. Rusu, redactor șef al revistei *Lumină Lină*, după care cei doi musafiri s-au adresat sărbătoritului oferindu-i distincții și alte daruri aduse din țară. Mai mulți dintre cei prezenți s-au adresat Dlui M. N. Rusu felicitându-l la acest moment festiv. Astfel au vorbit Dr. Napoleon Săvescu, prof. Mariana Terra, editor al ziarului *Romanian Journal*, Dr. Dan Ciupitu, Ing. Cristian Pascu, prof. Nicole Smith, artista Viorica Colpacci și scriitoarea Roxana Pavnotescu. În finalul discursurilor Pr. Th. Damian a oferit daruri celor doi oaspeți din țară după care cei prezenți s-au întreținut la masa festivă și în atmosferă prietenească cu musafirii și cu sărbătoritul M. N. Rusu.

- ❖ Duminică 17 noiembrie 2019 în sesiunea Cenaclului literar „M. Eminescu” Prof. univ. Dr. Doru Tsaganea a făcut o prezentare de diapozitive cu tema „Vârfuri și stațiuni de munte în Alpi”.

Biserica noastră: St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street (lângă East River).

Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 2:00 PM. Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18 (stop 14 street), Q102 și Q103.

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar “M. Eminescu”: vinerea sau duminica la fiecare două săptămâni.

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Școala de Duminică: În fiecare duminică, după Sf. Slujbă, la Biserică. Pentru detalii sunați la tel. 914-409-3483 (Prof. Irina Anițului) sau 917-892-6013 (Pr. Th. Damian).

Pentru detalii sunați la 718-626-6013

Vizitați www.romanian-institute-ny.org sau vedeți anunțurile afișate pe pagina facebook „Theodor Damian – New York”.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

**Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:**

**X-Ray
EKG**

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electrica)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,

Jackson Heights

Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,

unde schimbati cu Q 104.